

ગુજરાતી ચોથી ચોપડીના અર્થ.

કવિતાની સમજૂતી તથા વાર્ષિક વંશસુધી ગુજરાત
દેશના સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ વગેરે.

બનાવનાર

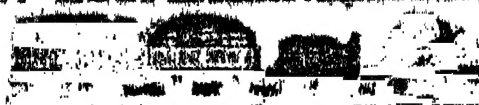
ફકીરભાઈ ઠાસીદાસ

સુરતની નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઈવાળી દબાર
પંદહાની છોકરાઓની નિશાળના વડા ભાઈ માસ્તર
તેના છોકરા નગીનદાસ ફકીરભાઈની વલી
છાપાની પ્રસિદ્ધ કર્મચારી

ડાહ્યાભાઈ જમજીવજીદાસ.

સુધારો તથા વધારો કરેલી (આવૃત્તિ ચોથી.)

(સન ૧૮૬૭ના રૂપ માં આકૃષ્ટ મુબલ નોંધાયેલ છે.)

મુંબઈ.

સિ. પારસી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં

પ્રામુખ્યત્વે નાવલુજીએ છાપી છે.

સન ૧૮૮૫.

કિશોરભાઈ સાહેબ આર. આજી.

ગુજરાતી ચોથી ચોઢીના અર્થ.

હાલમાં છોકરાઓએ ગુજરાતી ત્રીજા ધોરણમાં ચોથી ચો-
પડી શીખવા માંડી, એટલે પાઠમાં આવેલો દરએક શબ્દ વ્યાકર-
ણમાં કયા વર્ગનો ગણાય છે તે તેઓએ સારી પેઠે જાણવું જોઈએ,
તેટલા સાડ દરએક શબ્દના અર્થની સાથે વ્યાકરણનો વર્ગ લખી
જણાવ્યો છે, અને તેની સમજવાની નિશાની દુકામાં નીચે મુજબ
ખ કરી છે તે પ્રમાણે વાંચીને સમજી લેવું.

(ના) નાગ.

(વિ) વિશેષણ.

(અ) અવ્યય.

(સ) સર્વનામ.

(કિ) ક્રિયાપદ.

(કૃ) કૃદંત.

પાઠ રલો.

મ ડાવીશું(કિ)શર ક-

રાવીશું.

ગમશે(કિ)પસંદ પડ-

શે; સારી લાગશે.

વાર(ના)વખત.

પાછલી(વિ)પછાડીની.

રાજી(વિ)મગન; ખુશી.

સુંદર(વિ)સારી.

ચાલે(કિ)માંજે; ધમ્કે.

કામ(ના)ધધો.

નવરા(વિ)રામથી પર-

વારેલા.

પેહેલાં(અ)અગાઉ.

વસ્તુ(ના) ચીજ.

પરમેશ્વર (ના) મોટો

પશુર: મધુ.

પશુ(ના)ચોપગાં જાન-

વર; ચોપગાં પશુ.

પંખી (ના) પાંખવા-

ળા પક્ષી.

આકાશ(ના) ગગન.

પૃથ્વી(ના)દુનિયા.

સાંભરેછે(કિ)યાદ આ-

વે છે.

ખાજા(ના)મરદો.

ખાહડી(ના)ખહરીઓ.

છોડીઓ(ના) છોકરી-

ઓ.

હીડા(ના)જીવડા.

ચંદ્રમાં (ના) માંદો.

જગત (ના)દુનિયા.

સર્વે(વિ)ખધું, સઘળું.

સરખયું(કિ)પદાડીધું.

વિના (અ) વગર.

દેખતા (કિ) જોતા.

સદા (અ) રોજ.

હરઘડી(અ) વારેવારે.

માલમ(વિ)યાદ, ફામ.

જાનું (વિ) ગુપ્ત.

ખોડું(વિ)ખરાબ, છુંડું.

શિક્ષા (ના) સજા.

ખાઈ રહ્યો.

જગત(ના)પૃથ્વી, દુનિયા.

રેનડીઅર(ના)સાખરના

જેવું સીંગડાં વાળું	પર્વત(ના) મોટા પાહાડ	કુંદ (ના) ગરમી.
જનાવર.	કોતર (ના) ગુફા.	મુજરાતી(વિ) મુજરા-
મરડ(ના) મોટા પક્ષી-	મેઘાન (ના) મોટી પો-	તના.
નું નામ છે.	હાળી ખુલ્લી જગ્યા.	પાઠ કબ્જે.
શીખવાનું(કૃ) બાણવા-	સરોવર(ના) મોટું ત-	પ્રાર્થના (ના) સ્તુતિ.
નું.	ળાવ, ચોતરફ જમી	બકિત, બંદગી.
દેશ(ના) મુલક.	નને વચમાં પાણી તે.	સંસાર(ના) દુનિઆ.
વસે છે (કિ) રહે છે.	અવાજ (ના) સાદ.	પર્વત(ના) મોટા પાહાડ.
ખોલી (ના) ભાષા.	કિનારે (ના) ગંઠ.	જેમ (ના) જેર.
જન(ના) તરેહ, પ્રકાર.	દરિઓ (ના) સમુદ્ર.	દાનાર(ના) સખી, આ-
જનાવર (ના) ચોપગાં	છોજો (ના) છાલકો.	પનાર, દોલો માણસ.
જનવર-પશુ.	અથડાતી(કૃ) અથડાતી	પ્રાણીઆ (ના) હવડા,
સિંહ(ના) મોટા જખ-	પાહાડ ના મોટા ડુંગ-	હવવાજો માણસ.
રા પશુનું નામ છે.	રો જેડાતને ઊંચા	હરવું (કિ) ફરવું.
આંખા(ના) કેરીનાં ઝાડ	ગયલા તે.	પ્રથર(ના) પ્રજુ.
નાળિએરી(ના) નાળિ	ઊના (વિ) ગરમ.	તૈયાર(વિ) તરત કામ-
એરનાં ઝાડ.	ઝરણ(ના) ધીમે ધીમે	માં આવે એવા.
ખજરી(ના) ખજૂરા-	પાણી વેહે તે, વહેળા	શોભિતા(વ) શોભાય-
નાં ઝાડ.	જગ્યા (ના) ઠેકાણું.	માનક શોભાવંતા.
ટાક (ના) ડંડ, હીમ.	પાલીઆં(વિ) ખરાબ.	સોમ(ના) અંદ્રમાં.
મુલક(ના) દેશ.	પીએને માંદા પડે એવાં	રચ્યાં(કિ) ખનાવ્યાં.
અનાજ (ના) દાણો.	માંદા (વિ) કાહેલી.	જખરં(વિ) ભારે, મોટું
ફળના લીલો મેવા.	મુદલ (વિ) ખીલકુલ.	અદકાં (વિ) વધારે.
નીપજે છે(કિ) પાકે છે.	થંડા (વિ) ટાકવાળા.	શાન (ના) સમજણ.
ભોંય (ના) જમીન.	ભોંયરાં (ના) ભોંય ત-	અક્કલ.
ધાતુ(ના) સોનું, રૂપું	જિઆ નીચેનાં ધર.	ભૂલે (કિ) વસરે.
ગાંધુ, ભોદું વગેરે.	હેડે(અ) નીચે, હેડળ.	ખાપી(વિ) અંદાજ, હુલ-

ઉપકાર (ના) પાડ.	કંકાસ (ના) કજીઓ,	હિ, ખરાબ વિચાર.
કાપાકિ)મટાડ.	લગાઇ.	કરણી(ના)દયા, મેહેર.
કસેશ(ના)કજીઓ, કં-	પરિતાપ(ના) સંતાપ.	કષ્ટ (ના) દુઃખ.
કાસ.	કુમતિ(ના)નઠારી ખુ-	સુખ(ના) ચેન, મળ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧).

અરે ! પ્રભુ તું તો એકજ છે. તોં આખી દુનિયા પેદા કરી છે, પૃથ્વી, પાણી, અને પર્વતો એ બધું તેજ બનાવ્યું છે. (૧) તારા મજા ના શોભાયમાન, સૂરજ ને વળી ચંદ્રમાં, તે બધાને તેજ બનાવ્યા છે, એ તારાં પ્રભુ મોઢું જોર છે. (૨) અમને બધી વાતની સમજણને આ મારામાં બધા ગુણો છે, તેનો પ્રભુ તુંજ આપનાર છે; કાંઈ ચંદ્રાળ માણસ હોય તે એ બધો તારો આભાર બુલી જાય. (૩) માટે હે ધન્ય તું કજીઆ લગાઇ ટંટા જે હોય તેનું મોં કાળું કર એટલે તે કહાડી નાખ, ને પાપનો મોટો જે સંતાપ તેને પણ દૂર કર, અને અમારા બધા દુઃખ મટાડીને સઘળી વાતે અમને સુખી કર. (૪).

પાઠ ડથો.	માંદા(વિ)કાયલી, આજ	ટટાર(વિ)હોંશિયાર.
પરગજી(વિ)પરોપકારી,	રી.	ચરવા(કૃ)ધાસ ખાવા.
પર કલ્યાણી.	કૂવા(ના)ખાડા.	પાઠ પમો.
દેખરાં(ના)જીવાર, બા-	લેવાઇ ગયો(કિ)મુડા.	આચડીઆં(ના)તમ્મ-
જરીના જાડારોટલા.	લ જેવો થઇ ગયો.	ર, ફાંફાં.
બો (ના) બીક, ડર.	શક્તિ(ના)જોર.	મેહેનત(ના)કોશિશ.
અધમુઓ (વિ)અડધો	ઉઠાડવા(કૃ)ઉબોકરવા.	સૂઝતો(કૃ)દેખાતો.
મરેલો, મુડાલ.	દુઃખ(ના)સંકટ, પીડા.	ખાપુ(ના)ખચ્ચા, ભાઇ.
દેખાડ્યું(કિ)બતાવ્યું.	છોડવું(કિ) કાઢાડવું.	પલલીશ(કિ)ભોળાપણ
અમ(ના)તરફ, બાજુ.	સંભાળ(ના) ખરદાસ.	બધી(અ)તરફ.
દુખ(ના) રહેમ.	કલા(ના)ખાચકા, ચોડા.	કાઢું(કિ)ખાહારઆંહુ.
વેલો(વિ)જલદી.	તપેલી(ના)પાતેલી.	સાદ(ના) અવાજ.

દૂધી(કિ)બુડી.	વગડો(ના)વન, રાન.	જમણુ(અ)સુધી.
આશિષ(ના)સારીદુઆ.	ચરતો કુ ધાસ ખાતો.	બહુ(વિ)સારં. રૂંડું.
ગરીબ(વિ)કંગાળ.	ભો(મ)આ ના જાણીતો.	પ્રચ્છતા(ક)આદતો.
કામ (ના) બગસ.	જીવાડયો કિ બગાડ્યો.	પાઠ ૮ મો.
ટુંકો(ના)આધાર.	નજર(ના)ધ્યાન, નીલા.	ભોજન(ના) જમવાનું
ખોડંગતો(ક)અંગડા	પકું(વિ) ખગેખરં.	બજઆ(ના) ચણાના-
તો.	પાઠ ૬ મો.	ભોટના ખીરામાં મ-
હાડતો(ક)આજતો.	લૂટવું કિ વનરાનરીથી	સાલા સાથે રતાળ.
લંગડાજો(ક) ખોડાડં.	ખાઓ, ભેનું	કેળાં બાજુવગેરે નાં
હતાવળો(વિ)ઝડપથી.	મનસખોના વિચાર.	ખીને કના તેલમા
પાઠ ૬ કો.	અટકળ ના વિચાર.	તળી કાઢેલી ઓજ.
આમ(ના)શકિત.	પરોણાગત(ના)પરોણા	વાર્જનાના વિસ્તાર.
બુસા પડેયો. ચગ્તો વિ	ચાકરી.	શીરો નાખના ભોટ-
મરી ગયો.	પટારના વિ લાયક.	ને પ્તિમાં રોકી માંડું
જંગલ(ના)વગડોરાન.	ઉજડ(વિ)કોડોનીઆવ	ખાડતું પાણી રેડા
આડોઅવગો અ વાકો	જનવ નહીતે, અવાગરો	લચકાવું કુંસુતો.
ચૂકો, આળીગમ પે-	પકડા કિ, ઝાલો	કમોર(ના)ગચી જાન
લીગમ.	ખૂમાના સાદ, પાંટો.	ના ચાખા.
ભરકપો કિ, રખડમાં	ખાંગળો વિ પગે ભુલા.	પકવાન(ના)લાડવા, જ
ગજરાષ્ટ(ક)અકળાષ્ટને	વેળાસર અ, વખતસર	લેખી, દંહોતરા ઘેબ
પોકાંપાક(વિ)મોટે સાદે	વાળવાને (ક) બદલા	ર વગેરે મીઠાષ.
રોમાં કિ)રડ્યો.	આપવાને.	વડી(ના)ચોળાની દાળ
પોનીઉં(ના)પોનીલ.	જંગડા(ના)બુસો, બુલા	બીનાળીને વાલી માં
ધરાયો(કિ)તરપતથયો	પગ વાળો માણસ.	દે આંદ, મરમાં નાં
કટકા(વિ)જરા, ચોડું.	મદદના કુમક.	ખીને સાગડા જેવી
જીથુ ના) ઉચકાર.	ટાટિઆ(ના) પમ.	જનાવેલી ઓજ.
જળાલી (અ) પછી.	ખજો(ના)માંપ ઉપર.	વડા(ના) ચોળાકેઅડક

ની દાળ વાટીને પ ખાંડનાળુ ખાવાનું. દૂધપાકના દૂધમાં ચો
 નાસા જેવા આકાર સેવાના ચણાનો લોટ આ ખાંડ નાખી પા-
 કરીને તેજમાં તળી કે ધાત્રાની પરચુદીને ક કરેલા તે.
 કાદેનું તે. બીનાળીને તેનામાં આ લાડૂ (ના) લાડવા.
 પૂરણાં પાણી (ના) પડવા નાગ કરી ગુંચળા જે માર (વ) સારા.
 બી રોટલી, વડમાં. કું કરેલું તે. કંસારના વર્જના છેક
 પાપડના અડદની દા-સુળાને (કિ) માંબળાં જોખાં જોખાં કટકા ક
 ગાંના લોટ કરી માં આતિ બહુ, વધુ રી પછી તેને મોળ
 હેસ ચારો મરી વગે બાની નાં વધારીને કે ખાંડના પાણીમાં
 જે નાંખી પૂરી જે નાત માત નાત નાત નાત આંદે છે તે.
 ડી બનાવેલો ચાંચ તળી આ (કિ) નંબમાં મ્વાદ નાં સેદેજત.
 કચોરી (ના) ધારી જેવું વધાયો. અપાર (વિ) બુણોજ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૨).

અમે આજે જે જગણ જમ્યા, તેની વાત તમે સાંભળો,
 કમોદના ચોખાનો જાત કાંધો હતો. અને દાળ બહુ સરસ બની
 હતી (૧) દહીંને વલોવીને જાડી જાગની કઢી કાંધી હતી, અને
 માંદે સારી વડી નાખી હતી, જુદી જુદી જાતનાં શાક તળ્યાં
 હતાં, ખાસુદી, પૂરીને દૂધપાક કર્યા હતા (૨) વેડમીને લાડવા
 સારા હતા, ને વડાં કચોરીને કંસાર કાંધો હતા, બજાયાં તળેલાં
 તેસારી બાજુ કરી હતી, ને શીરો સારો ને રોટલી બનાવી હતી.
 (૩) પાંચે પકવાન કરેલા તે જમતાં જમતાં બહુ મજા પડે, ને વ-
 ડાં પાપડ ને સેવો સારી હતી, ને તળેલા ચણાનો રવાદ બણો
 સારો હતો. (૪).

પાક હ મો.	બી કરી.	ઓ.
ખાંખા(ના)કેરીનાંઝાડ.	કાળીઓ(ના)તરકારી	શાખો(ના) પાકવા પર
મરવા(ના) નાની કુમ-	વેચનારો, પસ્તાગી-	આવેલી કેરી.

ટોપલા (ના) વાંસની	આગા(ના)હુદમ.	ગરબું.
જાલની બનાવેલી	સંભાળ(ના)બરદાસ.	કાયર(વિ)હેરાન.
મોટી ટોપલી.	ધર્મ(ના)કરજ, કામ.	ઠરતા (કિ)સ્થિરરહેતા.
આફસ(ના)ખીન રેસા	પાડનાઉપકાર.	પૂરા(વિ)બરાબર.
દારે કેરીની જાત.	ભોગવવું(કિ)વાપરવું,	બૂલો(ના)ચૂકો.
ઠલમે(ના)લાંબડી કેરી	ફાડી ભેવું.	ઠામઠામ (ના) ઠોકાણે
ની જાત.	બદલો(ના)પાડ.	ઠોકાણે.
ચીર(વિ)હાલ્યાવગરનો	આભાર(ના)ઉપકાર.	અચકાય (કિ) અટકે,
મૂળ(ના)મુળિયાં, જડ.	શુંડા(વિ)બરાબ.	ખાંચો ખાય.
ચડ(ના) ઝાડની મોટી	માનવી(કિ)પાળવી.	શરમાતો(કૃ)લજવાતો.
શાખા.	સારું નરસું(વિ) સારું	આળસ(ના)સુસ્તી.
ડાળીઓ(ના) ડાળામાં	નઠારું.	બેફિકરાષ્ટ(ના)બેપરવા
ચી ફેલીમોટીશાખા.	આફું(વિ)વાંકું, ઉલટું	મેલા(વિ)ધુળવાળા.
પાંદડાં (ના) પાંતરાં.	રળીને(કૃ) પેદા કરીને.	ઝટ(અ)જલદી.
ભોર(ના)ખાંખાનાં ફૂલ	નલાવેછે(કિ)ચલાવેછે	વર્ગ(ના)હાર, કલાસ.
તૂરા(વિ)ફિકા.	માન(ના)આખર.	દરકત(ના)અક્ષર.
જીજી(ના)પડ.	ઉછેયાં(કિ)મોટા કર્યાં.	બેવકૂફ(વિ)મુખે.
કઠણુ(વિ)સખન.	વેઠયું(કિ)ખમ્બું.	અથડાય(કિ)અફળાય.
અધાણાં(ના)આથણાં.	બરડાં(વિ)ખુંટાં, જખડ	પંડ(વિ)જાતે, પોતે.
ખરો(વિ)સખત, બણો	હેત(ના)ધ્યાર.	કડવો(વિ)નઠારો.
ગળી(વિ)મીઠી.	વેળા નાંવખત.	મન(ના)ચિત્ત.
લટકેલી(કૃ)છીંગાએલી.	પગવવાં(કિ)કાયરકર-	છૂટી(ના)રખ.
ખજર(ના)ચાટું.	વા. દુઃખ દેવું.	વાટ(ના)રાહા.
સરસ(વિ)સારી.	પાઠ ૧૧મો.	નડો(કિ)કાયર કરે.
પાઠ ૧૦મો.	નઠારો(વિ)બરાબ.	મસ્તી(ના)તોફાન.
માખાપ(ના)માતા પિ-	પરખવું(કિ)જાણવું.	ફજેત(વિ)બેફરમત.
તા, માત તાત.	બેફિકર(વિ)ચિંતાવ-	

પાઠ ૧૨મો.	પોથી(ના)ચોપડી.	ડવાનું કામ.
ગુરુ(ના)મેહેતાજી.	લીખ(ના) જૂ, જૂનાં	અતિસૈ(વિ) ધણીજી.
સચીસાંજ(ના)સંધ્યા- કાળ.	ઈડાં.	ચિંતા(ના)દિકર.
પાલ(ના)પગ.	આપ(સ)પોતે, જાતે.	ચૂક(ના)બૂલ.
લવારો(ના)બકબકાટ.	ધારે(કિ)માને, વિચારે.	લેખણો(ના)કલમો.
ગવાળો (ના) બચકો,	ધારો (ના)કાયદો.	લેલી(ના)ગાંડી.
જાળ.	ધૂન્ને(કિ)થરથરે, કાંપે.	લેખીએ(કિ)જોષએ.
	જોડણી(ના)અક્ષરજો-	લૂગડાં(ના)કપડાં.

(કવિતાની સમજુતી). (૩).

જે નઠારો નિશાળીએ હોય તે નિશાળમાં બધા છોકરા આવી રહ્યા પછી પોતે આવે, ને બીજા સાથે જોશી રહ્યા પછી પોતે જોસે, મેહેતાજી જે ધારા પ્રમાણે ચાલવાને કહે તે પ્રમાણે ચાલે નહીં, તો તે નઠારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો, (કંઈજ નહીં). (૧). તે નઠારા નિશાળીઆને સાંજ પડે કે સૂવાનું મન થાય, પછી પાઠ વાંચતાં પોતાના પગ થરથર ધૂળ્યા કરે, લખવા જોસેતો લીસોટા લીસોટા પાડે ને બણવા જોસે તો બકબકાટ કર્યો જાય, તો તે નઠારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૨). સખ્તોની ખરાબર જોડણી પણ તેને આવડે નહીં, ને મનમાં ધણી દિકર નહીં તેથી ધણી બૂલો તેને પડે, કલમો ભાંગીને બધી તે એકઠી કર્યાકરે, તો તે નઠારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૩). તેના ધૂળવાળા હાથથી તે ચોપડી પણ મેલી કરે, જે-મ કાંઈ ગાંડી છોકરી હોય ને જે બધું એકઠું કર્યા કરે તેમ તે કરે તેના લૂગડાંમાં આપણે હજારો જૂ જોષએ, તો તે નઠારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૪).

પાઠ ૧૩મો.	આકડો(ના)રાતામેંનો સંગ(ના)સોખત.	
આરો(ના)પાર, હોડો.	વાંદરો.	પિતા(ના)ખાખ, તાત.

પ્રકાશવું(કિ)તેજ કરવું	કશી(ગિ)કંઈ પણ.	। નહારો.
માતા(ના)મા, માણ.	વટે(કિ) જડે.	ફૂટયો(કિ)ફૂટેલો, અ-
રૂપ(ના)કાન્તિ.	આડ પાસે=આડી બા-	ભાગીઓ.
પુત્ર(ના)છોકરો.	જીએ.	પ્યારો(વિ)વહાલો.
કર્મે(ના)નસ્તીમ, જમ.	પૂરું(વિ)ખરાખર.	જોર(ના)ખળ.
ઠોઠ(વિ)અણબડ.	ખરો બોલ-સાચીશી	ઠીક(કિ)ખરાખર.
વડી(વિ)મોટી.	ખામણ.	ઠાણો(વિ)અમથો.
ખાળડો ના)ખચ્યાઓ.	સુળી(ક)સાંભળી.	ભીખીને કૃ ભીખ માં
ઠાણે(કિ)મૂકી દેઓ.	ખૂબ ખાગં(વિ)ચણો	ગીતે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૪).

તે નહારો નિશાળીઓ કંઈ વાત માંડી કે તેમાં તૈયાર એટલે વાતો કરવા માંડી જાય, તેથી ખચ્યાઓ તમે તે નહારાની મંગત મૂકી દેઓ, એમ કરસો તો કશી વાતનો છોડો તમારો આવવાનો નથી. તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. ૫. તે નહારો બીજા જોડે જડે નેવઢયા કરે કે આડી બાજુએ પડે, પછી તેનું ખરું ડાળ તે જણાઈ આવે તેને કાઢ સારી શીખા મણુ દે તે કડવી ઝેર જેવી લાગે, તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૬). તે નહારો કીસમતનો ફૂટેલો નિશાળમાં મેહેતાજીને પણ કાયર કર્યાકરે, ને નિશાળમાંથી ફૂટે ત્યારે વાંદરાંની પેઠે ફૂડકો મારી દોડ્યો જાય, પછી તે છોકરો માખાપને પણ વહાલો લાગે નહીં, તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૭). તે નહારાને પણાજોરથી પકડીને નિશાળમાં લાવીને ઝોલો, તો પણ તે ખરાખર શીખવાનો નહીં ને મૂરખોજ રહેવાનો, પછી ભીખ માંગીને અથવા ભારો વેચીને ગમે તેમ પોતાનો ગુજારો કરે, તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. ૮.

પાઠ ૧૪મો.	બો, ગાડીલાંકનાંરો.	ફળ(ના)ફળાનું ઝાડ
કમાયો(કિ)પૈદા કીયો.	ખંત(ના)ચેટક.	તાપોડીઆં(વિ)ખાસ
પત(ના)પતીજ, બરોસો	ઘમ(ના)ધંધો. વેપાર.	ડીઆં, લાંબાબડી.
સાટું(ના)કરાર. વેચા	વગડો(ના)પન જંગલ	છાલના ફળાં.
ખુનો અંદાજમત.	ચીકણો(વિ)ચીકણવા	સોનેરી(વિ)ટુંકા, પા-
હળખી(ના) મેજખા-	જો ચોંટી જાયએવો	તળી છાલનાં ફળાં.
ની, જીઆફત.	ચોંટી(કિ)વળગી, ખાજી	કુંકણી(વિ)ચોધારા,
કને(અ) પાસ, સોડ.	વાટ(ના) રાહા.	લાલતથાલીલીછાલનાં
ખાળક(ના) અચ્ચું.	રામ(કે)રડી.	મથાળે(ના)ઉપર, જેએ
સુચ્યા(વિ)દોંગા.	વિનતિ(ના) કાલાવાલા,	આસપાસ(અ) આજુ
છેતયો(કિ)હંચો	અરજ.	ખાજુએ.
વિશ્વાસ(ના)બરોસો.	સહાય(ના)મદદ.	જયો (ના) જૂમખો.
બૂટું(ના)ખોટું.	વાણી (ના) વાચા.	ફળેછે(કિ)ફળઆ વેછે
હંચો(કિ)છેતયો.	મૂરખ(વિ)એવકુદ.	પીલા (ના) ફણગા.
કાળુંકર, -મોં છુપાવ.	ટેકો (ના) આધાર.	હૂમ (ના) કાતરો.
હંગ(ના)હંગારો, ખૂતારો	આળસ (વિ) સુસ્ત.	ટુંકી(વિ)થોડી.
હરામ(વિ)અધરમ.	આશરો (ના) મદદ.	મુદત(ના)વખત.
જન્મ(ના) જંદગાની.	જોડી કાઢેલી(કુ) ખંના-	મેવો(ના)ફળ.
ફળેતી(ના)જેરુઆમર.	વટની, ખનાવેલી.	ખાશીને (કિ)રાંધીને.
માં(અ) નહીં.	બરોસો(ના) વિશ્વાસ.	ફરાળ(ના)વ્રતમાંખા-
છેનરાય (કિ) હંચાય.	પંડેજ (વિ) પોતેજ.	વાનાં ફળ વજેરે, ફ
બૂલી ગયો(કિ)વિસરી	આધાર(ના) આસરો.	ળખાવાંતે.
ગયો.	ગરજ(ના)દરકારપરવા	મુખ્ય(વિ)મોટી.
નફો(ના)ફાયદો, હાંસલ	ગુનો(ના)અપરાધ.	જથ્થુસ(ના)ચીજ, વસ્તુ
પાઠ ૧૫મો.	આચા (ના) હુકમ.	રેસા(ના)દોરા.
દેવ(ના)પ્રભુ, પરમેશ્વર.	મેહેનત(ના)અમઉઘમ.	સ્વાદે(ના)લેહેજતમાં.
ગાડીવાન(ના) ગાડીવા	પાઠ ૧૬મો.	ખારેમાસ=આજુવર્ષ

કોહોતાં(કિ)કોહીજતાં
સડતાં.

પાઠ ૧૭મો.

નીજ(ના)કાળા ડીલના
વાંદરા.

કાઠું(ના)શરીરનું કદ
પવાણું(ના)જમ, ખા-

લું.
ગરમૂ(વિ)તાપવાળા.

જાત(ના)તરેહે.
ડીલે(ના)શરીર.

માંડડાં(ના)સતા મેંના
વાંદરાં.

ફૂંધવાનું(ફ)ફૂંડકો માર-
વાનું. જમંગમારવાનું

ફાળ(ના)ફૂંડકો, ફલંગ.
વળગી(ફ)ખાઝી.

લાગ(ના)દાવ.
રાંધેલું(ફ)ખાંડેલું.

ધાન્ય(ના)અનાજ.
પાળી(ફ)પેપી, ખવ-

ડાપી પીવડાપી.
ખાટ(ના)આકાર, ડોળ.

મળતો(ફ)સરખો.
મેટા(ના)રાખુઓ.

નું પડી(ના)નાનું ધર.
વાળ(ના)ખાલ.

અમણ્ણો(વિ) ઝોળ-
ખાણુ વગરનો, અત-

રાપી.
આલેથી(અ) દુરથી.

બૂલમાં(ના)મફલતમાં.
જંગલી(વિ) રાતમાં

હેનારો, રાંની.
વિલાયત(ના) અંગ્રેજ

લોકોનો દેસ.
ખારવા(ના) ખલાસી.

હળીગયો (કિ) મળી
ગયો.

ખિચારો(વિ) ખાપડો.
સંખાળીને(ફ) ખરદાસ

લખને, સાચવીને.
પાઠ ૧૮મો.

ખોદે તે પડે=આપણે
કોષનું જુડું કરવા-

જમએ તો આપણું
જ માઠું થાય.

દાનત(ના)નિષા, નજર
ગીધ(ના)લોહી, માંસ

ખાનાર મોઢું પક્ષી.
નગરલોક(ના) સેહેરનો

સેડીઓ.
માલ (ના) માલમતા,

જડેલ ખાણી.
વહેંચીલેવાને(ફ)ભાગ

પાડવાને.
ઝાડી(ના)નાનાં ઝાડાં

ઝાડ એક ખીજા ઝા
ડ સાથે આવી ગુફા

જેવું બનેલું તે.
તરસ(ના)સોસ.

વેઠી(કિ)ખમી, સહી.
નિરાંતે(ના)ચેનથી.

ગમી(કિ)પસંદ પડી.
હુડ્યો(કિ)આવ્યો.

તાલેવાન(વિ)પૈસાદાર.
કપાળે(ના)નશીબે.

કંદોષ(ના)મીઠાષ, બ-
જ્યાં વજેરે વેચના

રો.
મીઠાષ(ના)કોરી સુખ

ડી(ખરશી, પેંડા વ-
જેર).

ઝેર(ના)વિખ, સોમલ
ખુશ(વિ)મગન.

મોત(ના)મરણ.
મડદાં(ના) લાસિ. લોખ.

ફાલી(ફ)કોતરી, ફોડી.
કહેવત(ના) કહેવાતી,

કાલાણી.
ચોરનીયા અંડાળેળ

ય = ચોરનો માલ અ- ડાળને હાથ ચઢે. પાપીહાથ ધસંતાન- અ=પાપી લોકો કંઈ પુન્ય દાન કર્યાં વગ ર હાથ ધસતા મ રી જાય.	ડોશી(ના)ધરડીપધરી ફિકર(ના)ચિંતા. અક્ષલ(ના)બુદ્ધિ. પુંજ(ના)ગાસડો. ડાહીડાહી (વિ) ડાહા પણુ બરેલી. ટેવ(ના) આદત. ચર(ના)ખે કડાવાળું, તાંબાનું કે પિત્તળનું વાસણ. ઉની(વિ)ગરમ. વરાળ(ના)ખાક. તમ્મર(ના)ચકરી. મૂરખાધ(ના)પેવકૂકાધ માની(કિ)કબૂલ કરી. વસે(ના) હાલ, હવાલ. નાદાન(વિ) અણસમ- જુ, થોડીબુદ્ધિનું. કડવી(વિ)નઠારી. ડાહ્યાં (વિ) શાણ્યાં. મરજ(ના) ધમ્મ. પાઠ ૨૦ મો. ઉનામણો (ના) ઉના- પાણીનો દેગડો.	ઘોટ(ના)ઠક્કર; દાવ. ડાળવું(ક)હાલણું; બુણ વું તરકાળ(અ) તરત. અંજાઈ(ક)તમરખાક વિનાશ (ના) નાશ. મુખ (ના)મોહું. ખારા(વિ)વાહાણ. પાસ(અ)પાસે. ઉકળેછે.કિ) ગરમ થા- ય છે. ચૂકે(કિ)જુલે. જીવ(ના)પ્રાણુ, આત્મા. જોખમ(ના)નાશ અ- વાની ધાસ્તી, સંકટ. બુદ્ધિખાળ=થોડી અ- ક્ષ. ડાહપણુ(ના)શેખી, અ- તુરાર્ધ. વેહમ(ના)શક. ખોલ(ના)શબ્દ. આલ(ના)રીત. હાલ(ના)હવાલ.
--	--	---

(કવિતાની સમજૂતી.) (૫).

આખાએ મોઢે થઈ મેલીને કણુ કે હે મારા પાહાણા

અચ્ચા, જ્યાંહાં સુધી હું જઈને પાછી આવું ત્યાં સુધી તું હડીને
 ઊભે આકાશમાં જવું નહીં. (૧). ત્યાં કિના પાણીનો દેગડો લ-
 ક્ષેષે, ને તેની પાસે જો કાંઈ જાય. ને એવામા તેની કાંઈ નજર
 ચૂકી તો તે વખતે તરત તેનો જન જતો રહેલો (માટે તું ત્યાં
 જઈશ નહીં). (૨). એવી શીખામણ અચ્ચાને દહને માખી તો
 હડી ગઈ. પણ અચ્ચું નાદાન બુદ્ધિનું, તેથી તુરત તેના મનમાં
 એ બાબતનો ઘોળાટ કરવા લાગ્યું. (૩). તે અચ્ચું મનમાં વિચાર-
 વા લાગ્યું કે હરડા માળસો વહેમ ધાણીને ધણી વાતો કરેલો.
 પણ આટલે હડીને પાચું આવું તેમાં તે હું શી રીતે મરી જઈશ!
 (૪). એવો મનમાં વિચાર કરીને તે અચ્ચું હડી ગયું, ને તે
 પાણીના ચર કે દેગડા પાસે પહોંચ્યું, તેવુંજ પહોંચતાવારને તમ્મર
 ખાઈને તેમાં પડ્યું કે હું મરી જવાનું એમ તેણે જાણ્યું (૫)
 પછી તે મરતાં મરતાં બોલ્યું જે છોકરાં આવી ચાલ ચાલે,
 માખાપતું કહું માને નહીં ને પૌતાની જુદ ચલાવે, તેના આવા
 હાલ થાય. (૬).

પાઠ ૨૧ મો.	ધારો(ના)કામદો.	પાઠ ૨૨ મો.
સાચો(વિ)ખરો, સા- ચા બોલો.	તોડે(કિ)અમલમાં ન હીં લાવે.	ટેખલ(ના) લખવાની મેજ.
વર્ગ(ના)સરખું શીખ નારાછોકરાની હાર.	નાનીસરખી(વિ)નાની જેવી.	સાંભળ્યાં(કિ)આદ આ- બ્યાં.
ભોગભોગે(અ) એકા એક, દેવયોગે.	વળગાડી(ક)ખજાડી.	હાતી(ના)હિમમત.
નંખર(ના)આંકડો.	સરત(ના)નજર, ધ્યાન	સાચું(ના)ખરું.
સાંભરતું(ક)આદ આ- વતું.	ભૂલ્યો(કિ)વિસર્જો	સાંકળ(ના)મેહેરખાન.
અજાણતાં(અ)જોગિ તા, અજાણ પહે.	હૂંટું(વિ)મૂંટું નોખું. જવાબ(ના)ઉત્તર.	રખા(ના)પરવાનગી.
	તીચું ધાણી-સરમાઇ.	માફ(ના)ક્ષમા.
	હમેરીશ(કિ)વખારીશ.	કદાપે(અ)કરી, કયું.
		જાની(વિ)જૂ પી.

ખરેખર(વિ)સામેસા ચું.	ચાલ(ના)ચાલચલગત	ધીરજ(ના)સમુરી.
માન્યુ(કિ)કમુલ કધું.	આખર(ના)છળત, મા- ન.	રાહે(ના)સરીતે.
અગાઉ(અ)પેહેલાં.	વખાણુ(ના)તારીક.	છૂટકો(ના)નીકાજ.
શરમ(ના)સાજ.	પાઠ રઠમો.	લાગેવળમે(કિ)પેહેંચે.
બિચાર(ના)મનસુખા.	પંચાત(ના)ચુકાદો.	ગઢ કરી મચો=માઈ મચો.
ફાકટ(વિ)નકામ.	પલ્લા(ના)કાપડાં.	કાલિકું(વિ)ડાણું.
ધીરજ(ના)દિનમત.	આવકાગ(ના)આદર- માન, આદરભાવ.	ઉપાય(ના)ધલાજા.
સારકેર(અ)સારપછી.	અચકુ(ના)ડાપૂ.	સુખેચી(ના)મજીથી.
પેહેલાં(અ)આગળ.	ન્યાય(ના)મનસાક.	બેલાસક(અ)નિરબે.
ઉપાડી(કિ)ખાસી.	દનસાક(ના)ચુકાદો.	લડામ(ના)ટટા.
પડપુછ(ના)તજવીજ.	ત્રાગુડી(ના)ત્રાજવા.	પાઠ રઠમો.
પાઠ રૂઝ મો.	કરગરી(કિ)કાલાવાલા.	પ્રાણી(ના)જીવવાળા
આળ(ના)પોંદામત.	કરી, દલગીર યમ.	પશુ, જનવર.
નવાઈ(ના)અચરન.	નહેંચતાં(કિ)લાગપાડ	બુકો(ના)ચૂંચૂરા.
નિત્ય(અ)રોજ.	તાં.	પશુ(ના)ચોપગાંજન- વર.
વાંક(ના)તકસીર.	વઢીપડી(કિ)વઢીપડી	અટકચાળાં(વિ)આડાં
વગરપછે-પૂછકાવિના	વઢવાડ(ના)સડાલડી.	આજાકરનારા.
સુઝે(કિ)જુઝાવ.	વાંધો(ના)તકરાર.	પખી(ના)પક્ષી.
માંહેમાંહે(અ)એકબી	તોડ(ના)નીકાજ.	માછલાં(ના)નાનામચ્છ
બનઅરસ પરસ.	વાજખાં(વિ)અફલ.	હન(ના)ધેટાના બાલ.
નક્કી(અ)અચીત.	કક્કી(વિ)કંઠ, જરાપણ	કચોં(કિ)પેદા કીધાં.
છૂટવાની(કિ)કોડવાની	કટકા(ના)કુકડા. કકડા.	કીક(અ)કુરમત, બરા-
પકડાપો(કિ)જલાયો.	નમ્યું(કિ)નીચે અમ્યું.	બર.
ખરો(વિ)સામે.	સમજ(કિ)ચેતી.	મળતો(કિ)સરખો.
હતકું(કિ)અમ્યું.	માખજો(ના)મેહેનો.	ફર(ના)તકાવલ.
ખુરો(વિ)પકો, જરાજર		

પાયા (ના) બોલવાનું	ઝાલવાના (ક) પકડવાના	દમે (કિ) દુઃખ દે.
ભાન.	સીધાં (વિ) પાધરા.	પરોવી (ક) ઘોઝી.
મરજી (ના) ધમ્મ.	ઠાંકણ (ના) કવર.	કાંતો (અ) નહિતો.
ખાંડો (ના) ખદન	સરજનાર (ના) પેદા કર	છોડે (કિ) મુકી દે.
મુઠ્ઠાં (અ) સાથે.	રનાર. (પરમેશ્વર).	અર્ધ (ના) મતલબ.
હરકત (ના) અડચણ.	પાઠ રહ્યો.	અકલ (ના) ખુલ્લો.
પાઠ રહ્યો.	હેત (ના) પ્રિતી, પ્યાર.	આગ (ના) દેવતા.
રૂંધી (ના) ઝીંખાખાસ	હથોડો (ના) હુવારનું	તળે (કિ) મુકી દો.
રૂંધ્યાં (વિ) મોખીતા.	લોહાનું દીપવાનું	ડરી (ક) ખીંચીને.
જાન (ના) ભાન, સમજ	હથિઆર.	ધારો (કિ) વિચારો
ખુ.	અનર્થ (ના) નુકસાન.	પ્રેમ (ના) હેત
ખસ (અ) ખટ્ટ, ધણ.	પ્રભુ (ના) ધશ્વર.	કળ (ના) ાસ.
ઝૂનાળા (વિ) કુમળા,	મુવાળો (ના) માલ.	કંક (વિ) કામક.
નરમ.	શૂળી (ના) કાંસી.	કાંસો (ના) કપ્પળો.
ઘટ (વિ) જાડા.	ગણેલ (ના) ગોકળો.	તરફડતા (ક) તરફડી
આછા (વિ) થોડા.	નમંની (ના) દયા વગર.	આંખાના
લીઆ (વિ) માફ.	મમે (ના) વખતે.	બાળે (કિ) ખુલે.
ગટાપટાવાળા કાબર	ભમે (કિ) બટકે.	પાપી (ના) દુષ્ટ માણસ.
ચિત્રાં.	દયા (ના) મેહેર.	ચિત્ત (ના) જાન, ધ્યાન.
ખરી (વિ) સાચી.	તજ (ક) છોડી દઈ.	

(કવિતાની સમજુતી). (ક).

કોઈ વખત જ્યારે જનવરનું મન બમેછે ત્યારે તે ગમે ત્યાં ફર્યા કરેછે, તેવારે કોઈ માણસ તે બિચારા પશુને શખમાં ઘોઝી નિર્દયપણે દુઃખ દેછે; કે નહીંતો પછી તેનો પગ તોડેછે. ને છોરી મૂકેછે કે નહીંતો તેની આંખ ફાડેછે. કે નહીંતો તેને જોડા વતી મારે મારે ને પછી હથોડા વતી ધૂળમાં દાલી દેછે; એવું નુક-

સાન મતલબ વિનાનું ઘણું કરેછે. જેમકે ખુદિ વગરનો માણસ
જાડના મૂળમાં આગ મૂકીને તેને બાળી મૂકે તેમ; માટે ઇશ્વરથી
બીહાને તમે તેવાં પાપ કરવાં મૂકી દો, ને પશુઓ ઉપર ખાર
રાખવા વિશે પરમેશ્વરને હેતથી યાદ કરો. (૧).

જોઈ માણસ પશુના પગને પાંખોને પકડીને તોડી નાખેછે ને
પછી ખુશી થઈને જોવાને તેને છોડી દેછે; વળી કાંઈક તો બા-
લથી કાંસો બાંહેછે ને પછી તે પશુના હાથ પગ તરફડેછે તે જીવે
છે; ને શુળી કાંટાની સોયજેવી હોયછે તે વગર દયાથી હાથે વતી લે
તી દે; પછી ઉપર જે ચોક્કસ કુંડેછે તે દુષ્ટ માણસ મનમાં જરા વિચાર
ર કરતા નથી (કે રખેને એને દુઃખ થતું હશે) (૨).

પાઠ ૨૮મો.	પાઠવાટે(અ)પાઠળ.	પાઠ ૨૯મો.
પેચ(ના)આંટા.	જોળીઓ(ના) જુલતી	ગુંગળાવું(ક)અકળા-
મશકરી(ના)મજક.	ગાંસડીઓ.	વું, ગભરાવું.
આદર (ના) ખાદીની	હગલા(ના) ગંજ.	કાંતવું(ક)લાખા કાચા
બાડી પીછોડી.	ચરખા(ના)કપાસ ધી-	દોરા કરવા.
આરવુ(કિ)નાંખવું.	લવાના નાનારેટીઆ	વેઠવું(કિ)સેઠવું.
સકંને(ના)સંઓ.	કપાસીઆ(ના)કપાસ-	આંટી (ના) સુતરનું
જોડેલી(કિ)બનાવટની	નાખી.	ગોળ ગુંચળું.
તરતળ(અ)પાણરો.	છૂટા(વિ)નોખા. જુદા.	તાંત (ના) બકરાના
મજે(ના)રમુજ.	દાખવા(ક)ચાંપવા.	આંતરડાની દોરા.
અચરજ(ના)નવાઇ.	અજાઇન(ક)કચડાઇ-	વપારી(ના) રોજગાર
કપાસ(ના)રેનાં ઝાડ.	ને, છુંદાઇને.	કરનાર.
હીંચકા(ન)જોડલા.	ટાટ(ના)સણતું કપડું	પૂણી(ના)રેના ગાળા
સોમતી (ના) સાથી.	કચા(ક)તાણી કકડી-	ને સળીથી વાળીલાં
ધાડું(ના)ટોળું.	ને બાંધ્યાં.	એ આધાર કરેસો તે
હીંચવા(ક)હીંચકા ખા-	બળીઆં (ના) ઝીણાં	વણકર(ના)સાબી.
વા, બુલવા.	ઝીણાં બકાં.	મજસકું(ના)સવાર.

રંગરેજ(ના)રંગારા	એક, એકમ.	વેષ(ના)પૈમાક બદલી
સૂતરીઓ (ના)સૂતર-	ચાંચવા(ના) કાદાળી	ને કાઢના જેવું રોળ
ના વેપારીઓ	જેવું ભાઠાનું હથિ-	દેખાડવું.
કચ્છુંબી(વિ) રાતી.	આર.	અપટા(વિ)એક પાસેથી
અથડાતાકૂટાના(કુ)અ	જાણીએ(કિ) ઝોળ-	એટલા.
કૂળાના ઝીકાતા.	ખીએ.	મુસ(ના)માત્ર ગાળવા
ગુંગામી(કુ)અકલામ.	અણમણાટ(વિ) ઝીણા	ના સંજો, રચી.
અમન(અ)એકદલે.	ઝીણા.	ભાષાખંબ(ના) દોનર
દારી(ના)વખત.	અવાજ(ના)સાદ.	ર.
ધંભરા(ના)ડને તાંત	ગભરાયો(કિ) અઠળા	ગોળા(વિ)ધુટા.
બડે સાફ કરનારા	યા.	બટ્ટી (ના) દેવતાનો
લોકો.	એકાદ(વિ)એક.	મોરો ચૂજો.
પીંજ્યા(કિ) સાફકીવા	જણ(ના)માણસ.	તખારી(કુ)અનમ કરી.
અપાટા(ના) લાકડાના	કાળ(ના)વખત.	ભાષાખંબ(ના)દોનતી
કુટકાના સપાટા.	સરખા(વિ)જંવા.	બપેટી(ક)ગીટાળી.
સાળ(ના)લાકડાનું વ-	હાયલાય(અ)અરેઅરે	સ્નેહ(ના)પ્રિતી.
ખુવાનું આગર.	અજવાળું(ના)ઉગ્ગસ	છોડયા(કિ)મુક્યા.
આકાર(ના)રોળ.	ખીઆપીખ(વિ)ધળ દે-	એરના(ના)જં નાહિપર.
નિરાંત(ના)એન, સુખ	તા કે, એક પછી	ટીપેછે તે પારવાળુ
પોત (ના) કુમાસ.	એક.	લોકાનું આગર.
ગમ્યું(કિ)પસંદ પડ્યું	પાઠ ઉરમો.	અપડાને(કુ)ટ્ટીપીને.
સરત(ના)સુરતફોમ.	ભગડી(ના)દાળકી.	હીર(ના)રેશમ.
પાઠ ઉરમો.	ચીપ(ના)નાની પાટ.	હિરકી(ના)કમળ કે-
ઝોળખાણ(ના)ખીજા-	કાનસ(ના)રેતરડી.	રેશમ લપેટવાનું લા.
ન, ઝોળખ.	જતરડો(ના)કાણાવા-	કડાનું આગર.
અળકાટ(ના)અળકાટ.	જું તાર એ અવાનું	આનવો(કિ) વજદે.
આમિતું(અ) એકા-	ભાઠાનું હથિઆર.	અઠલા(કિ)દેરવા.

રાય (ના) વાળુવાનું	બિનાલી (કિ) હસાવવી.	આકાર(ના) પ. પો
લાકડાનું એકગર.	છેલ-વુ(કિ) મયુ.	ખુમાનવા(ના) કાલાવા-
ખાડું ઉડેસો.	પાડું ઉડેમા	વા.
નિર્દેશ(વિ) માત્રી.	શીકું(ના) પારાણ બેર	કેર (ના) તફાત
અપ ગદાણુ ના) ખરાખ	વવાનું બળીવાળું	અન્નપયુ(વિ) રાતરા-
ગુણ, ખરાખ ટેવ	ગુરુનું દોરડાનું ગુ	ખી. પારકું.
સલાહના) વિચાર.	અગું.	ધાગી(ના) શેહ.
બાળાના) ગાડું.	તકાવનું(કિ) ખારીરેટે-	મેનાને(કિ) બાળુ કરે.
મના(ના) માટું	વું	દોરી(કિ) દોરવી, તોડી.
નાઆ વિજલકા.	બળંગાના) કવંગ.	પર(ના) વાધના જેઠું
ચિત્કારના) નેરમકાર	માગી (ના) લ. કડાતી	સાહી માસ ખનાર
હરેક વિગમં તે.	પીઠ વગરના ખુરસી	બનાવર.
બેગ વિજ્ઞાયક.	અંગારા (ના) દંવતાના	ગુણ(ના) ક્ષાયદો.
નુસ્તાન(ના) હાળી.	સળગેલા કોયલા.	ખરદાણ(ના) સલાખ.
પાંકના ગુના, તકસીર.	સાચવનું(કિ) સંભાળ-	સરસ(વિ) સારી.
ઠાકવાને કૃષ્ણવાવવાને	વું, તપાસવું.	જન્મથી (ના) જન્મે
માડું(વિ) ખરાખ.	વામ(ના) સારમ.	ત્યારથી.
મતલખના પેચ, અર્થ	શક્તિ(ના) જોર.	કુરકુરી-માં(ના) ફતરી-
નાનોસુતો(વિ) જરાક	સોડમાના) સુગંધ.	ના અચ્ચાં ખોડાલાં.
જેટલો.	ખસેડો કૃઆના કરી.	વહાલાં(વિ) પ્યાગં.
હરખાતા(કૃ) ખુશીયતા	કાના(ના) કોરણ.	ઉલટાં(વિ) સામા.
હથાકો(વિ) ખુલ્લો.	કયાંક(અ) કમ જગોએ.	લાડેજ(કિ) ગલ કરે.
સ્વભાવ(ના) આશિઅ	ભારે વિ મોટી.	ઉદાસ(વિ) દલગીર.
ત, પ્રકૃતિ.	વેહુંમ(ના) શક.	ઓગા(ના) બાળી.
અપા(વિ) મુગાં.	ઓજો(ના) ખાર.	એકાએક(અ) એકદમ.
ધૂણાવીને(કૃ) હાલાવીને.	પાડું ઉડેમા.	ભેગા(ના) એકઠા.
દશારત(ના) નિશાની.	ઉગારવું(કિ) અચાવવું.	પાડું ઉડેમા.

ધાન્ય(વિ)જાળખી.	એવી અક્ષ.	સેવા (ના) ભાગ્ય.
ક. પાણી ના. વાસ તથા	પાઠ ઉદમે.	પાઠ ઉદમે.
અનાજકાપવાનું કામ	અનાજ(ના)ધાન્ય.	જગકર્તા(ના)જગતના.
હોજ (ના) પાણીનાં	મુખ્ય(વિ)ધણું, મોટું.	અનાવનાર ધંધર.
કુંડ, પાણીની ટાંકી.	સાંદા (ના) અનાજનાં	મોઢ (વિ) મોટા.
ધોરીનસ(ના)ધોરીરગ.	ઉભા સાંદા.	હય (ના) ધોડા.
દેહ્ય(ના)અંતઃકરણ	ટોચ(ના)ઉપલો ભાગ.	વાહન(ના)ગાડી, ધોડા
દાતરકું(ના)ધાસ તથા	કૃપા(ના)મહેરખાતી,	વગરે એસાનું.
અનાજ કાપવાનું વાં-	વીતવું(કિ)થવું, હોવું.	પ્રેમાન (ના) સ્વર્ગની
કું લોહાનું હથિયાર.	જાતજાત(ના)તરેહું ત	પાત્રખી.
મૂઢ(વિ)ઢોઢ.	રેહે, ભાત ભાત.	સાજ (ના) સામાન.
સાવચતિ(ન ૧)ખખર-	ડાંગર(ના) ભાત.	માનવી(ના)માણસ.
દારી, હોંશિ આરી.	પોચા(વિ)નરમ.	જગ(ના)જગત, દુનિયા
કપામો(કિ)નહાયો.	પોલા(વિ)પોકલ.	ઉપજવી(કિ) પેદાકરી.
જા(ના)જખમ.	જથાખંધ(વિ)સામટા.	વસ્તુઓ(ના)ચીજો.
જખમે (વિ) ભારે.	ખાંધો(ના)ખંધારણ.	સંસાર(ના)દુનિયા.
ખડખડ(વિ)દડદડ.	ચતુરાધ(ના)ડાહાપણ	પાર(ના)છેડા.
વાટે(ના)રસ્તે.	નખળા(વિ)કમળેર.	ખળવાન(વિ)જોરાજર.
દાખણ(ના)દખણ.	મજખત(વિ)જોરાજર.	રવી (ના) સૂરજ.
જોરાજર(વિ)જખરી.	આસ પાસ(અ) પાસે	ઠરાંચો (કિ) કીધો.
અંચળા(વિ)હોંશિઆર.	પાસે, ચોમર.	ઠાઠ (ના) બપોલ.
ખરણ(ના)ખાત.	કોરા(ના)પડ, છોડાં.	સમાસમાના(ના)વખ-
ખટના(વિ)લાયક.	બીનાશ(ના)ભોજ.	તે વખતના.
તરણુધિધ-ધટ્ટો કુ-	કંડા(વિ) ટાઢવાળા.	કાજ (અ) વાસ્તો.
માખ જલદીથી સુએ-	કંડેશા (અ) રોજ.	

(કવિતાની સમજૂતી). (૭).

દુનિયાના અનાવનાર પરમેશ્વરે દુનિયામાં બધી ચીજો પાસે

કામી છે. તેથી આખા જગતના લોકો સુખ પામેછે, તેના ગુણ
ગાવા બેસીએછીએ તે પાર આવતા નથી. (૧). પૃથ્વી. પાશ્વરી.
ને મોટા મોટા પાણીડો, ને ઝાડોમાં જ ઘણા ઝાડો હોયછે તે.
તેમ બળદો ઘોડા ને જોરાવર રાથી, ને વૈમાન જેવા બેસવાના
પ્રભુ. તેજ બનાવ્યા છે. (૨) ચંદ્રમા. સૂરજ. અને તારાનો ચળકા
ટ, તેનો ભપંડા સારો બનાવ્યા છે, અને વખતે વખતના સુખ-
નો સામાન પ્રભુ તે માણસને વાગ્નેજ કાઢે છે. (૩).

પાંડુ ઉડેમાં	કેડ (ના) નિશા	નીસરણી ના)સીડી
નાળિએરી ના) નાળિ-	ખુએ (કિ) ગુમાવે.	મેડા ના માળ
એરનું ઝાડ	ખગાડ (ના) ખરાખી.	પથારી ના)ખિજાનું
ચિટ્ટાં (ના) રેસા.	પાંડુ ઉડેમાં	કંવાળને (ક)ચુંગળાં અને
દટ્ટી(ના)કામગાની વાડ	કાસદ (ના) ખેપીએ.	ટંટોળ્યો કિ હલાવ્યો.
અવલી(ના)નાળિએરી-	અંખાવાળો ના) અંખા	ઘસડીને(ક) ખેંચીને.
ના પાંખાની ગુથી	રાખનારો.	વર (ના) માત્ર.
ને ફરેલી દટ્ટી.	બેભાન (વિ) શુદ્ધિ	પાંડુ ઝડમે.
કેડ (અ) છેડ.	વગર ના.	જનમીના) શુદ્ધિ.
મેર (ના) બાળુ.	મધરાત(ના)વચડીરા-	શૂર (ના) ખસાદુરી.
સાફ નિ) ચોખ્ખું.	ત.	ગાંડા(વિ) દીવાના.
ચિખડું(વિ) રેસાવાળું.	શુમારે(અ) આસરે.	કમાડ(ના) ખારણાં.
ટોપર (ના)કોપર.	શેરી(ના)મોહાલો.	ઘડાકો(ના) મોટો અ-
પાલે કિ)ધાણીમાંકચડે	ટોક્યા(કિ) અક્ષાળ્યાં.	વાળે.ભડાકો.
કોપરેલ(ના) કોપરાનું.	ઘસીને (ક) બેસાથી	ચોમેર(અ) ચારેખાળુ.
તેલ.	દોડીને.	નવાલ (ના)અચરતી.
૧૨ (ના) જનવર.	ખખડાવ્યાં(કિ) ટોક્યાં.	બાધખધ(ના) દોરતદાર
ટોડી(ના)ખબૂરાનો કે	ભડકા ના મોટાં બળતાં	નિગંત (ના) ચેન.
નાળિએરીના ઝાડ-	ફડાફડ(વિ) બેરબેર.	લાહે (ના) અક્ષમ.
મોડા રેસ.	અવાજ (ના) કડકા.	હાલ્યો(કિ)કાળે રહે.

મિત્ર (ના) પોતે દાર.	ધ્યાનુ (ના) પોતે દાર.	અમર (ના) લાગ્યો.
ખના (ના) પોતે દાર.	હુ (ના) પોતે દાર.	ને (ના) લકાવત.
નાના, પાડ્યાં ને.	ગા (ના) પોતે દાર.	કકીર (ના) સાંઠે.
પાડ્યાં (ના) પોતે દાર.	લાગ (ના) પોતે દાર.	ખાડું (વ) લાગું.
લાગ (ના) દાર.	જાતના આગળના.	સાંઠ (ના) કકીર.
દાર (ના) જડ્યા.	રાગ (ના) પોતે દાર.	મેર (ના) ખાળુ.
માર્ગ (ના) રસ્તા.	નામુગારને આગળના.	લાઈ છે કોના ખુલ્લું.
સીસે ચીસ (ના) ઘાંટ.	લગ્ન નગરે સામાન.	વારી ધારને (ક) તાકી.
ધાંટા.	દાણુ (ના) પોતે દાર.	તાકીને
પાઠ ઇતે.	પાડ્યાં.	પારખી (ક) આગળના.
અણી (ના) પોતે દાર.	નામુગારનાં (ના) કપડાં.	લોંડા (કિ) ચાલો.
લાગત.	વગર.	રાહ પળ (ના) પતરણ.
કમ (ના) પોતે દાર.	બેર (અ) માથે.	કરું (વિ) કંઈ પણ.
સમક ખાવાં શરિત.	કડું (ના) પોતે દાર.	પાઠ ઇતે.
પમાણું પસા ભરી.	પાડ્યાં (ના) પોતે દાર.	બદુર (ના) રાંતર.
આકલા કરવા ત.	વગર રોતે નાર.	જંતરેના બાળનારા.
ગા (ના) પાડી.	પખવાડીયાં (ના) પંદર.	ધુતારો.
બેર ખાઈ (ક) મગ થઈ.	પાડીઆ.	ગામાશો (ના) માન.
પાદાર (અ) પોતે દાર.	ખરેખરી (વિ) સાચું.	અનુનાન (ના) કલપના.
દડાના પંખા આચકો.	સાચી	મળ (ના) શિક્ષા.
તન (ના) ગરીર.	પાઠ ઇતે.	રમૂજ (ના) ગમત.
કેવળ કાંપે, થરથરે.	તપાસ (ના) પોતે દાર.	અચ (ના) નવાઈ.
ખરાવનાર (ના) હિગાર.	જવાહિર (ના) એક જા.	ગમ (ના) ખાળુ.
નર.	તનું રતન.	આણું (વિ) ધાડું.
હિમત (ના) છાતી.	દરખાર (ના) ગળકચેરી.	લંગડું (વિ) પગે લાડું.
બાંકત (ના) તદખીર.	મોડો (ના) તપાસ, જડતી.	ખમખતી (ક) ખાળી.
અદાન (ના) ખુલ્લી જગ.	સાક્ષી (ના) સાહિદ.	સમજવાનું (ક) ખાળી.

લેવાની.	એવાં	વાળી.
ચિત (ના) ધ્યાન.	ધીરેમાનિ ટાલો ટાંડો.	શીંગળી(વિ) શીંગ-
પાઠ ઇષ્ટમો	વનખરો(ના)જીદમાની.	ડવાળી.)
આંકડો(ના) આકડાના	અવનાર.	ખડ ના ધાસ
કૃષ્ણનુ ઝાડ	નડયો (કિ) અનન્યો	પગાળી(વિ)પગવાળી.
મળતાં(ક) સરખા	કાંઠરાય(કિ) કાંઠરખાય	આકાર(ના)ઘાટ.ડાળ.
જૂદા(વિ) નહીં મળતાં.	ભરપાડ નાંધેટાચરાવ	આંચળ (ના) થાન.
કાડ (ના) ચીરો.	નાર.	કાટ (ના) ચીરો.
ફેર(અ) બાડ,ધૂળી	ફેરનાં ઘેટાંના બાસ.	રૂપાળો(વિ) શોભિતો.
દુંગરા(ના)કેસાર,રા	ધિરતી(ન)ધમુધમી.	લાળો (કિ) જુઓ.
અડ (કિ) અડડ	વેપાર (ના) રોજગાર.	વાળ (ના) બાસ.
એટ મેલ આકડા કંટ	સામે (વિ) હજારો.	ગોવાળ (ના) ગાયનો
આંકડાના ઝાડને બા	ઉપજે(કિ)પેદાથાયછે.	ચરાવનાર.
ય નહીં.	કામળા ના. ચમાળા	સંભાળ (ના)ખરદાસ.
બકરી મેલકાંકરો બક	કામળા(ના) નાના ચ-	બલું (વિ) સાર.
કાંકરાને ખાયનથી.	માળા	ખીર (ના)દુધમાં રાં-
આંબરતું(ક)યાદઆવતું	તુંક (ના) ગરગી	ધસો ભાત.
પાડ ઇષ્ટમો.	અકાષ (ક) ડંધાસ.	થાક(ના)મહેનત.અમ
મેંઠાં(ના) ઘેટા.	નિમાળા (ના) બાય.	ઠરે કિ બંધાઈ જાય.
અપજાર(વિ)હાંશિઆર.	પાઠ ઇષ્ટમો	ઉપજે(કિ)થાય.
ઠરેલા(વિ)ખસી ન જાય	ગુણુવાળી(ના)કાયદા-	ઠંડ(ના) ટાઢક,ઠંડક.

(કવિતાની સમજૂતી). (૮).

પ્રથમે કરે એવી શીંગળાવાળીગાય પાણી પીએ ને ધાસ ખા-
યછે, એનો ઘાટ કેવા સારોછે ? તેને ચાર પગ ને ચાર આંચળ
છે. ૧૧.તેના પગની ખરીમાં ચીરો છે તે, ને તેનો આકાર સારો છે.

તે બત્ત્યા; તેના પૂછાને છેડે આલનો ગુચ્છો છે, ને રોજ રોજ ગોવા-
ખીઆં તેની બ-દાસ રોજોર) કાઢવખત બંડી હોય ત્યારે હોઠ હલાવ્યા
ફરે છે તેમાં કામ કાળી અથવા ઘાળી હોયછે તેમ કાઢરાતી હોય છે.
કાઢી વખતે તેનું દધ સારું દેખાયછે. તે તે દધનાં દહીં, માખણ
ને ધી થાયછે. (૩). વળી દધનાં પેંડા, બરડી ને દધ પાક બનેછે. ને ખીર
ખાતાં ગાંદેનત પડતી નથી તે પાગ દધની થાયછે; વળી આસુદી ને શિ-
ખંડ પણ દધનાં થાયછે. તે પેટમાં ઠરેછે ત્યારે ઘણી ઠંડક થાયછે. ૪).

પાઠ ૪૭મો	નાળુક.	૧ ગડ ૧ડાટાના અવાજ.
ગરમ વિ)ઉનના, ગરમી ગજઆણી(ના) ગજ કડાકા(ના) મોટાઅવાજ		
રહે એવાં.	પનાનું રેશમી વૃગડું અધધધાઅ) એમોહો.	
ધટ વિ)જાડાં.	કિનખાખ ના કસખ- જડો ના) જરમર જરમર-	
ગોકળગાય(ના)એકજન	નાં બુકાવાયું લગડું	વરસાદઆવ્યાકરે તે.
તનો ધીમા આલનાર	ઉધાડું (વિ) ખુલ્લું.	પલળીશું(કિ) બીનાખ-
હવડો.	કોમળ (વિ) કુમળું.	શું
નાઆર(વિ)કંગાળ.	સાફ (વિ) ચોખ્ખું	કોરાં(ના)છાંટા.
સ્વાંટાં(ના)ઝીણું આલ.	પાઠ ૪૮મો.	ઝાપડું(ના) થોડાવાર
હંરાન (વિ) કાયર.	ગાજવીજ ના ગડગ-	વરસાદ આવીને ગ-
ગરદન (ના) ટોક.	ડાટ ને વીજળી.	હી જાય તે.
લખડે (કિ) લટકે.	વગાના)ગુરસા.	સાંસરી(વિ)પાધરી.
રક્ષણ (ના) સંભાળ	વાયુ(ના)વા, પવન.	અથડાય(કિ) અકળાય.
હુકાળાં વિ)ગરમી વા	મોજા (ના)ગુવાળના	મડાકા(ના)અવાજ.
ખાં, ગરમ.	પાણીના શીણવાળા	ગર્જના ના)ગડગડાટ.
શંખલા(ના)છીપમાંનો	ખડકા.	પાઠ ૪૯મો.
હવડો.	જળકારે(ના)અમકારો	સાગ(ના)સાચું ખોલવું
અવતરે (કિ) જન્મે.	કઠારો(ના)અકળામણ.	શીખામણ(ના) બોધ
નરી(વિ) ફકત, એકવી.	મુદ્દલ (વિ) ખીલકુલ.	કાયદાની વાત.
સુવાળી (વિ) નરમ,	ધાર (વિ) ખીયામણ.	વચન(ના)વેણ, સુકન.

આંચ(ના)એમ, ઝાળ.	સંતાડે(કિ) છુપાવે.	પાઠ પરમે.
વંચતુ આયું (વિ)કમી	આસામી(ના)માણસ	નાળયું(ના)નળી.
નસ્તી.	નુકસાન (ના) હાણી.	આંકળીફાંકળી(વિ)ગ-
સ્વાદ(ના)રસ. ચરસ.	સાચનં ન લાગે આં-	ભરાયલી.
મીઠું મરચું(ના)ઉમેરો	ચ- સાચાંતં કરો ભો	લક્ષણ(ના)ગુણુ.ટવં.
ભભરાવીને(કુ)નાંખી-	લાગતા નથી.	ખાક(ના)ડર.
નાં મેળવીને.	પાઠ પઠમે.	ભીંવવા(કિ)પલાળે.
દેવેથા (ના) મનથી.	દોડાદોડ(ના)દોડધામ,	ધીમેધીમે(અ)પલ્લવવુ
સાંભરતી(કુ)પાદ આ-	નાસભાગ.	ગુગતી(ના)તદખાર.
વતી.ફેમ આવતી.	જૂંમેજૂંમ નાધાંટેધાંટા	અણુગમતું.ફેનાપેસું.
ભાવ(ના)દમ્બા.	ઉપાય(ના)દલાજ.	દ.
મશકરી(ના)નજનક.	મસળી(કુ)ચોળી.	ધમ્બા(ના) મરજી.
પૂરો(વિ)પકો.	આળોટવું(કિ) ગુલાંટ	ધશારત(ના)નિશાની.
અંધાવું(કિ)કબૂલ થ-	ખાવી.	રીસ(ના)ગુરસો.
વું. સહી થવું.	શેતરંજી ના)પાયરવા-	ગણુકારે(કિ)પત કરે.
ફાણુ(વિ) ગમે તે,	તું શોભિતું ખિજાનું.	અક્ષણે (કિ) ઠોકે.
હરેકે.	લપેટી(કુ) વીટાળી.	ફાળ(ના) ફેફકા.
નાડયું(કિ)નહીં પાળ્યું.	ઓલવી(ના)ખૂઝાવી.	ખીની (કિ) ખીધી.
ખગાડ(ના) નુકસાન.	સહીસલામત(ના) ફે-	અચંખો(ના)નવાધ.
આર(ના)સખજી શિક્ષા	મ કુશળ.	ચોપાસ(અ)ચારે ખા-
ગુન્હાનું ફળ	પોસો (ના) ખોભો.	જી, ચોગરદમ.
પરતાવા(ના) ખેદ.	રસોધ(ના) રાંધવું તે.	પાઠ પરમે.
સંભાળી(કુ)સાચવી.	પેણો (ના) તળવાનું	વગળી (અ)દૂર.
સાચાખોડા(વિ)ખરા-	લોહાનું વાસણ.	નજીક (અ) પાસે.
ખોલા.	સાવચેતી(ના) હાંશિ-	હિંમત (ના) ધારજ.
સામી(વિ)હળટી.	આરી.	ખેનપણું(ના) સહીપ-
માયા(ના) હિંત, પ્રીત.	માટી(ના)મટોડી.	ણાં.

લાડે(કિ)ખેલ કરે. [મ.	રીમેભરાય--ગુરમેધાય ચોવીશ કલાક સુદ	
મરગામ ના પારકે ગા-	હથિઆર(ના)ગોબનર,	ધડા(હાહાડા)નંરાત)
સાદ ના) અવાજ.	તીર(ના)વાંક કેંડીને પાનુ (ના) બાવુ.	
લાડેને ફાંગેલ કરીને.	માગવાનું(વિ)આર.	ધંધા ના ગેજગાર.
વહાલ(ના)આર હેત.	અધ (વિ) અડધા.	પાઠ ૫૫મો
કિપકાર(ના)પાડ, શુભ.	ભુડ(ના)કુક્કર.	નકશા(ના)ગામ કે દે-
માયાના હેત, પ્રીત.	કળી(ના)ખોલ્યા વગર	શનો ચિત્રેવાનમુનો.
સંભારે(કિ)યાદ કરે.	નાં ફૂલ.	સમુદ્ર ના દરિઆ.
ખંદણ (ના) પાડ.	ગરબડ(ના)તોફાન.	ઉતરાના)પૂર્વે તરફ કુ-
પાઠ ૫૩મો.	છાનીમાની(વિ) મુંગી	ભા રહેતાં ડાબા ત-
શાહીડી(ના)રિસાળી-	મુંગી.	થની ઉતર દિશા
આનાં પીછાંવાળું	પાઠ ૫૪મો.	દક્ષિણ(ના)પૂર્વે તરફ
જનનર.	પૃથ્વી(ના)ચારેખંડની	ઉભા રહેતાં જમણુ
સિસાળીઆં(ના) શાક-	ધરતી, આખું જગત	દાયની દક્ષિણ દિશા
ડીનાં પીછાં.	પ્રદક્ષિણા(ના)આસપા	પૂર્વે(ના)જમણુ દિશા
આદાં વિ ચિત્રવગરનાં	સ ગાળફરીવળવું તે	પશ્ચિમ(ના)આથમ દિશા
ખાર (ના) ખોળે.	નજર(ના)નીધા, દ્રષ્ટી.	દિશા.
ધોરવું(કિ) ગળામાંથી	અપટ્ટી(વિ)એક પાસે	લાડુ (ના) લાડેલ.
સાદ કાહાડવા ઊંઘવું.	ખેડેલી.	ધરતી(ના)જમીન
દર(ના) નાનું બાકુ,	આધાર ના) ટેકો.	ખંડ (ના) જમીનને
ખાડો.	અધરા(વિ) અતરંગ.	મોટા ભાગે.
વિઆય (કિ) જણે.	ઝડપ (ના) ઉતાવળ.	આથમણુ(ના)પશ્ચિમ
રવાં(ના)ઝીણું ખાલ.	રિથર(વિ)હાલે ચાલે	દિશા.
આગીદાર(વિ) અણીવા-	નહીં તે.	નકી(અ)ખચિત.
ળું.	સદા (અ) રોજ.	નમુનો(ના)મુકાબલો.
સંદેહ(વિ)ધોળી.	ફરો(ના) ચક્કર.	ભૂગાળ(ના) પૃથ્વીને
પુટું(વિ)અણી વગરનું	કલાક(ના)અઢી ઘડી.	ગોળો.

પાડ પદ્મો.	નિર્વન(વિ) ગરીબ.	અનં (ના) અનાજ.
મથાળું(ના)વપલું પા-	બખશિમ(ના)ભેટ.	કુર્તન (ના)મહિમા.
મું	સમર્થ(વિ)જેરાવર.	પ્રકાશ (ના) અગકાટ.
કડકા (ના) ભાગ.	અધિક(વિ)વધારે.	ભારી (વિ) જળકં.
આગ્રહ(ના) પુ-	પ્રોગ્ય (વિ) લાયક.	કોકટ (વિ) નકામું.
સ્ત્રી વપર સાથી	જગજીવન(ના)જગત-	હામ (ના) ઠેકાણું.
માટે ભેટ.	તો જીવાડનાર ધણી	જશ(ના)શાખાશી,મા-
ખેટ નાપાપુ.	નીતિ(ના)સારી રીત,	ન.
બાળગેતા કુ) જોડાયલા	સારી વર્તણૂક.	ભક્તિ (ના)સેવા,પ્રાર્થ-
અગના (વિ)અલાયકો.	નીસરું(કિ)નીકળું.	ના.
ગાંધ્ય (વિ) વ્યવસ્થા.	દુખાઓ(વિ)હિંસાન.	સંગ(ના)સંગત,સાથે
જોડે(ના)નાકું.	મુજને (સ) મને.	સદાઓ(અ) રોજ.
પાડ પદ્મો.	સરજનદાર(ના) પેદા	થાપ(કિ)આપ,સ્થાપ.
સ્તુતિ(ના) પ્રાર્થના. બં-	કરનાર.(મથર.)	સંકટ (ના) દુઃખ.
ડગી	ભરે (કિ) ભટકે.	

(કવિતાની સમજુતી). (૯).

જ્યારે હું શેહરના અંતર અંદાર કરવાને નીકળું છઉં, ત્યા-
રે ઘણા ગરીબ માણસો માગી નજરે પડે છે અને આખી પૃથ્વીના
લોકો દુઃખી માલમ પડે છે (૧). સુપ્રીતો પેદા કરનાર જેરાવર
મથર મને જે જે ભેટા કરે છે, તે બધાનો પાડ હું શી રીતે
વાળાં ગકીશ? (૨). ઘણા ગરીબ લોકો ભૂખનોલીધે ઘેર ઘેર
ભટકતા કરે છે, પણ જોઈએ તે કરતાં વધારે હું જગતના જીવાડ
નાર ધણી તેં મને અનં આપ્યું છે. (૩).

પૃથ્વી પાણી તે આસમાન એમાં તારોજ મહિમા ચાલે છે,
હુયજા જોઈ ત્યાં તારું ભારે જોર છે, ને તારાવગર કોઈ પળુ
આલી ઠેકાણું માલમ પડતું નથી. (૧). હું પ્રભુ તારા જશ માટે

છે(ખડુ નેં સારાં કામો પ્રીધાં છે), હું તારું ભજન રોજ કરું એમ
મને બુદ્ધિ આપ; હું હંમેશા સારી ચાલથી ચાલું એમ કર, ને
સત્યનાં દુઃખને તું મટાડી નાંખ. (૨).

પ્રાઠ પટમો.	ની હત્યા કરવી તે.	ખડુ સારું સાહેબ.
મામલતદાર(ના) તાલ-	ગીતા(ના)ધર્મની ચો-	હસ્ત્યા(કિ)દાંત કાઢ્યા.
દાની જમાવધી હું-	પડી.	હપકા(ના) દોષ
ખરાબનાર, (બીજા તકરાર(ના)રગઝક.		પ્રાઠ ૬૦મો.
વર્ગનો મેજ(સેટ).	અપમાન(ના)ગેરચા-	એકાકાર(વિ)એકમંક,
પહોરો(ના) ચોડી.	બર.	સરખી.
કુર્ચી(ના)રાજઘરખાર	ધોળકા(ના)અમદાવાદ	લોટણ (વિ) ગેઝાટ
બેઠ(ના)કાણુ, છિદ્ર.	જીલ્લામાં એકકમ્બો	આપ અવા.
હલવાઇ(ક)ખાલી થઈ.	છે.	શોક(ના)દીક્ષગીરી.
માથાકુટ(ના)અડચણ	પરગણું(ના)તાલકો.	ચાહુ(વિ)ગનડા ગળાનું.
ફેરવવી(કિ)ઉંચી ની-	મીમ(ના)સીમા.	કલગીદાર(વિ) કલગી-
ચી કરવી.	ટ'ટો (ના) જવડો.	વાળો તોરાવાળો.
અખખુ (વિ) અત-	છલાં (અ) આંહાં.	શિરાજી(વિ)કલગીદાર
રાખી.	સાલ(ના)વરસ.	ટોપીવાળું.
નોધી(ક)રખી. ગણી.	નીકાલ(ના)તોડ.	લખા(વિ)મોરની પેઠે
કામની(ના)ખપની.	કારકુન(ના)મેહેતો.	કળા કરી નાચનારું.
શુમાર(ના)આસરો.	છેવટે(ના) આખરે.	થરથરી(વિ)થરથથર
ખખર(ના)સમાચાર.	તુમ ગાંવમેં જાકર કો	ધૂન્યા કું એવું.
પ્રાઠ પટમો.	ઇ ખમનકે ઉદરસેં	ગિરખાજ(વિ) ગાળા ટ
સાહેબ(ના)ટોપીવાળો,	ગીતા લાઓ=નમે	ખાનારું.
ગોરો અમલદાર.	ગામમાં જઈને કોઇ	જંગલી(વિ) રાની.
મણે(અ)પાંહાં.	આજીવનુત્યાંથી એક	આસમાની વિ)ખૂરું.
ખૂન(ના)હથિઆરથી	ધર્મની ચોપડીલાવો.	અળકલા(વિ)અળકલા
કે કરદીધાથી કાઇ	ખડુત અજા સાહેબ=	લિસોઢા(ના) કાપડું.

કળા(ના)પાંખ પોહો-	ખોચી(ના) ગરદન.	શ્વાસ(ના)દમ.
જી કરીને નાચવું તે	આંચ(ના) તુકસાન.	વાચા (ના) ખોલતું.
ગરદન(ના)ડોક.	હડપચી(ના)દાદી આ-	ઈંદ્રિઓ(ના)શરીરના
ખીલેલી(ફ) પોહોળી	ગળની જગો.	ભાગો.આંખ, કન,
થયલી.	મીચાય(કિ) વીચાય.	નાક.જીભ નેચામડી)
રળિયામહું(વિ) શો-	ખાળી(ફ)અટકાવી.	પાઠ દરમો.
ભાવતું.	ભમર(ના)આંખની	ખીડના) શ્વાસ ઉગેલી
નેડો(ના)સાથી.	ઉપરના કમાનદાર	જગ્યા.
ગોનાં(ના) ગોલાંટ.	ખાલ.	ન ઘણીઆતું(વિ)મૂ-
ગુલાંટ(ના)ગોલાંટીઆં	નસકેરાં(ના) નાકનાં	લીક વગરતું.
લોટી(ફ)ગોલાંટ ખાઇ.	ખે કાણાં.	ગંજી(ના)મોટો ઢગલો.
ફૂલવે(કિ)મોટું કરે.	પાઠ દરમો.	કાલાવાલા(ના) ખુશા-
કુંડાળુ(ના)ગાળ ચકર-	ફેફસું(ના)શ્વાસ લેવા-	મત.
કું.	ની નળી.	તરાણું(ના)તંખલું.
ડોક(ના)ગળે.	રાક્ષી(ના) કચડવાના,	સરખું(વિ)પણ, જેવું.
પાઠ દરમો.	ફાડીખાવાના ખેવડા	નિરાશ (વિ) નાકિમેદ,
નાત્તો(ના). શરીરના	દાંત.	આશાભગ.
ભાગ, શરીર.	તાળવું (ના) મગજ	નીચ (વિ) હલકા.
ખોપરી (ના) મૂથાતું	આગળના ભાગ.	અદેખો(વિ)કીનાવાળો
તાલકું.	ડાચું (ના) જડણું.	અદેખાઇ નાકોનો.
મગજ (ના) ખોપરી	દાઢો(ના)પાછળના ખે-	જોડી કાઢેલી(ફ) બના-
માંહેનો ભાગ.	વડા દાંત.	વટની.
ચોલા(ના) ચોલીઆ,	ફાડવું(કિ)કરડી ખાવું	વાવરવા(ફ)વાપરવા.
ખુચ્છા.	લાળ(ના)નીગળતુંથૂક	સાચવવા(ફ)સંભાળવા
દટાર(વિ)સીધું.	કોઠો (ના) પેટ તથા	હક(ના) દાવો,અખ-
તાળવું (ના) મગજ	વાંસા નીચેનો ભાગ.	ત્યાર.
આગળનો ભાગ.	ખળવેછે(કિ)કરેછે;	સરખો(વિ)ખસખર.

મળવું(કિ)દાનુ	વચ્ચના(ક)ગડાં.	વચ(ના)કિમ્મર,
પાઠ દૃષ્ટો.	જનના(મા)જામ.	વચન(ના)શબ્દ, સુકન,
કર (રિ)વાનકી.	ખુલ્લે(વિ)ઉપારે	જૂઠા(વિ)ખોટા.
સોગનનાકસમ.સમ.	નવરંગ-તરંગનરેહેના	મુખ (ના) માંદું,
કુપદેશ(ના)બોધ.	રંગના.	વદે (કિ) બોલે
સુકૃતનાસારાંકામ.	કંગાલ(વિ)ગરીબ,ના-	ડર(ના)ખીક, ધાક.
હરી(ના)પરમેશ્વર.	ચાર.	ગજ(વિ)ખુશી.
પ્રતાપ(ના)જેર,મેહેર.	મિશ્રાનું(ના)પાથગણ	પ્રભુ(ના)દાશ્વર.

(કવિતાની સમજુતી (૧૦).

ધણા માણસો રસ્તામાં પડેલા (રજવાના). તેમને હું ઉધાડે શરીરે જોઉં છઉં, પણ મને તો સઘળા શરીરપર પેટરાનાં જાત જાતનાં લૂગડાં મળેછે, (૧). કેટલાક ગરીબ નાચારોનાં રેહેવાનાં ઘરબાર મળતાં નથી. પણ મને તો રહેવાનેસારું ઘર છે અને સૂવાને સારી પથારી છે, (૨). બીજા કેટલાક માણસો નાની કિમ્મર થકી માંમાંથી નડારા શબ્દ બોલતા શીખેછે, તેઓ મેંદે ખોટા કસમ ખાયછે. એવા તે પાપી માણસો માત્રમ પડેછે. (૩). મને શીખામણ થકી સારી અક્ષર આવો, એ પરમેશ્વરની માર. ઉપર મેહેર છે; માટે હવે હું બાહીને સારાં કામગર કરું, કે તથી તે પરમેશ્વર મારા ઉપર ખુશી રેહે. (૪).

પાઠ દૃષ્ટો.	અડી(ના)સિકંદ્ર પાડ-	ગડા(ના)ગાંગડા,
સિકા (ના) મોહોરો,	વાનો સંચો.	ખડક(ના) જમીન કે
જાપ.	તળીયું (ના) નીચેનો	પાણીમાં હંકાયલા
નરદમ(વિ)ખીલકુલ;	ભાગ,	મજમુત પથરા.
તમામ.	ભેળી(ક)ભેળવી,	શોભિતી(વિ) શોભા-
વળાં (ના) ચુંચળાં.	ઉપયોગ(ના)ખપ,	વાળી.
ભાષા(ના)બોલી,લિપિ	નર્વા(વિ)એખલા,ફકત	તોલ(ના)વજન,

दिम्मे (ना) भागे.	भरतर (नारसगाणीने)	सामान ना	शीर्मे
भंग (कि) भिगे.	करोलीयनादतनु	पो	पाठ इटमा.
छपाय (कि) छाप पडे.	धडतर ना धडीनकरेकुं	काटला ना	तोणव ना.
पाठ इटमा.	अनापटनुं लादुं.	आठनर.	
आत (ना) चारे.	पोलाह ना अपरं लादुं.	भांडा (ना) वीस	मणु
गांडा (ना) नागनी.	भंगेचं कृ भिगेनुं.	वज्रनना आगे.	
कंठा (ना) डाडगी राना	तपावी (प्र) गन्म करी.	भापुं ना परनाडुं.	
नी सांडगा.	जुना विअससना.	मेडीछं ना) उर राय	
गिआगे (ना) टाडनी	कागमां ना) वषतमां.	वज्रनना आगे.	
भारुग.	कासुं (ना) अकनननी	अभागा (ना) सांडा	भार
छिना (ना) नापनी	अरड धातु.	टाड. अडी पैसाभार.	
भासम.	बाणा (ना) भंगवणी.	कणशी (ना) गा	नणु
नार (ना) जमणवार.	सांधुं वि सरतुं.	वज्रनना आगे.	
मुट (ना) मणुपनी.	तोला ना) उर वाल.	नयटां (ना) पांय रणी	
नगरगां (वि) अभां.	गन्ना ना होडीयां.	आ गान, टांक.)	
वरिआत (वि) अपपनां	लीसा वि साड	गज (ना) न	नणु.
पेसादार वि नासेवत	अपनागी वि अपपनी.	तोला गंठ वि तोलागे.	
नारतां क वापनां.	हाथरुपा ना) परमे	भरतअध वि भारीने.	
करेज (ना) हेव.	श्वना भेदेर्यानी.	प्रदार (ना) वनत.	
भुरपाहा ना अरुशी.	आगणी (कृ रस धध	अधिशेरा ना - ममंरे	
नणगां (वि) कगंतेर	इरेछे (कि) अंधार	हरक ना अउयणु.	
गेरुकायछा (ना) नुकसान	जयछे.	टां (ना) सात मणुना	
पाठ इटमा.	सपत वि मणुपुन.	आगे.	
गंधकुना सगगी उडे	गरुवि भांगी नय	भार ना) रड मणुना	
अवा पीणा रंगनो	अवुं.	आगे	
पदार्थ.	कढायां (ना) छाछरा पे-	रती (ना) छ	अभा.
इथिआर, ना, आठनर.	प्या, डाडनी तलाडी.	वल (ना) वणु रती.	

મવિઆશોનાનારવા-	કરનાગ	વિવેકી(વિ) સલુકાષ
લ.	ધરાક(ના)મોદો ખરી	વાળા.
ચણોદી(ના)ગુજ.	દ કરનાર.	અવિવેકી(વિ સલુકાષ
પાઠ ૬૦મો.	દંડાય(કિ)ગિજ્ઞા થાય.	વગરના
મણિકાના)મણ ભાગ	પાઠ ૭૦મો.	સરના(ના)ધ્યાન.
એવું વાસણ.	વિવેકના) સલુકાષ.	ફળીક' (ના) શેરી.
નમુના)પે આંગળ.	મરજદા(ના)અદ્ય.	લાંખાટે (ના) મંજ.
પ્રીધાંના, ૨૦ વસાનું	અદ્યજો.	મનસુગા(ના)વિચાર.
ખરત.	નોઝડાષ(ના)દલકાષ	ધાજડી (ના) વાંસાની
પીસવાગી(ના)કાડી, વ-	નાનપણ(ના)ખચપણ.	નીચે ધોચવાનો
સાનો પીસમો ભાગ	સલુકાષ(ના)મરજદા	પોતીઆના છંટો.
વામના ૬ લાય.	આગખીતો (વિ) જન-	ધમકાવ્યા(કિ)ધાક દી.
વગેરે(અ)શિવાય.	હીતો, પીછાનવાળો	ધો, ધમકી આપી.
પ્રવાહી(વિ)પાણી જે-	અદ્ય(ના)અંદાન.	વાર્ધા(કિ) અટકાવ્યા.
વા, નરમ.	વરતવું(કિ)ચાલવું.	પાઠ ૭૨મો.
પદથો(ના)ચીજો.	નમવું(કિ)વાંકા વળવું.	નીવડમો(કિ)ની કલ્પો.
શેરીઆ.ના)શેર માય	નમગ્રાર(ના)પ્રણામ.	ત્રવાડી(ના)એક જનન-
એવું વાસણ.	જંગોપાળ ના જુહાર.	ની અટક-ઓખાત.
માથાકૂટ(ના)કડકૂટ.	જુહાર(ના)જંગોપાળ.	આવકાર (ના)આદર-
કૂટના)સુધારી અડધો	પંદલ(ના)ગામનો ઉપ-	ભાવ, આદરમાન.
ગજ, ખાર મંચ.	રી.	ધનભાગ્ય=મોટું નસી-
અકરના)૪૮૪૦ગોર-	અરસપરસ(અ) સામ	ળ.
સ વાર.	સામા, અક ખીજનં.	પગલાં(ના)ડગલાં.કદમ
અનર(ના)તકાવન.	ધારો(ના)સાલ, રીવા-	મજ(સ)મુજ, હું.
અસલ(અ)અગાઉ.	જ.	આંગણા(ના)ખારણી.
મલ ના) ૫૨૮૦ કુટ.	પાઠ ૭૩મો.	વળાવવા(કુ)વદાયકરવા
ધંધાદારી(ના) વેપાર	એજા ના, મજક.	સોખતી(ના) સાધી

રીતભાત (ના) રીત,	ભરડીને(કુ)કચડીને.	પ્રથમ (અ) પેહેલા.
ચાત ચલગત.	ભેટયા (કે) છાતીએ	પરણામ(ના)નમરકાર
પાઠ હુમો.	ખાઝ્યા.	ગંગાજળ (ના) ચા-
કકળાણુ(ના)પૂમ,સોર	ખખરખતર (ના) સ-	ખખુ પાણી.
માડમાંડ(વિ)માંડે સા-	માચાર.	શીત(વિ)ધીમા.
ચ.ખાલી ખાલી.	માંદો (વિ) આજરી.	સ્નેહ (ના) હેત.પ્યાર
કકળ(વિ)મુશીખત.	શરમાઇ(કુ)લજવાઇ.	મિત્રાઇ (ના) દોસ્તી.
હાક(ના)ખૂમ.	પાઠ હપમો.	મૂરખ(ના)અવકૂફ.
રત્ન (ના) પરવાનગી.	મિત્રાચારી(ના)દોસ્તી.	ગમત(ના)રમૂઝ.
ખાપ તેવા બેટા-જેવા	કુશળતા(ના)સુખાકા	પરસ્પર (અ) અપસ
ખાપ તેવા દીકરા.	રી.	પરસ.
વડ તેવા ટેટા-જેવા	કર(ના)હાથ.	કેક(ના)નીશા.
વડ તેવાં તેનાં ફળ.	આગમન(વિ)આવવાનું	ખેલી (કુ) રમી.
હાવકાઇ(ના)ડાહાપણુ.	મગ્ન (વિ) ખુશી.	ખેલ(ના)રમત.
પાઠ ઊમો.	સહિત (અ) સાથે.	લડાલડી(ના)વઢાવઢી.
પાયરણુ(ના)ખિછાનું.	પંડિત (ના) વિદ્વાન.	કપટ(ના)દગો.
ભોટો (ના) કળશીઓ.	મિત્રો (ના) દોસ્તદાર.	સ્વારથ(ના)મતલખ.
કંસાર(ના)લાખસી.	વઢે(ના)ખાલે.	સગાઇ(ના)સખધ.
મોટાજોટો(વિ) નાના	મધુરી (વિ) મીઠી.	જોખમકારી(વિ) ધા
મોટા કકડાં ભરડીને.	વાણી(ના)વણુ,શબ્દ.	સ્તી ભરેલી.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૧).

વિદ્વાને વિદ્વાને બને દોસ્તદારો મળે તો મોંડેથી સારાસારા શબ્દ ખોલ, અને પેહેલાં એક બીજાને નમરકાર કરીને પાણી પાય; પછી માન સોપારીની બીડી આપીને શરીરની સુખાકારી પૂછે, પછી હાથ જોડીને કહેડે આહિંસા શા કારણે આપનું પધારણુ થયું પછી તે વાતચીત કરી સાંભળી ધીમા પડી હરખ ભરે જાણ

પટે વિદાને વિદાનના અરસ પરસના હેતથી તેમની દોસ્તીનાં
તેમના મન ખુશ રહેશે. (૧).

મુરખ મરખા બની દાસ્તદારો મળ્યા કે પેટુલા તેઓ એક
બીજાને ગાળા દઈ આનંદ પામશે, પછી એક બીજાને લાત મારી
પાત ચીતમાં મળવડ મસ્કરી કરના જરો; તેઓની દોસ્તીના કાર-
ણમાં તેઓ એકને નાશા કરાવશે. અને છોલે રમત રમતે લડાઈ
દેટા કરી ઘેર જરો, એના મુરખ માણુસ મોટે મારા શબ્દ
બોલે ને દીકનાં કપટ રાખે તેઓ મનસૂચ સુધીજ વળગી રહે
એવી ગનને નુકસાન ભરેલી મુરખ માણુસની દોસ્તી ખાળવી (૨).

પાઠ ૭૬ મા.	સંકડા (વિ) સો.	ચળા (કિ) ચળી.
રાડાનાં બરડાની વ-	વરસાવરસ (અ) દર	વાંચ (અ) વડા.
ચમાનું દિલ્લુ દાડકું.	સાલ.	રજાનાં વજરકરણ-
રજાનું દિલ્લુ દાડકું.	પાઠ ૭૭ મા.	છોડીઆ (ના) કાકડાનાં
કુકો (ના) હમ લવાની	મોતીઆ (ના) વાળ.	છોડા
કાથળી.	મંડેથી (ના) માથેથી.	પુડાનાં કીપુકમારીને.
આમ (ના) હમ.	પરજાળા (ના) બાંચ ત	લડકો (ના) બળતુ.
ઝલર (ના) કાર, ઝુમતી	ગિયાનાં જમીન.	મંશ (ના) કાળજા.
આ મડી.	વરણ (ના) યાક.	પિદીઆં (ના) માર પડી-
પાર (ના) સુમાર.	મળાસકું (ના) સહવાર.	આં.
શાંતિ (ના) બળ.	ટાલક (ના) ઠંડક.	ફારાં (ના) મારા ઠાંટા.
ટેરવું (ના) આગળીનું	તમાશા (ના) ખેલ.	ફન્કર (ના) ઝીલીઝાંટી.
દીયકું.	તાસક (ના) ઠાંકણું.	પાઠ ૭૮ મા.
જગ્યા (ના) ઠંકાણું.	ચતી (વિ) સવળી	વરસાદ (ના) મેષ.
ખાળી (કુ) શાધી.	કુપાડીનું (કુ) વંચકાને.	આકું આપણું (અ) અ-
સમુદ્ર (ના) ઠંરઓ.	દાઝી (કિ) બળી.	દિઆ તદિઆ.
ભાઈ (ના) નવો રેતા	પાઠ ૭૯ મા.	અચરજ (ના) નવાઈ.
બાંકાંડા.	ગમ (ના) સમજ.	ઠંપું (કિ) ઠેહેવાયું.

એટા (ના) દીકરા.	મળ (ના) લેહેનત.	મનખો(ના)જીવગાની.
ધરતી (ના) જમીન.	રસોધ (ના) જમણ.	જૂગદું (ના) જૂગાર.
પાઠ ૮૦ મો..	ગમ (ના) ગુમ, ખચ.	છેલ (વિ) વરજાગી
ખગલું (ના) એક જન-	તક (ના) વેળા, વખત.	ઓ.
તનું લાંબી ચાંચનું	ચૂકવી (કિ) ભૂલાવી.	ઠગાય (કિ) છેતરાય.
પક્ષી.	આગ્રહ (ના)ખળાત્કાર.	ઠોકરો(ના)ખતા, ઠેસ.
તાલ (ના) મળ.	ટગરટગર (વિ) એકી	પિતા (ના)ખાપ,તાત.
શિરોધ (ના) સાંકડાં	નજરે.	ગમાર (ના) ગામડી
મોનું ઊંડું વાસણ.	મલકાવીને(કૃ) હસીને.	આ.
ટોળ(ના)મળક,મસ્ક-	દાઝ(ના)ખળાપો,ગુરસો	પીટાય (કિ) ઝીકાય.
રી.	પાઠ ૮૧ મો.	પોઠીઆ (ના) સાંઢી
નોતર (ના) જમવાનું	જૂગારી(વિ)જૂવાખોર	આ.
કેહેણ.	છકેલ (વિ) છાકેલો.	દુર્ગુણ(ના)ખરાખ ગુણ
છાછરી (વિ) પોહોળી,	ખતા (ના). ઠોકર.	લાણ(ના)નુકસાન.
ઊંડી નહીં.	ભમેલ (કૃ) ભટકેલ.	વળગે (કિ) ખાઝે.
કાંકાં(ના)ખોટી મેહેનત	કપૂત(ના) નઠારો છોક-	સહી (અ) નક્કી.
ચપચપ (વિ) ઝડપથી	રો.	ફળ (ના) ફાયદો.
પરેણા (ના) પરદેશી	ગોઠીઆ (ના) મળતિ	વળગી (કૃ) ખાઝી.
હિતરેલો, મેમાન.	યા.	એળે (વિ) ફોકડ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૨).

મેહેકલો મેહેલાણી છોકરો ખતા ખાધને છેતરાયછે. તે જૂવે રમનારાની સંગન કરેછે ને ઘણી ઠોકરો ખાયછે; ભૂતની પેઠે તે ભટકેછે ને ખાપ તેને નઠારો છોકરો કેહેછે, એવા ખીન સમજના આર મળતિયા હોય તે સાંઢીઆની માફક માર ખાયછે. (૧).

જૂગાર રમવો એ ખરાખ દેવછે, અમાં ઘણાં લોકને નુકસાન થાયછે; માણસને એ ખાઝી પડે તો તેથી તે પાછો હડે નહીં;

જનગાર રમવો એ ખરાખ ટેવછે એ નક્કી એમાં કાંઈપણ ફાયદો નથી, જે માણસ એનં ખાઝી રહ્યો તેનું જીવનર ફાકટ ગયું એમ જાણવું (અટલે એથી પૈસાની તથા આખરની ખરાખી ચામછે). (૨).

પાઠ ૮૨ મો.	રામરામ (ના) જીહાર.	ત.
વાણુજરો (ના) પોઈ.	કૂકડી (ના) મરધી.	સાર (ના) મતલબ.
ઉપર અનાજ ના.	પસ્તાવા(ફૂ) દલગીરથ-	મતલબ (ના) સ્વાર્થ.
ખી વેપાર કરનારા	વા.	સાધવા(ફૂ) પારપાડવ.
પેઠી (ના) એલાદ.	વલાલાં (વિ) પ્યારાં.	લાંબો(વિ) ઊંડો, ઘણો.
શિઆળ (ના) કોલ્હા	ઝાઝો (વિ) બહુ.	પાઠ ૮૫ મો.
જેવું જનવર.	દિવસે (ના) દાહાડે.	ઉદાસ (વિ) દલગીર.
વેહેમ (ના) શક.	નવરાશ (ના) કુરસદ.	સંતાપ (ના) દુઃખ.
સગપણુ (ના) સગાઇ.	પાઠ ૮૪ મો.	સ્લેટ (ના) પથ્થર પાટી
કુટુંબી (ના) પીતરાઇ.	કરતૂક (ના) કાવતરાં.	છાનોમાનો(વિ) મુંઝો
ખાપદાદા(ના) ધરડા વ-	મુઠ્ઠો (ના) સાળિતી.	મુંઝા; ચૂપકીથી.
રડા.	દાવા(ના) હક, સંબંધ.	હવલી(ના) ઊંચા ખાં-
જંગલ(ના) વન, વગડો	સંબંધ(ના) વળગણુ.	ઘણીનું ધર.
દીંગણા (વ) બટકા.	ખરાડવા (ફૂ) પોકારવા	પાઇ (ના) એક પઇ.
ખાલ(ના) અખાલ, ગુફા.	છંડાવ્યું (ક્રિ) મુકાવ્યું	ઘટારત (વિ) લાયક.
ખાઈમંધી(ના) દોસ્તી.	ચંડાળ (વિ) પાપી, દુષ્ટ	રજિઆમણો (વિ) શો-
પાઠ ૮૩ મો.	લુચ્ચા (વિ) દોંગા.	ભાવતો.
દોસ્ત (ના) ભાઈઅંધ.	કાળું કર=માં સંતોડ.	ચંડા (વિ) ટાઢો.
ભોળો(વિ) ની ખાલસ.	ખટા (ના) મરધીનું ર-	સુંદર (વિ) સારાં.
ગોહતું(ક્રિ) એન પડવું.	હેઠાણ.	વીણી (ફૂ) ચુંટી.
પરાયું (વિ) પારકું.	લાજ(ના) એખ, શરમ.	પાઠ ૮૬ મો.
સંતાઇ (ફૂ) છુપાઇ.	ખોટા (વિ) ખરાખ.	ડોશી (ના) ધરડી ખન
ખધારજો (ક્રિ) આવજો.	સ્વભાવ(ના) ખાશિઅ-	યડી.

સાજાંતાજાં(વિ)સારા,
સારી પઠે.

ગમત(ના)રમુઝ.

અન્નાપો(ના)આંધળા
પણું.

સાચાર(વિ)નાચાર.

વાળું(કિ)વીરજપમાડું

મીચીને(ક)વીચીને.

દસકત(ના)અક્ષર.

મળેતી(વ)સારી.

પાઠ ૮૭મો.

સાગ્યવાન(વિ)નસી-
બવાળો.

હાલ(ના)દશા,દવાલ.

પીડા(ના)દુઃખ.

મટયો(કિ)દુરથયો.

શાખાશ(અ)ધન્ય છે.

કરકરી(વ)ખડખચરી

ખાલી(ના)ઝઝણી.

અંગારો(ના)ચણુગા-

રો.

દાઝે(કિ)બળે.

બૂલનો(કિ)વીસરતો.

પાઠ ૮૮મો.

કપૂલત(ના)હાકેલેવીતે

હિતર(ના)જવામ.

સાખ્યા(કિ)દીધો.

ધણાબ્યું(કિ)દલાબ્યું.

પોંગાડું(ના)પગના ધુ.

ટણુ આગળનોઆગ,

ઉદાડવા(કૃ)કેમો કરવા

મથાફાડ(ના)મેલેનત

કિચ્ચાર(ના)વેળુ,શબ્દ

ગેરો(ના)રડરડ.

બાથ(ના)બહાથનું છા

તીસથનું દખાણુ.

ભાત્રળો(ના)ભાઇનો

છાકરો.

બેહેરો(વિ)કાને સાંભ

ળેનહીંતે

મુગો(વિ)માંડે બોલે

નહીંતે

પાઠ ૮૯ મો.

આસવાસના(ના)સે-

વાચાકરી.

સદ્ગૃહસ્થ(ના)સારામા

ણસો.

કાળ(ના)કિકર, ધાસ્કો

ધશારત(ના)નિશાની.

ઢોર(ના)મૂરખ.

ચાળ(ના)કોરણુ.

સોવા(ક)લૂણવા.

દુદ્ધ(ના)અંતઃકરણુ

પાઠ ૯૦મો.

દશા(ના)કાલ.

અવતરે(કિ)જન્મ.

કોકોના)નાનોછોકરો

ઉજડ(વિ)વસ્તીવખર

નો,અવાગરો.

જન્મથી(ના)અવતરે

ત્યારથી.

ઉપયોગ(ના)ખપ.

પાઠ ૯૧મો.

અવસ્થા(ના)હાલ.

ગાયન(ના)રંગતાન.

ઝડપ(ના)કિતાવળ.

સ્વાદ(ના)આખવુંતે.

વાસ(ના)મુગંધ.

ગુલામ. માગરો(ના)

ખુશબોદારદૂધનાંના

મ.

અવગુણ(ના)નુકસાન

નરસી(વિ)ખરાખ.

માર્ગે(ના)રસ્ત.

છૂટકો(ના)નીકાળ.

પાઠ ૯૨મો.

શિખર(ના)ઢાચ,ઉપ-

લોઆગ.

જનાળામુખી(વિ)ખળા

તામોના.

અમત્કાર(ના)અઅબો.

પુણ્ય (ના) ધર્મ.	પાઠ બેઝો.	નવ (અ) નહીં.
ભક્તિ માન (ના) ભક્તિ	કેશ (ના) નીશા.	સોખત (ના) સંધત.
કરનાર	નિંદા (ન) બદનામી.	રખે (અ) નહિંતો. રખેને
ક્ષેત્ર (ના) ખેતર.	વિચરવું (કિ) બોલવું.	મનુષ્ય (ના) માણસ.
આગળેથી (ક) રસ થ	ભાંતિ (ના) વેળેમ	વ્યસની (વિ) દેવ રાખ
દ ગયલો.	પ્રાપ્તિવંત વિ) આપર	નારો, વ્યસનખાર.
ધડાકા (ના) મેટો અ-	દાર.	પસ્તાય (કિ) દલગીર
વાળો.	કરંત (કિ) કરવું.	થાય.
ધગધગતો (વિ) બહુ ઉ	રોપ (ના) ગુર-ત.	દંપ (ના) દંપત્રો.
નો બિતો.	શિર (ના) માથું.	લજવાય (કિ) શરમાય.
ચોતરફ (અ) ચારે બા	જગ (ના) જગત.	નાતના જાત, જાતના
જુએ.	કેશી (ના) નીશા કરનારો.	માનસો.
સડસડ (વિ) ઝડઝડ.	લાજ (ના) આપર	ચેતો (કિ) સમજ લેઓ.
મોઢી (વિ) ધણીકિમતી	વિશ્વાસ (ના) ભરોસો.	નર ના) મરદ, ભાઈડો.
દોલત (ના) માયા, પુણ	સાંપે (કિ) ધીરો.	નાર (ના) બધરી.
આચરણ (ના) ચાલ.	કાજ (ના) કામ.	જીવતર (ના) જીવંતગાની.
લીલો (વિ) ટાલો.	ભંગી ના) ભાંગ પીના-	ધિકાર (ના) તીરસ્કાર.
અજાની (વિ) ભોળા, વ-	રો માણસ.	વળગશે (કિ) બાઝશે.
ગર ભણેલા.	અશીર્ણી (ના) અશીર્ણુ	રસ (ના) આહારનાં ચ-
ધધરી (વિ) દેવતાધ.	ખાનારો માણસ	દી આવેલાં ભરપુર
કગરી (કિ) બચી.	કન્યા (ના) કુંવારી છાકરી	પાણી.
		ખેલ (ના) રમત.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૩).

જે કેશી હોયછે તેની દુનિયામાં આપર ગણાતી નથી; તેથી
વના ભરોસો કરીને કોઈ કામ સોંપતું નથી; જે માણસ ભાંગ
અંધે અશીર્ણુ ખાયછે તે કેશ કરેછે, તેને કોઈ છોકરી પરણા

વતું નથી. (૧). ને નં દેશીની સંગત કરતાં બધાં માણસો ખીએ
છે કે રખેને એની સંગત કરીશ તો લોકો આપણી બદબોધ
કરશે; કોઈ ખીજે માણસ કંઈ વસ્તુ ધરતી ચોરી બય, તો તેનો
તેલમ દેશીને માથે આવ કે એણે લીધી હશે. (૨). કોઈ સહુ
આખરદાર માણસ લેય, તો તરત ને દેશીનો બરાસો કરતું નથી;
માટે જે કોઈ માણસ કેદ કરવાની ટેવ પાડેછે તે પછી મનમાં
ધણા અકનોસ કરેછે (તેને કેદ કરવાની ટેવ પડેલી તે પછી
જતી નથી). (૩) દેશી માણસ પોતાનો ગુન્સો ખીજ ઉપર
કાઢાડે, ને પોતાને જે ખરાબ ટેવ પડી હાય તેનો હપદો તેને
મુકેછે; જ્યાં એખયો ગેરો હાય ત્યાં શરમાયછે ને પોતાની ન્યા-
તાના કોઈ માણસ પોતાના જેવા થાય તેવા કંઈક કરેછે.
(૪). જો માટે તમે સવળા માણસો મમજી જેવા ને નવા દેશી
માણસ સાથે તમે બોલો ચાલો નહીં; જે ખરાબ ટેવ પાડેલી
હાય છે, તેના જીવાને મિલકત છે. (૫) કોઈ વેંગ, અ-
શીણ, માનમ, તારી, દાડ વગેરે ને નવા દેશી નહીં
નહિતા તમારે ગળે તે બધાશે; સાપ ને નવા દેશી પાણી
એ ત્રણ સાથે તમારે રમત કરવી નહી, કેનક સાપ કરડે, કેદ
ગળે આજે ને પાણી બુડાડે. (૬).

પાઠ હામો.	ભરાવ(ના)શોભા, દે	જે ગ
સાખરી(ના)એક જા.	ખાવ.	૧૬ ની(કૃ)નિરસ્કાર
તની હરણી.	બડા(ના)મોટાઇ.	૩ ૧
હાણ(ના) નુકશાન.	લજવી(કિ)એખલગા.	૨૦ ૧૨ન દુ ખ; આ
અધિચાર(ના) વગર	ડી, શરમાયી.	૫૧
વિચાર.	મુદ્દલે(વિ) ખીલકુલે.	૪૫ ખી ખીચડી દાંતે
પડછાયો(ના) એજો.	શિકારી(વિ) શિકાર	૫૫૫ જંગી તારીક
નિહાળવું(કિ)જેવું.	કરનારા.	કરીએ તંયામ હું થા
વખેડાવું(કિ)વગોવવું.	એચતાણુ(ના) એચા	૫, (જંગીવખાણુ ક

રીએ તે માથે ચઢી જાય).	વારેમડીએ(અ)હરવ- ખત.	ચંપલ(ના)ખાલું, ચા- ચ ને ખડા વગરનો જોડો.
કાયદાવાળી = ગુણવા- ળી.	અડચણ(ના) હરકત. પાઠ ૫૬ મો.	કાલખૂત(ના) જોડામાં ઠોકવાનું મોચીનું લા- કડાનું આજર.
અવગણના(ના)નિર- સ્કાર, ધિક્કાર.	પુરૂષ(ના)મરદ-નરની જાતી.	સપાટ (ના ચાંચ તથા ખડા વગરના)જોડો.
પાઠ ૬૫ મો.	શામસ ના) માળસ.	આર (ના)સોયજેવુંકા ણા કાયવાનું મોચી નું હથિઆર.
સાર(ના) મતલબ.	આપ (સ)તમે નેઠેકા- ણું વાપરવાનો માન	મુગલાઈ (વિ)વાળેલી ચાંચનો ઉંચી એ- ડીનો.
નાન્યતર(ના)તપુઅંક.	બરેલો ગખ્દ.	મોચી(નાં)જોડા સીવ- નારો.
નર પણુ નહીં નેના- રી પણુ નહીં.	આસામી(ના)ગખ્દસ.	ચકતી(ના) ચામડાના ગોળ કકડા.
તિરાહીતા(વિ)ત્રિજો	ગુરૂજી(ના) ઉસ્તાદ.	દખણી(વિ)સરખાખા લાનો, દક્ષિણી લોકો ને પેહેરવાનો.
સર્વનામ(ના)નામનેઠે	હલકો (વિ) ઉતરના.	ગામડીઆ(વિ) એકસ રખા ખોલાના. ગા- મડાના લોકોને પેહે- રવાના.
કાણે વપરાતોશખ્દ.	વડાલો(વિ)હેતેસરી.	પાઠ ૯૮ મો.
ઓળખાય (કિ) જ- ણાય.	સદેહ (ના) વેહેમ.	ઉપલાવણું (કિ) ફેરવી
અંદનધો(ના) સરડાના	પાઠ ૯૭ મો.	
જેવું બિયામણું જા- નવર.	તળી ના જોડાનું તળિ એનું જાડું ચામડું.	
ધજા (ના)નિશાન.	મીરજાહ(વિ)પીશારી	
એક વચન(ના)જેમાં	ના જેવો, પણુમેઠે	
એકનીજ સંખ્યામા	લી ચાંચનો.	
લમ પડે તે શખ્દ.	ખાલું(ના) જોડાનું ઉ- પણું ચામડું.	
ખડુવચન (ના) જેમાં	પિશારી (વિ)ઉભી ચાં- ચનો; પારસી સાધ.	
એક કરતાંવધારેસં	નરીના)ઉંચી જાતનું	
ખ્યા જણાય તે શ- ખ્દ.	સાફ ચામડું.	

નાંખવું.	પીચ (અ) વચમાં.	ખચીત (અ) નકી.
પાળ ના) કોરણ.	કુઠામ(ના)નડારીજગો.	પટુ (કિ)કહું, ભણુ.
સુખનળી(ના)માંઝર.	કીચ (ના) કાદવ.	વેણુ (ના) શમ્દ.
મગનીશીંગ(ના)વિલા-	કાયા (ના) શરીર.	પાધરં (વિ) સીધું.
યતી શીંગ.	ગરથ (ના) પેસો.	છપાય (કિ) જણાઇ
અવળું(વિ) ઊંધું.	ગાંઠ (અ)પાસે, સોડે.	આવે.
સવળું (વિ) ચતું.	પીજીએ (કિ) પીજાઇએ	પ્રભુજી (ના) હશ્વર.
કોરના) આળુ, પાળ	કીજીએ કિ કરીએ.	ચાટું (ના) ખતર.
ગાળા(ના) હીલીચામ-	વડાઇ (ના) મોટાઇ.	ચેત્યો (કિ)ખખરપડી.
ડાની વાધરી.	વસો (કિ) રેહો.	નીચ (વિ) હલકો.
મેલનાંધુળ કચરો વ	કશેા (વિ) કંઈ પણ.	લપટાણી(કિ)ખરડાઇ.
ગેરે.	વસ્થો (કિ) રથો.	માયા (ના) પુંજ.
ખંખેરી (કૃ) ઝાપટી.	અસુખ(ના) ખેચેનપ-	પદવી (ના)જગ્યા,દર-
રક્તણુ (ના) ખયાય.	ણું.	જળે.
ઠોકર (ના) ઠેસ.	કલટું (વિ) સામું,ખ	નિલજ (વિ)ખેશરમો
પાઠ દલમો.	મણું.	ફોકટ (વિ) નકામો.
અશોક(ના)સુખ,ચેન.	સૂજે (કિ) જણાય.	ફજેત (વિ) ખેલુરમત.
પિંડ (ના) ગોળો.	સૂલટું (વિ) સીધું.	

.(કવિતાની સમજુતી). (૧૪).

કહી કેશી વસ્તુ પીવી નહી, ને ચિચારીને કામ કરવું; જેથી સોકોમાં આખર વધે, ને હંમેશાં સુખમાં રહો; કેદ કરવામાં કાંઈ પણ ભેદેજત રહી નથી. એથી કરી સામું જીવને ખેચેનપણ આવેછે, ને પાધરં કામ હોય તે પણ જણાતું નથી; તમારા મનમાં હું ખરાખર પાધરોજ શમ્દ કહુંહું એવું નકી જાણજો; જે માણસ કેદ કરેછે તેની અક્કલ ઘણીજ ઘટેછું; જ્યારે પાપનો ગોળો પાપથી લારાયછે, ત્યારે કેશી માણસ તેની નીશાથી પકડાઇ આવેછે;

તે માટે વિચારીને જે માણસ કેદ કરવી મૂકી દેશે, તેના પર પરમેશ્વર રાજ થશે. (૧).

કેદારી માણસ કેદ કરીને પછી તે બજારની માંહે ચાલ્યો, ત્યાં મારી કે નહારી જગોએ તે પડી ગયો, તોપણ (કેદારી પુત્રમાં) તે નહારાને ખબર પડી નહીં; તેને ખબર પડી નહીં તોપણ તેનું આખું શરીર કાદવમાં ખરડાઈ ગયું. અને તથા લગડાને છેડ જે પસા બાંધેલા હતો તે તે મૂરખ બોઈ બેઠો (કાદા છેડાઈ ગયું); તથા દલપતરામ કવિ કહેછે કે તે નકદર થઈને આખી પૃથ્વી ઉપર ફર્યો, ને કેદ કરીને નદામાં બેહુરમત થયો. (૨).

પાઠ ૧૦૦ મો.	પળે એવું.	હંગામ (ના) હંગ બાજી,
સાવું (કિ) પકડવું.	દૂપ (ના) કીનો.	છેતરવાનું કામ.
શત્રુતાઈ (ના) દુરમનાઈ	બાઈ (ના) બેહુન. બાઈડી	ભત્રાઈ (ના) સાલસાઈ
મિત્રતાઈ (ના) દોસ્તી.	સાલી (કૃ) પકડી,	ટળે (કિ) મટે, જાય.
સદાઈ (અ) રોજ.	તણ (કૃ) છોડી, મૂકી.	દુખદાઈ (વિ) દુ. બહુ
સજનાઈ (ના) સલુકાઈ	સગાં (વિ) એકમાત્ર	પળે એવા.
બેળવું (કિ) બેળવવું.	એકજ બાપના પેટના.	મીઠાઈ (ના) મીઠાસ.
વાસના (ના) ખુશબો.	સંપીને (કૃ) હળીમળીને.	તન (ના) શરીર.
સુખદાઈ (વિ) સુખઉ-	લુચાઈ (ના) હોંગાઈ	

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૫).

અરે બાપડીઓ ને મરદો તમે બધાની સાથે સગાઈ પકડીને જેવાં એકજ માબાપના પેટથી જન્મેલાં બાઈ બેહુન રોજ હળી મળીને રહે, કે જેની લડાઈ માણસમાં જણાઈ એમ લડયા નહાં, એવી માણસાઈ પકડી હોંગાઈ ખંધાઈ છોડીને અને બોલવામાં આખરની ખુશબો મેળવીને, વેરભાવ કાલાડી નાંખી તમે મનમાં સ્નેહભાવ રાખો; એથી તમને સુખ થાય એવું માન મળે ને દુઃખ ઉપજે એવી અદેખાઈ તમારી જતી રહે, માટે મોંઢે સારા

સારા શબ્દ બોલો કે તમારા શરીરમાં સુખ થાય (નિરાંતે બેઠા આવે).

પાઠ ૧૦૧મો.	ખચ્ચી (ના) બોકી.	વેંગનાર. નેસ્તી.
ખડપટ (ના)કડાકુટ.	પાઠ ૧૦૨જો.	હાટે (ના) ખજરે.
ટાટક (ના)હંડક.	શોધ ના) ખોળ.	ગદલા (ના)કાણાવાળી
પંટલ (ના) ગામતોઢ-	ખાધ (ના)ઝંડીખાડી.	નાની ધસકોતરી.
પરી.	ભુસ્કો (ના) ફૂદકો.	કીકી(ના)નાનીછાંકરી.
કસબો (ના) તાલુકાનું	મટાડી (કિ) ગોલવી.	હિંચકી (ફ) ઉપાડી.
સાથી મોટું ગામ.	ગુગતી (ના)તદખીર.	તકરાર (ના) અઝક.
હરખાત(ફ)ખુશીયતાં	કરાડા (ના) કોરણ.	ભાગ (ના) હિસ્સો.
મુલ (ના) કિમ્મત.	ટેકાવે (કિ) અધેલી ને	પાઠ ૧૦૪થો.
ભાગ્યાં (કિ)સારાંલા-	મૂકે.	ઝુંટવવું (કિ)છીનવીલે
ગ્યાં.સ્વાદ લાગ્યાં.	વાર (ના) ઢીલ.	તું, ખુચી લેવું.
વડા (વિ) મોટા.	ઉગારવા (ફ)ખચાવવા	સંતોખવું(કિ) તરપત
હળિઆ (ના)કળિઆ.	ગંખમ (ના) ધાસ્તી	થવું.
રોપીશ (કિ) વાવીશ.	આપમતલખી(વિ)સ્વા	હરખાવું (કિ)મગનથા
દાડમડી (ના) દાડમનું	રથી.	વું.
ઝાડ.	લેખે (કિ)ગળે, માને.	પછપાછ (ના)તપાસ.
ખેડૂત (ના) જમીનખે	પાઠ ૧૦૬જો.	ચોખખી(વિ)સાફદાન-
ડનારો.	ઉજળો (વિ) સંકેત.	તની.
ડાહ્યા (વિ) શાણો.	ચળકતો (વિ) તેજક-	સાથી (ના)સોખતી.
એસડ (ના) દવા.	રતો, ઝળકતો.	હયો. (કિ)નક્કી થયો.
એડવાની (ફ)એકઠાક-	ગાળ્યો (કિ)રસકર્યો.	ધીરજ (ના)સખુરી.
રવાની.	છાપ (ના) આકાર.	વાટ (ના) રાહા.
લોખીઓ(વિ)લાલચું.	લેખણુ (ના) કલમ.	કાયર(વિ) હેરાન.
તરશ (ના) સોષ.	ચાંપશો (કિ) દાખશો	ઉઘાડી (ફ)ખુલ્લીકરી
હરખ (ના) ખુશી.	ગાંધી (ના) કરીઆણુ	ખરચાય(કિ)વપરાય.

દોકરી(ના) છોકરી.	ડારો(ના) ધમકી,	ડાખલી(ના)દાખડી.
ફાંક(કિ) રડે.	ધીર ના) હિમ્મત, ધી-	આનંદ(ના)ખુશી.
પાઠ ૧૦૫મો.	રજ.	તત્કાળ(અ)તુરત.
વેમજેથી(અ)આધેથી.	ડખી(ના) દાખડી.	જખર(વિ) ભારે ધણું.
રોઢને(ફ)રડનાં રડતાં	ચૂરા(ના) કકડા.	શેર ખકાર(ના)અવા-
ઝાંખો(ના)પરાનું નામ.	ઝૂમી(ફ)ઝાઝી.	જ, સાદ.
હોડતાં(ફ) ચાલતાં.	ચસ્મા(ના)અક્ષર મો-	ચોક(ના) છોથી ખાંમે-
ખાપુ ના) ભાષ.	ટા દેખાય એવો કા-	લી જમીન
ચાક(ના)આરામ.	ચનો સંચો.	અંધો(વિ) આંધળો.
ધણી(ના)માલિક.	ધુખ, અધખ.	હસતું(ના)હાંસી, મજક
પાઠ ૧૦૬ઠો.	ખાડાળાં(વિ)ચપટાં.	હાળુ(ના)નુકસાન.
અટક્યાળો(વિ)વીચી-	અસિશે(વિ)ધણા.	લાડકડો(ના)જાડવાયો,
ત્રો.	અડપલાં(ના)અટક્યા-	વાહાલો છોકરો.
અડપસો(વિ)અટક્યા-	ળાં, આડાંઅવળાંકામ	વસ્ત્રાં વિ કપરાં.
જો, વીચીત્રો.	છરી(ના)ચપ્પુ.	દાટ નાંબુલમ.
ફાંકડો(ના)રંગીલો.છેલ	સાન(ના)સમજણ.	ધડ્યો(કિ)ખનાવ્યો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૬).

એક અટક્યાળો છોકરો, જેનું નામ જીવો હતું; તે જે ઠેકાણે જઈને એસે ત્યાં ઘણા અટક્યાળા (આડાં અવળાં કામ) કરતા હતા. (૧) કાગળ કે કલમ કે પછી ચપ્પુ, જે જે ચીજ તે ભેતે તે ગમે તેવી સારી હોય, તેપણ તેને ઝડપથી ખાજી પહોંતો હતો. (૨). તેને ના કહીએ પણ તે માત્રે નહીં, અને કોઈનું કહેલું કશું તે કાને ધરે નહીં, તેપણ તેને એકજ દાહાડામાં, બધી સમજણ આવી ગઈ. (૩). ઘરડો માણસ ચસ્માને દાખડી (તપખીરતી), એલીને માળ ઉપર ગયો. એટલે તે અટક્યાળો (જીવાએ), તુરત ધણી હરખ ભેર તે બંને વાના લઈ લીધાં. (૪). પછી તે ચસ્મા

જે ઘણાં ચપટા હતા તેને જીવાએ નાક ઉપર ભેરવ્યા, અને પગ વતી ધબ દેતાં કે દાબડી હતી તે જોવા સારૂ લીધી. (૫). તે દાબડીનું ઢાંકણું મળ્યુંત દીધેલું હતું, તેથી તે ઉધાડવાને તેણે ઘણું જોર કીધું, એટલે જોરથી તે ઉધડતાં ઘણું ઉછળ્યું, ને ઘણો અવાજ થયો. (૬). તેમાંથી પછી તેના મોં ઉપર ખરે તપખીર તપખીર થઇ રહી, એટલે તે ફાંકડો (સેહેલાણી) પાછી ફાંકાં મારવા લાગ્યો, ને હિમ્મત રાખી શક્યો નહીં. (૭). પછી ચશ્મા તે છોના ચોખ્ખાં નાંખ્યા, ને છીંકો ખાવા લાગ્યો, ને થાકીને ગભરાયો એટલે થુ થુ કરી, પછી જીવો ત્યાં રડવા લાગ્યો. (૮). તે આંખને ઘણી ચોળવા જાયછે, તો આંખે તે આંધ-જો થાયછે, એવામાં ડોસાએ છોકરાને જોયો, અને ચશ્માના કંકડા થયલા દીઠા. (૯). પછી તે ડોસાએ જીવાને કહ્યું કે ભાઈ હાંસી હસારત થઈ ને વળી નુકસાન થયું, માટે હે લાડકવાયા જીવા તું એજ મતાને જાણુજે. (૧૦). ચશ્મા તો કપરો થઈ પડ્યાં (માંહેના કાચ ભાંગી ગયા), ને દાબડીએ જીલમ કર્યો (માંહેની તપખીર વેરાઈ ગઈ), પછી જીવાએ કોઈ દહાડો પણ ખીજ વાર પોતાની જાંઘાનીમાં એવો ઘાટ ખનાવ્યો નહીં (એવું કામ કીધું નહીં). (૧૧).

પાઠ ૧૦૭મો.
નાનો કાંટો=કલાકકાંટો
મોટો કાંટો=મિનિટકાં-
ટો. લાંબો કાંટો.
ચિત્ર(ના)જીખી.તસવીર
કુંડાળું(ના)ચકરકુંડ.
અંતરે(અ)છેટે.
આંકડા (ના) નંબરો,
અંકો.

મિનિટ (ના) રા પળ.
પાઠ ૧૦૮મો.
મધરાત(ના)વચલી રા-
ત, (રાતના ૧૨ વા-
નતાનો વખત).
એકીવારે=સામટા.
સવાલ(ના)પ્રશ્ન.
તક્કી(અ)ખચિત્ત.
ઝટ(અ)ઝલદી.

પાઠ ૧૦૯મો.
રતુ(ના)મોસમ.
વણુન(ના)ખ્યાન, વિ-
સ્તાર.
શીતળ(વિ)હડો.
પાનખર (ના) ઝાડનાં
પાંતરો ખરી જાય
તે મોસમ.
તંબોળ(ના)પાન.

શાલ(ના)કિનનું કિમ- તી લૂગડું.	વગેરે ચાન્ય.	ચંદન (ના) સુખડને
સરોવર(ના)મોટું ત- ળાવ.	ડંગત્રી(ના)ખેવડી અં- ગરખી.	પાણી સાથે ઘસીને કરેલા લાંઘો.
વનસ્પતિ(ના)લીલાત- રી, ઝાડ પાંતરાં વગેરે	ઘટે(કિ)ઓછો થાય.	પંખા ના)વોજળા.
વણતોલ--તોલ નહો- થાય તે ઘણાજ.	કિનાળો (ના) તાપની મોસમ.	ક્રાયન(ના)મધુર રાગ- નું કાળું પક્ષી.
મલાર(ના)રાગનુંનામ (મો)માસામાં ગાવા- ની રાગ).	જળ ના)પાણી.	ચોમાસું(ના)વરસાદ- ની મોસમ.
ખેતીકાર(ના) ખેતો- વાળા.	પાન(ના)પાંતરાં.	ખાસું(વિ)મજાનું.
ચાખડી(ના)પીવડી.	ફેમુગ્રાં(ના)પીળો રંગ કાઢાડાના ફૂલ.	કુખાકુખ વિ)મુઠામુઠ.
શિઆળો(ના) ટાઢની મોસમ.	રૂડાં(વિ)સારાં.	કિચાર(કિ)ઓસ.
કઠોળ(ના)અડદ, ચ- ણા, વટાણા, વાલ.	ગુણુવાન(વિ) ફાયદા- વાળા.	ચંપા, ચંખડી { ફૂલના જૂઠું, ગુલાબ { નામ.
	હોજ(ના)પાણીનો બાં- ધેસો કુંડ.	ફલાય ફિ ખાખી આવે.
	દ્રુવારા(ના) પાણીની સેરો પાતાની મેળે	સુખનાટ(ના) સુખને સાર.
	કુટે તેવો હોજ.	હીંચોળા(ના)દોચકા
	બાગના)મોટી વાડી.	ખાટ(ના)ખાટલા.

(કવિતાની સમજ્યુતી). (૧૭).

ટાઢની રૂતુ (કારતક, માગસર, પોસ) માં ઠંડો પવન આવેછે.
ને પાનખર રૂતુ (ફાગણ, ચૈત્ર) માં ધજી પાકેછે; શિઆળો ગોળ
થાયછે ને કપાસ કઠોળ પલુ પાકેછે, ને લોકો શરીરે તંત્ર ચોપ-
ડેછે ને પાન આવેછે. (૧). વળી શિઆળામાં લોકો ડોલમાં ઉત્ત
ખનાતના ડગલા પેહરેછે ને શાલ ઓઢેછે, ને ગરીબ લોકોના પગ
ને ગાલ ફાટી જાયછે (તેઓને ડગલા શાલ મળતા નથી); શિ-
આળામાં દહાડો ટુકો ને રાત મોટી હોયછે, ને શરીરમાં ખોરાકી

થી જોડ આવેછે. (૨). તાપની રૂતુમાં ભોંયમાં પાણી ઘણા હંડા જતાં રહેછે, ને નદી તળાવનાં પાણી સુકાઇ જાયછે; બધી લી-સોતરીનાં ઝાડને નાનાં પાંદડાં આવેછે, ને કામમાં આવે એવા સારા પીળા રંગના કેસુડાના ફૂલ ધ્રાવછે. (૩). ઉનાળામાં પાણી-નાં કુંડ, કુવારા, ખાગ બગીચાં સારા લાગેછે, અને સુખડનું ચં-દન તથા ચીંજણા પણ વાલ્લાં લાગેછે (તેથી હંડક વળેછે); કાચલ પક્ષી સાગ મધુર શબ્દ બોલેછે, અને ગરમી એટલી પડેછે કે તેનું તાવ થતું નથી, (એટલે તે ફાલી શકાતી નથી). (૪). ઘર-સાદની રૂતુ ખાણ મજાની લાગેછે, તવારે બધે ઠંકાણું પાણી ભર-પૂર થતાં રજું હોયછે, લોકો મલાર રાગ ગાયછે કે તેથી વરસાદ આવે. ને બતીનાળાઓ ખેતરમાં રોપણી ચલાવેછે. (૫). ચંપા ચંબલી ને વનુષ, તેમજ ગુલાબના ફૂલ સારા ખીલેછે; ચામા-સામાં વરસાદને સાડ છત્રીઓ હોયછે, ને સુવા ખેતવાને હીંચકો ને ખાટલા તથા ચાલવાને પાવડીઓ રાખેલી હોયછે. (૬).

પાઠ ૧૧-મા.
લાવરી (ના) ચંદાળ
પક્ષી.
લાણું(કિ) કાપણી ક-
રવી.
નચિંત(વિ)એકિકર.
ફાકટ(વિ) નકામું.
ચિંતા(ના) ફિકર.
આડોશી પાડોશી(ના)
માસેનાધરનારેહેનારા
ટાંપીને(કુ)તાકીને.
માલ (ના) જીવ.
ખાંધખાંડુ (ના) લાઇ

તથા લાઇ બેહેનનાં મેધ સમાન જળ ન-
છોકરાં ક્રમ્યાં.
લાણી(ના) કાપણી.
બીનાં(કિ/બીધાં.
સમાચાર(ના)ખબર.
પાઠ ૧૧૧મા.
ધારણા ના) દિલાસો.
પંડે(વિ)જાતે, પોતે.
આપ મુઆ વિનાસ્વર્ગે
ન જવાય=પોતાનું કા
મ પોતાથી જવું સા-
રૂં થાય તેવું બીજાથી
નહીં થાય.

હીં-બીજું ગમે એ
ટલું પાણી આવીને
પડે. પણ વરસાદનાં
પાણીની બરાબર ન
હીં થાય.
આપસમાન ખળ ન-
હીં આપણું કામ કે
રવામાં આપણું જન
રજેટલું કરેછે તેટલું
બીજાથી થતું નથી.
મેધ(ના)વરસાદ.
સમાન(વિ)બરાબર.

માળ(ના)જેર.
 નજર(ના)નીધા.
 પાઠ ૧૧૨મો.
 ગુર(વિ) દીર્ઘસ્વરવાળો
 થડકવું(કિ)મારથી બો-
 લવું.
 લઘુ(વિ)હ્રસ્વસ્વરવાળો
 અનુસ્વાર(ના)બિંદુ.
 હ્રસ્વ (વિ) ટુંકો.
 ગણુ(ના)ત્રણ અક્ષર-
 ની ટોળી.
 દીર્ઘ(વિ)લાંબો.
 માત્રા(ના)ઊભી રેફ.
 ભેદ(ના)પ્રકાર.
 જોડાક્ષર(ના) જોડેલા
 દસ્કતો.
 પત્ર(ના) કાગળ.
 ઠરાવેલા(કૃ)નફી કરેલા
 વિગતના તપસીલ.
 પાઠ ૧૧૩મો.
 પ્રકાર(ના) જાત, રીત.
 માત્રામેળ (વિ) માત્રા
 ઉપરથી થયેલા.
 અક્ષરમેળ (વિ) અક્ષર
 ઉપરથી થયેલા.
 પદ(ના)ગમે તેટલી મા-
 ત્રાનું એક ચરણલીટી

ચોપાઇ(ના)જેમાં ચાર
 પદ આવેલાં તે.
 પિંગળ(ના)કવિતા બ-
 નાવતાં શીખવાની
 ચોપડી.
 ચરણ(ના)પદ.
 પાઠ ૧૧૪મો.
 વિસ્તાર(ના)એહવાક.
 લક્ષણુ(ના)ખ્યાન.
 લંબાણુ(ના)લાંબો વિ-
 સ્તાર.
 વિસામો(ના) આરામ.
 આરંભતાં(કૃ)શરૂકરતાં
 વર્ણુમેળ (વિ) વર્ણુથી
 થયેલાં.
 વિશેષ (વિ) વધારે.
 પાઠ ૧૧૫મો.
 વિશ્રામ ના વિસામો.
 અનુપ્રાસ (ના) મળતાં
 ઉચ્ચારના અક્ષરો,
 કવિત(ના)મનહરછંદ.
 શબ્દો(ના) બોલ.
 ત્રિલંગી(વિ)ત્રણ પદ-
 થી તુટે તે ચોથે પદે
 બંધ બેસે એવાં.
 પાઠ ૧૧૬ મો.
 ધાટ (ના) આકાર.

કૌવત (ના) જેર.
 સરજી (કિ) પેદા કરી.
 મુળથી (અ) પેહલાં.
 જાંડવા (ના) દોડવા.
 જાંડે (કિ) મૂળ સાથે
 ખેંચી કાઢાડે.
 પીલીને (કૃ) દાળીને.
 આદમી (ના) માણસ.
 રૂપ (ના) ધાટ, આકાર.
 બદલે (કિ) ફેરવે.
 પાઠ ૧૧૭ મો.
 સંપ(ના) એક મત, એ
 કો.
 મંત્રી (ના) પ્રધાન.
 નૃપ (ના) રાજા.
 અખ (ના) આખ.
 નિજ (વિ) પોતાના.
 મહી (ના) પૃથ્વી.
 જાત (ના) ભાઈ.
 આદિક(અ) એશિવાય.
 પ્રધાન (ના) વજીર.
 સંવત (ના) વિક્રમનો.
 સદ, (લાલ ૧૯૪૧).
 તેર ત્રેપન(વિ)૧૩૫૩
 વિક્રમ (ના)રાગનુંઅ-
 મ છે.

દિલી(ના) હિંદુસ્તાન- માંજમના નદી ઉપર શેહેર છે.	અમલ (ના)રાજ,હકુ- મત. રૂચી(ના)ભાવ,ધન્યા. પિખ (ના)ઝેર. શાહ (ના)બાદશાહ. શાહજાનો(ના,બાદશા- હનો)છોકરો.	વણ (અ)વગર. કુંવર(ના)રાજનો છે કરો. હખ્યો(કિ)માર્યો. પિતુમાત(ના)માઆપે. શબ (વિ) સાર. સંવતે (કિ)રાખતા. રંક(ના)ગરીબમાણસ. પીડાય કિ)દુખીથાય. ધન(ના)પૈસો,દ્રવ્ય. ધારતું (કિ)વચારતું.
અલાઉદ્દીન(ના)ખીલ- જી વંશનો ખીજો બાદશાહ. તખ્ત(ના) રાજ્યગાદી. મલેક (ના)મલેકકાકુર. ખીલજી વંશનો ત્રી- જો બાદશાહ. જખ(અ)જેવારે,નેવારે.	એક માસ દીનપંચ (વિ)પાંત્રીસદિવસ. સંપજે (કિ) ઉપજે. સંવ્યો (કિ) રાખ્યો.	

(કવિતાનો સમજીતી). (૧૮).

જ્યારે વિક્રમાજીત સંવત ૧૩૫૩ નું વર્ષ હતું; ત્યારેદિલીના રાજ્યની ગાદી ઉપર અલાઉદ્દીન બાદશાહ બેઠો; એટલે તેના વજીર મલિક કાકુરને રાજ્ય કરવાની મરજી થઇ, તેથી તેણે અલાઉદ્દીન બાદશાહને ઝેર ખવાડીને મારી નાંખ્યો. ને તેના છોકરાની આંખ પણ ફેડી નાંખી; પણ પછી તે મલેક કાકુર ફક્ત પાંત્રિસ દહાડા રાજ્ય કરીને ખરાબ રીતે મુઝ્યો. માટે ખચિત વિચારીને જીવાં કે સંપ મૂકી ને કામ કરે તો કદી સુખ થાય નહીં. (૧).•

દિલી શહેર વગેરે ખીજા દેશોમાં આજ સુધીમાં જે જે રાજ્યો થયા તેઓમાં જેમણે સંપ રાખ્યો નહીં તેઓ બધા જ ગર મોતે (કમેતે) મુઝ્યા; તેમાં કોઇ રાજાને પાતાના છોકરાએ માર્યો, અને કોઇને પાતાના બાપએ માર્યો; તેમ કોઈ રાજાને પાતાના વજીરે માર્યો; એ પ્રમાણે સારી રીતે સંપ રાખતા નથી તો રાજા અને રંક એટલે (પૈસાદાર અને ગરીબ) બંને જખ હુખી થાય છે. પૈસા થકી સુખ થાય છે એવું કોઇ વિચારતું નથી. પણ સંપ રાખેથીજ સુખ થાયછે. (૨).

પાઠ ૧૧૮ મો.
તેજનો (ના) જયદ્રુણ
જવંત્રી, તજગંગર
મસાલો.

અગ્રબોદાર (વિ) સુગંધ
દાર.

જવંત્રી (ના) જયદ્રુણ
ઉપરની છાલ.

ટાંપુ (ના) ખેટ.

ખીસા (વિ) મજાનાં

જમખા (ના) લમખા.

શોભિતું (વિ) શોભાય

માન; સારું.

મીંજ (ના) ફળ, ગર.

જમફળ (ના) જમફળ

દેખાવડું (વિ) શોભા-

વંતું.

ચૂંટી (ફ) તોડી.

પાટ ૧૧૯ મો.

ખાદીઆન (ના) એક

જાતનો તેજનો.

જાલકદાર (વિ) શોભિ-

તો, ખીલતો.

તજ (ના) લવેંગનાજા-

ડની છાલ.

ગળપણુ (ના) મીઠાસ.

નીપજે (ફિ) પાકે.

કુંપણ (ના) ફળુગો.

સૂરમ (ના) વાસ.

તમાલપત્ર (ના) તજનાં

પાંતરાં.

જાંબુડા (વિ) જાંબુના

જેવો, (ભૂરો આસ

માની).

પાઠ ૧૨૦ મો.

લોંકડી (ના) દોલડાં જેવું

જનવર.

છટકી જવું (ફિ) નારી

જવું, હાથમાં નહી

આવવું.

શિકારી (ના) પારધી,

શિકાર કરનારો.

અણીદાર (વિ) અણી-

વાળું.

ગોડે (અ) પેટું.

છાંટ (ના) રંગની ભાત.

ખોલ (ના) ખખોલ, ખા.

ખો (ના) ખાઈ.

સંધ્યાકાળ (ના) સમી-

સાંજ, (દીવા ખતીનો

વખત).

કાળ (ના) મોટો ઉંદર.

ફૂકડા (ના) મરધા.

ખગાડ (ના) નુકસાન.

ખખરદાર (વિ) હાંશી-

આર.

પક્ષાઈ (ના) ખંધાઈ,

ખખરદારી.

ખંધું (વિ) લુચ્ચું.

પાઠ ૧૨૧ મો.

કુંવર (ના) મોટો ઉંચો

ટકરો.

કઠણુ (ના) ઢાળ.

સંકડો (વિ) સો.

પકી (વિ) પાકી, હાંશી-

આર.

કાળા માથાનું = ખેત્રી

શકે એવું અક્ષવાળું.

માનવી (ના) માણસ.

પાઠ ૧૨૨ મો.

માલાસાગર (ના) મોટા

સમુદ્ર, (પૃથ્વી ઉપર

એવા પાંચ છે).

કોડો (ના) કિનારો.

હિંદી (ના) હિંદી મહા-

સાગર, (હિંદુસ્તાન-

ની દક્ષિણનો).

આટલાંટિક (ના) એશી-

યા ખંડની પશ્ચિમ તરફનો મહાસાગર.	ઑટ(ના) પાણીનું ઉતરવું.	વાળા, કાબેલ, પાઠ ૧૨૫મો.
પાસિફિક(ના) સ્થિર પાણીનો મહાસાગર.	પરવાળું(ના) ક્રીણા લાલ પથરા જેવી ચીજ દરેઆમાં થાયછે.	કળા(ના) હુન્નર, ચુકિત યંત્ર(ના) સાંચો.
રોકવું(કિ) ઘેરવું, ફરવળવું.	વદળી(ના) કાણા કાણાવાળી પાણી ચુસે એવી પોચી ચીજ.	પ્રતિ(ના) નકલ. મુદ્રાછાપ(ના) બીજા છાપ.
સાગર(ના) સમુદ્ર.	પાઠ ૧૨૪મો.	શિળાછાપ(ના) પથરા ઉપર અક્ષર પાડી છાપવું તે.
મેર(ના) આગુ.	ડેરા(ના) તંબુ.	પુસ્તકો(ના) ચોપડીએ સુમારે (અ) આસરે
નાંટી(ફ) લપેટી. ઘેરી.	તંબુ(ના) નાનો ડેરો.	છાયલ, છીદડી(ના) પાયડીએને પેહર
પથરાએકું(ફ) ફરી વળેલું.	ગારું(ના) બંદર.	વાનાં સતરાઉ લૂગડા છીપા(ના) લૂગડાં થેક નારા લોકો.
પાઠ ૧૨૩મો.	પેહવારીઓ(ના) આગરદાર—શાખવાળે માણસ.	શાધ(ના) ડંશનાધ. બેઠાળ(વિ) ખરાબ આકારના, ઘાટવગરના.
અમરકાર(ના) અચંખા, અજખ ખેલ.	ડીવાળખાનું(ના) આગજા માળનો બેઠકનો ઓરડો.	સુવારો(ના) સારો ફરફાર, ખામીમટાડવી.
ખોખું(ના) જીવ વગરનું ખોળીકું	અનુકુલ વિ) ઠીક, પાધરું.	છાપખાનું(ના) પુસ્તકો વગેરે જાવવાનું ઉકાણું.
વમળ(ના) પાણીના ભમરા.	દાળે(કિ) ઢળતીરાખેછે.	ના) ઉતારો, ખજા
વટોળીઓ(ના) ખવનનું જોરથી વાનું.	પેદાસ(ના) આવક, નીપજ.	
કંઠાગ(ના) દરિઆ કાંઠેનો દેશ.	જીવેછે (કિ) ગુજરો કરેછે.	
શંખલા(ના) છીપોમાં થતા જીવડા.	પુટી(ના) ખીલી.	
ભરતી(ના) જીવાળ, પાણીનું આવવું.	હુશયાર (અ) અજખ.	

હિકમત(ના)તદખીર.

પાઠ ૧૨૬મો.

ફલ(ના)કામ.

ઐષઠ (વિ) મોટો.

નિર્જવ(વિ) જીવ વગ-
રનાં.

વર્ગ(ના)જાતિ, પંક્તિ.

વનસ્પતિ(ના) વ્રીક્ષોત-
રી.

કરમણ(કિ) ચીમળાય.

વેદના(ના)પીઠ, દુઃખ.

પદાર્થ(ના)ચોજ, વસ્તુ.

મુદ્દલ (વિ) બીજકુલ.

ખરેખાતના(વિ) સાચે
સાચા.

પાઠ ૧૨૭મો.

ટટો(ના) ઝગડો.

પતાવનાર(ના)સમાધા-
ન કરનાર.

ઝગડો(ના)ટટો.

પરીક્ષા(ના)તપાસ.

પંચ(ના) પાંચ માણ-
સની ટોળી.

પનામ(ના)ચોપડી વ-

ગેરનો સરપાવ.

ઠેરાવ (ના) નિશ્ચય.

નારાણ(ના)નાણુથી.

ઠાવકી(વિ) ડાહી.

દૂધાદ (ના) રાવ.

ગુનો (ના) વાંક.

મસ્તી(ના)તોફાન.

સાંખી (કૃ) ખમી.

ખખરદારી(ના) હોંશિ-
આરી.બલમનસાઈ(ના)દાના
છ,સાલસાઈ.

પાઠ ૧૨૮મો.

ઉપરાણું(ના)તરફદારી

વહાણાં(વિ)હેતેસરી.

લાજતી(કૃ)શરમાતી.

બેનપણી(ના)સહિએર
વારી(કિ)અટકાવી.ઝંખવાણાં(વિ)ઝાંખાં,
વીલાં.

ધન(અ)શાખાસ.

અસર(ના)લાગણી

બુંડું(વિ)ખરાળ.

ઝાઝી (વિ) ઘણી.

પાઠ ૧૨૯મો

ભેજ(ના)ભીનાસ, સ.
રદી.

સંધિવા(ના)હાથ પ-

ગરહીજાય એવો વા.

સહેખમાના(ના)સરકમ,

મગજ ભારે થાય તે.

વીનતું(કિ)વારી વારી

ને સમજવવું.

ભાંચતળીઉં(ના) પેહ-

લા માળનીચેની જ-

મીન.

રસોડું(ના) રાંધણી.

ખખરઅંતર(ના)સમાં-
ચાર.

સેહેતું (કૃ)સદતું,માફક

આવતું.

અવસ્થા (ના)હાલત.

વાંક (વિ) નખળા.

ઘ્રહપીડા (ના) ઘ્રહના
જોગનુ દુઃખ.

નડેછે (કિ)હેરાન કરે

છે.

કીચડ(ના)કાદવ.

નસીબ(ના)લાગ્ય.

મટયે(કિ)દૂર થયે.

પાઠ ૧૩૦મો.

નામિચો(વિ)જાણીતો.
પ્રખ્યાત.

રણુ(ના)રેતીતું મેદા-

ન.

સરેરાશ(વિ)સરાસરી

લેખાય(કિ)ગણાય.

જેન ધર્મી=શ્રાવક લો-
કાના ધર્મના.

રણિઆમણાં(વિ)શો-
ભાયમાન

અખાત(ના)પાણીવા-
ળી મોટી ખાડી.

તંગાસ(ના)તાણુ, ખો-
ટ.

રેતાળ(ના) રેતીવાળી.
જનર(ના)જીવાર.

ડાંગર(ના)ભાત.
પંકાય(કિ)સરસ કેહેવા

ય.
સરસ(વિ)સ્મરા.

પાઠ ૧૩૧મો
શોભાયમાન(વિ)સારં,

શોભાવંતુ.
ધામના મુકામ.

મુલકો(ના)જેમું ધણાં
સંસ્થાનો આવેલાં ત.

છાવણી(ના)પડાવ.
જીલ્લો(ના)જેમાં ધણા-

એક તાલુકા આવેલા
તે

સંસ્થાન(ના) રાજના
વસાવેલા ખંડિઆ

મુલક.

રેસીડેટ(ના) સરકાર
તરફથી છાવણી નાં-

ખી રેહેનારો.
ગાદી(ના)તખ્ત.

સરકાર(ના)હાકેમ.
સંઘ(ના)ટેળાં.

સાહુકાર(ના)પેસાવા-
ળોઆમરદારઅરસ્ય

કુંડ(ના)જાયા ગાવા
લોલો ગાળ કરો.

અધિકારી(ના)ઓદ્દેષ-
ર, હાકમીવાળો.

મુદત(ના)કેરવેલા વ-
ખત.

પેટું(ના)તાઓ,હવાલો.
પાઠ ૧૩૨મો.

યાજોટું(ના)પવનનું તો
ફાન.

સૂઝી(કિ)માલમ પડી.
વારો(ના)વખત.

તાપણી(ના)ખળતું.
ગટ્ટો(ના)દરેકા રસ-

નો ગાંગડો.
જીગતી(ના)તદખીર.

કારખાતું(ના)વખાર.
સોડા(ના)એક જાત-

ખાર.

નિર્મળ(વિ)ચોખ્ખો.
લોંદો(ના)લચકો.

ધેર(ના)ધેરાવો, ફેર.
પાઠ ૧૩૩મો.

બિલોરી(ના)હાંડીની-
જાતનો કાંચ.

ખપોટી(ના)એક જા-
તની રેતી.

પારદર્શક(વિ)જેમાંથી
આરપાર જોવાય તે

કંદીલ(ના)કાચનું પ્યા-
લું.

હાડા(ના)દીવો સળ-
ગાવવાનો કાચનો દ

ખખો.
પ્યાલા (ના)જામ, પ-

વાલાં.
ખરડ(વિ)ભાંગી જામ

એવો.
કણી(ના)રજ, રજકણ

પ્રકાર(ના)જાત.
મેળવણી(ના)લેગ.

પોટાશ(ના)એક જાત-
નો ખાર.

ખાટલીઓ(ના)સીસી-
ઓ.

આરપાર(અ)આમણા.

પડથીપાછાપડસુધી	તીરે'ના'કાંઠે.	નોક(ના)મોડીણી.
પૈસાનાર(વિ)તાલેવંત	ભોગવતું(કિ)વાપરવું.	યૂન'ના)ખોટ,અકાદ.
પાઠ ૧૩૪મો.	છછે(કિ)યાહે.	પુત્ર'ના(ના)શરીરના
હાસ(ના)સામુ બનાવ	અતીતિ નુ'ગે રીતી	જો
વાતો ખાર.	ખીન વિવર.	માનમરખટા(ના)આ-
કાંકણ(ના)ધોળા ટપકા	જોભે લક્ષ્યુ જય હો	ખર.
વાળી કાળી ચપટી	ભથી આખર જતી	ભાર(ના)વકર.
ધારવાળી ખંગડી.	રેહે.	વંદે'ના)આપ લેતો
પ્રખ્યાત(વિ)ભાભીયા.	મુળગાં(વિ)સમૂળાં,બી	સં'મં'થ.
ખેતરના(ના)ખેતરપૂં	લકુત.	નન(અ)નન
જગ્યા.	કોઘોગ(ના)મેહેનત.	પુ'યના)ધને, દાનનું
વોહોરા(ના)હોરા લોક.	સ્થિતિ ના)હાવત.	આગિપ
ખાલ ગુવાડો(ના)ખા	તકાવતું(કિ) ધારી રેહે	લક્ષણ ના)ગુણ.
હાણુ લોકોનો જયો	વું'તાકી રેહેતું.	શૂળ(ના)પેટ યુ'થાય
પુષ્કળ(વિ)ત્રણો.	કાળો(વિ)ખાલી.	એવા નાગ.
કાપડો(ના)ચોળી, કાં	માગવો(કિ)કુડાવવો.	ખે લોક-આ લોક ને
ળી.	જોમને થોમ નડી-લો	દેવલોક.
ખાંપા (ના) આરસી	ભનો કંઈ છોડે નથી	દોષ ના અપરાધ.
આરસીના કાચના	પાડ ૧૩૬મો.	સંતોષી(વિ) આનંદી.
ઝીણા ઝીણા કકડા	કાર(ના)વેહેવાર.	પૂરણુ(વિ)પૂર', બધું.
નકાન(ના)વર, મુકામ	પ્રાદી (વિ)મોટી, ઘણી.	મહીપતિ(ના)રાખ.
જ(ના)કિમ્મત.	હળવો(વિ)કલકો.	ધાન(ના)અનાજ.
પાઠ ૧૩૫મો.	પોપાવું(કિ)પંકાવું.	અર્ધ(ના) મતલબ.
જડઝયો(ના)ઓળો.	સમુળું(વિ)બધું.	ગાંડો(વિ)મેલો.
જાતોષ(ના)આનંદ.	ક્ષોભ(ના)દલગીરી.	ગર્ધ(ના)પૈસો.

(કવિતાનો સમજુતી). (૧૬).

જાન કંઈ ત્યાં ચાલતો વેહેવાર બધ થઇ જાયછે, અને લો

ભથી ઇજત આખર ઓછી થાયછે, લોભે સારી રીત રહેતી નથી. તેમ લોભથી એક બીજામાં સારું હેતુ પણ રહેતું નથી. (૧). લોભ કરવાથી ભાર વધાર રહેતો નથી. ને લોભથી આપણેનો સંબંધ ચાલતો નથી, લોભથી સઘળા ગુણ ઓછા થાયછે, ને લોભથી ભારેનો દલકો થાયછે. (૨). લોભથી વિદ્યા પંકાતી નથી, ને લોભથી પુન્ય કરેલું બધું જતું રહેછે; લોભે કરીને સઘળાં ગુણ શૂન જેવા બનવા. અને લોભ એ સઘળા પાપનું મૂળ બનવું, (એટલે અતિ લોભ સર્વ જતું રહેછે). (૩). આ લોકને દેવલોક એટલે (મૃત્યુ લોક ને સ્વર્ગ લોક) એ બેમાં બગડે એવો લોક છે, પણ તેમાં મોહિણી મૂકલી છે એ મોટી દલગીરીની વાત છે; લોભ કરવા વિષે ધાણા અપરાધ કહેલા છે, પણ સૂખી થવાનો માર્ગ તો આનંદ રહેલું તે છે. (૪). જે આનંદી છે, તેને બહુ માન આવકાર હોયછે, ને આનંદી માણસ શરીરે સારો દેખાયછે, આનંદી માણસને શી બાબતની ખોટ હોયછે? (કશી વાતની ખોટ હોતી નથી), તેમ આનંદી માણસને પૃથ્વી પુન્ય હોયછે એટલે તે પુન્યાત્મા કહેવાયછે. (૫). આનંદી માણસને રાજના જેવા માન આશ્રિંગન થાયછે, ને આનંદીને ખાવાને પુષ્કળ ધન ધાન્ય હોયછે; આનંદીનો ઉપર કંઠો તેજ અર્થ છે, પછી ગાંડો થઇને નાણું શોધવા જાય નહીં. (૬).

પાઠ ૧૩૬મો.	ધાટાના)ઓવારો.	મજાતના) દસ પંદર
કારકા(ના કાઠિયાવાડ- ની. પશ્ચિમે જત્રાતુ મોટું ધામ છે.	મથાદીઠ (વિ)માણસ- દીઠ, અકેકા આદમી એ.	ગાઉનો ટપ્પો. જત્રાણુ(વિ)જત્રા જ- નારા
શંખ } આર છાપનાં અક } નામછે, વિખું ગદા } ના આરઆ- પદ્મ } યુધ્ધ છે.	તપાવીને(કૃ) ગરમ ક- રીને. ઉતુ કરીને. ડામ ના) ધગધગતો લોહનો ઉતો અપકો. વેરાગી(ના)સાધુ,ખાવા.	ખોદાણા(ના)એક રજ- પૂત ભક્ત થઈ ગયો. પાઠ ૧૩૮મો. ગુણકારી(વિ)શાયદાકા- રક, કાયદાવાળી.

ખજૂર(ના)ખજૂરીનાં ઘેલાઈ(ના ગાંડાઈ, ના-
 ફળ. દાની.
 સાંથવો(ના)શીરા જે- પાઠ ૧૪૦ મો.
 વા લયકો. રાજધાની ના)રાજગા-
 ખેશી(ના)ખેશી. દીનું શહેર.
 મુસાફર(ના)જૂદા જૂ- રાજનગર ના રાજધા-
 દા દેશમાં ફરનારો, ની.
 પ્રવાસી. મસીઃ(ના) હોરા. મુસ-
 ઘટા(ના)ફેલાવો, પથરા લમાન વગેરેને ની-
 ધું જવું. માજ બણવાનું ઠેકા-
 ટાઢક(ના)કંડક. ણું મકાન.
 કળિઓ(ના કળિઓ. પુસ્તકશાળા(ના)પુસ્ત-
 નકામો(વિ)નગર ખપ કો રાખવાનું ઠેકાણું.
 નો. પ્રખ્યાત(વિ) પંકાયલું.
 પાઠ ૧૩૯ મો. વચ્ચોવચ (અ) મધ્ય
 ખુતારો(ના સાવરણી. ભાગે.
 નીરો(ના)કેફ વગરની ભદ્ર(ના) જેમાં ભદ્રકા-
 મીઠી તાડી. ણી માતાછે તે મકાન.
 બેવકફ(વિ)મૂરખ. પ્રાચીન (વિ) જૂનું.
 સાવરણી(ના)ખુતારો. કેદી(ના) ગુનેહગાર લો-
 તાડી(ના) ખજૂરીમાં- કો, અપરાધીઓ.
 થી ઝરપેલો રસ. તુરંગ(ના) કેદખાનું.
 મેડો(ના) માળ. શુમાર(ના) અડસદો.
 ખીલીયાં(ના)ભારોટીઆં સૂતર(વે સેહેલ, સૂગમ
 ગાઠવા(ના)લાંખા મો- પાઠ ૧૪૧ મો.
 ના કાઢવનાં દોચકાં. ધારીલાં(વિ)ધાટવાળાં.
 છેદ(ના)કાણું, વેદ. વિશાળ(વિ)લાંબુ પો-

હોળું.
 તરેહતરેહવાર(વિ)જૂ-
 દી જૂદી જાતનો.
 દેશાવર(ના) પરદેશ.
 કિનખાખ(ના) રેશમનું
 કસખના ખુદાદાર લૂ-
 ગડું.
 મશર(ના)એક જાતનું
 રેશમી કાપડ.
 વખણાય(કિ) પંકાય.
 તોપખાનું(ના) તોપો
 રાખવાનું ઠેકાણું.
 કરંજ(ના) પાણીનાં
 ધ્રુવારા.
 ધમારતો(ના) ઉંચી
 બાંધણીનાં ધરો.
 ખંડેર(ના) જૂનાં મ
 કાનો પડી ગયેલાં તે
 ની ખુલ્લી જમીન.
 મ્યુનિસિપાલ (વિ)રે
 હેર સૂધારાનું.
 સૂધરાઈ(ના) સુધારો
 સડક(ના) કાચો બાંધે
 લો રસ્તો.
 કાંપ(ના) જીવણી.
 ગોરા(વિ) ટોપીવાળા.
 પાઠ ૧૪૨ મો.

મુખવાળાં=મોંઢાવાળા	કૃત્ય (ના) કામ.	મમત થઇ શકેનહીં
સામગ્રી (ના) સામાન.	જશ (ના) આખર.	મનરંજ(વિ)મનપુશ
કારમી (વિ) અજબ,	ઉજળા (વિ) પંકાયલા,	થાય એવું.
ભારી.	સફેત.	કારંજ (ના) કુદારો.
સ્વર્ગ (ના) કેલાશ.	જન (ના) માણસ.	ચડતે પોહારે=દાહાડો
સ્કૂલ (ના) નિશાળ.	સમાન (વિ) જેવું,ખ-	ચડતાં, સૂરજ ઉગેને
નર્ક (ના) જહનમ.	રાખર.	ઠરવાનું (કુ)પુઝી થ-
દિસે (કિ) જણાય.	રત્ન (ના) કિમતી ઝ-	વાનું, ગમવાનું.
ભયંકાર(વિ)ખિયામણું	વાહિર.	
કાળાં (વિ) નદારાં.	અમૂલ(વિ) જેની કિ-	

(કવિતાની સમજૂતી). (૨૦).

ભદ્ર એટલે કલ્યાણ એ સૌથી સારું નામ એવો અર્થ થાય છે તે તો બધી દુનિયાના લોકો જાણે છે, પણ કોણ જાણે કયા કારણે કાળાશથી ભદ્ર નજરે ખિયામણું દેખાય છે. (૧). તો કેહે તેમાં કાળાં મોંઢાંવાળા(કેદી લોક) રહે છે, તેઓ નદારાં કામના કરનારા છે, તે કારણ કાળાશથી ભદ્ર નજરે ખિયામણું માલમ પડે છે. (૨). તેનાં કરતાં દુનિયામાં જેની આખર ધણી છે તે જો, અને તેવા માણસોથી ભરેલી જશવાળી તું પુસ્તકશાળા જો. (૩). કાચા કાચનાજેવા (એટલે ભણતા વિદ્યાર્થી), કે જેઓ ભણેથી તેની ધણી કિમ્મત આવે છે, અને પછી તેઓનું સારું મુલ આવે છે એટલે(સારા પગારદાર થઇ જાય છે), એવા ભણનારાનેવાસ્તે આ નિશાળ મોટી છે તે જો. (૪). સ્વર્ગ, નર્ક, અને આ દુનિયાના લોકના રસ્તા સઘળા મેહેલા છે, તે રસ્તે જવાના જુઓ આજ ત્રણ દરવાજા છે, એટલે (અમદાવાદમાં ત્રણ દરવાજા છે તેને સ્વર્ગ, નર્ક, મે આ લોકમાં જવાના એવા ત્રણ દરવાજાની ઉપમા આપી છે). (૫). મુખનો બધો સામાન જ્યાં મનને, પુશ લાગે એવો મળે છે.

એવો તું વિચારી જો કે આ કારણ કેવો બનેલો છે. (૧) દર સુકરવારે
આ જગોએ એટલે (અમદાવાદમાં) શોભા સારી બને છે, અને દરરોજ
સહવારે સૂરજ ઉગતે માણેકચોકમાં સારો બજાર ભરાય છે. (૭).
એ જ્યોકના બજારમાં બે ઘડી બેસેથી જવ ખુશ થાય છે, તે જોઈ
ને દલપતરામ કવિ મનમાં ઘણા ખુશ થયા છે. (૮).

પાઠ ૧૪૩મો.	કળતર(ના)દુખાવો.	હિંમત(ના)અહાદુરી.
મહાદુર(વિ) હિમ્મત	ખલાસી ના) ખારવા.	હારતાં કુ) મૂકી દેતાં.
વાળો.	અણુસારો ના) કશારત	તોડ ના) નીકાળો.
મડમ (ના) સાહેબ લો-	તક (ના) વખત, દાવ	પાઠ ૧૪૫મો.
કની સ્ત્રી.	સંકટ (ના) દુઃખ.	ખાતર(ના) ધાસ છાણુ
ઉતાર (ના) વહાણમાં	ડૂપકી(ના) ખૂડકી.	વગેરે કોણી ગયલો
બેસનારા લોકો.	દાંતીઆં(ના) ધૂરકીઆ	કચરો.
સાહેબ(ના) યુરોપીયન	લગભગ (અ) નજીક,	ધર(ના)તર, જીણુંકુ-
અહરથ, ટોપીવાળો.	પાસે.	મગાં છોડ.
વીલો(વિ)સુનો, છુટા.	જડયું(ના) ડાંચું.	કોળા ના ચોડા.
બેલ (ના) લાડ.	ઉગયો(કિ)અચ્યો.	લળ(ના) જમીન ખેડ-
ડાંચું(કિ) વાંકું વળ્યું	પાઠ ૧૪૫મો.	વાનું લોદાનું અણી
પાંધરજ(અ) તુરતજ.	તરતખુદિ(ના)દુઃખ-	દાર લથિઆર.
મછવો(ના)નાની હોડી	નીવખતે તુરત ઘટ	વરાળયંત્ર(ના)ખાકનો
પાસે(ના) બાળુએ.	તો ઉપાય સૂઝે એ	સંચો.
હલેસાં(ના) ચાટવા.	વી અક્કલ.	ધમધોકાર(વિ)ઝડપ-
જાન(ના) સુદ્ધિ.	કૂકડી(ના)મરધી.	થી, ઝપટાખંધ.
પાઠ ૧૪૪મો.	ખડો(ના)વાસ. રેહેઠા-	પાક(ના)અનાજની
જંગર(ના) વહાણ અ-	ણ.	નિપજ.
ટકાવવાને પાણીમાં	સપનું(ના)ઉંઘમાં આ	ચાસ(ના)હળ ફેરવીને
નાંખવાની લોઢાની	વનો ખોટો વિચાર	જમીન પાચી પાડે
ખિલાડી.	સંદેહ(ના)વેહેમ.	છે તે.

વાવણીના રોપણી.	વરસ.	પાઠ ૧૪૯ મો.
હારદોર(વિ)હારખંધ.	હેરફેર(વિ) વારા ફરતી,	ગુલામ ના વેચાણુ લી
કણસાં(ના)કણમલાં.	અકેકવરસને આંતરે.	ધલો ચાકર.
ઉખા(ના)કણસલુ,કંડી	એકાદ(વિ) એક.	સિંદ(ના)મોટું ચોપ-
ક્યારડો(ના)ખાણી ભ-	પડતર (વિ) ખાલી.	ચું જનવર,જનવ-
રાયડો નાનો ખાડો.	કસ (ના) રસ.	રોનો રાખ.
પાઠ ૧૪૭ મો.	પાઠ ૧૪૮ મો.	ભયંકર (વિ)ખિયામણો
જડ(ના)મળ.	અમીર (ના)મોટો મા-	મોતીઆં(ના)લાંઝાંજ.
ઉપણુવુ(કિ)ઝાટકવું,	ણસ.	ધરાદો(ના)ધારણા."
ઝાપટવું.	પાલણુપોષણુ(ના)ગુજ	અસલ(અ)અગાઉ."
માફક(વિ)ડીક,અનુકળ	રાન.	જુલમ (ના)ગળખ.
નીદી(કૃ)સાફકરી, કા-	નાલર (ના) વર,ફાડી	વગડો(ના) વન, રાન.
હાડી નાંખી.	નાખનારાં જનવરો.	દગલેદગલા (વિ)ધણુંજ
ખરીફ(ના)ચામાસા પા	મરત (વિ)જળ્યરા.	રખડીરખડી(કૃ)ભટકી
કનું ધાન્ય.	જે ન વિશ્વાસઘાત	ભટકી.
રવી(ના) શિયાળા પા	ખતિયારી(વિ) ભરોસા-	ભયોભય(અ)ઝગોઝપ.
કનું ધાન્ય.	દાર.	આય (ના) શકિત.
તર,વિ,તરપત.	ધણાંમાણી (ના)આય-	નિરાશ (વિ) દવગીર.
વાવેતર (ના) રોપણી	હી, બધરી.	શોર (ના) અવાજ.
રોપા (ના) ફોડવા.	કડકડતી(વિ) સખત.	રાંકડું(વિ) દયા ઉપજો
ખણી (ના)દાણા કાઢા	ધણી (ના) શંઠ.	એવું, ગરીબકું.
ડવાનું ઠેકાણું.	વચન (ના) કળુલાત.	અચંખો(ના) નવાઇ.
ખાર (ના)કણસલાં,ક-	છલાજ (ના) ઊપાય.	ધીરજ (ના) હિમ્મત.
હી વગેરેમાંથી દાણા	લાચારી (ના)નાચારી.	પાઠ ૧૫ મો.
કાઢાડવાનું ઠેકાણું.	સાર (ના) મતલબ.	ટાંટિઓ (ના) પગ.
ફાતરાં (ના) દેશતરાં	સંકટ (ના) આફત.	સૂણેલો (કૃ) સૂઝેલો.
સામલાગર(અ)વરસો-	પાલણુ (ના)પોષણુ.	આજારી (વિ) માંદો.

કરાર (ના) સુખ, એન.	અતિસ્વભાવ(ના)મુળ	ભાવ(ના)કિમ્મત.
માયા (ના) હેત.	આશિસ્થન.	પાછ(ના) એક પછ.
આધમ(ન) દોસ્તદાર	કથા (ના) વારતા.	રાન ના) જંગલ, વન.
એથિનો, અ એકદમ.	માંડીને(ક) વિસ્તારીને	રાની(વિ) જંગલી,
નિર્દય (રિ) દયા વગરનો.	વગડાવુ (વિ) જંગલના	મફત(વિ) પૈસો વગર.
હવાલે ક્યો(કિ) સોખ્યો.	વીસરવો (કિ) ભૂલવો.	મરાવે(કિ) ભેરવે, અડ-
હકિમ (ના) સરકાર.	બદલો (ના) પાડ.	કાડે.
શુભ્રમી (વિ) સખત,	પાઠ ૧૫૨ મો.	જાળવીને(ક) સાચવીને
શુભ્રમખાર.	પાસરા(વિ) નીધા.	લટકી કુ) ટીંગાઈ.
કમકાં (ના) ધારા.	કડકા ના) કુકડા, કકડા.	પાઠ ૧૫૪ મો.
પાઠ ૧૫૧ મો.	ખોસવી(કિ) ધોયવી	થોભ(ના) પાર. છેડો.
હિંસા (ના) હત્યા.	અભિમાન(ના) અલ-	તૃષ્ણા(ના) તરસ.
મેદાન (ના) મોટી ખુ-	કાર.	ધરાવું(કિ) તરપતથવું.
લ્લી જગો.	વહેંચી(કુ) ભાગ પાડી	આજિજી(ના) કાલાવા-
કમકમી (ના) ધૂળરી.	પેચ(ના) આંટો.	લા, ખુશામિત.
તમાશો (ના) મજો.	પોશાક(ના) પેહરવાનાં-	જોડીશ(કિ) મૂકીશ.
મેદની (ના) ઠઠ.	લૂગડાં.	પંડયાજી(ના) ભટજી.
વિદાસી (વિ) દસગીર.	પાઠ ૧૫૩ મો.	સામટા(વિ) અકદમ, એ
ફાળ (ના) કુદકો,	લોભિઓ(ના) ત્રાસયુ	કે જથ્થે
ખરાડા(ના) ખૂમ. મો-	માણસ.	પછડાછરો(કુ) કીકાધને
ટો ધાંટો.	બંદર(ના) નદીકે દરિ	અતિશે વિ ધણા.
ફાડ (ના) ચીર.	બ્યા કાંડે આવલું	લોભ(ના) લાલચ.
કાચા હયાનું = નખળું	શેફર.	શોભા(ના) આખર.
પોચું, નરમ	ટંગાવું(કિ) કટકાઈ રે-	સદા(આ) રોજ, નિત્ય.
હોશ(ના) હાંજા ગાત્ર.	હેવું.	ધન(ના) પૈસો, દ્રવ્ય.
તક્ષપ (ના) ડાકું.	ત્રણ પસાન્ત્રણ દો-	ધરામન્તરપત થાય.
હાડ તમ/ મેલ.	ડીઆં.	

(કવિતાની સમજૂતી). (૨૧).

જ્યાં લોભનો છેડો નહીં એટલે અતિશે લોભ થાયછે ત્યાં સધળી શોભા આપરૂ જતી રહેછે, જે માણસ હરેક વાતની તુ-
બ્બાથી રોજ તરસ્યો રહેછે તે કોઈ દહાડો જુસાથી ધરાતો નથી.

પાઠ ૧૫૫મો.
કડાકો(ના)અપવાસ.
મણા(ના)કસર.
ઠાવકું(વિ)ડાલું.
નિશા(ના)ખાતરી.
મક્ષ(ના)શિકાર, ખા-
વાનું.
સડપ(અ)ધપ, પાધરી.
મધુરો(વિ)સારો.
ચડપ(અ)મડપથી.
સૂર ના)ગાવાનો સોર.
ખાલી વિ)અમથા.
ખોળતું(કૃ)શોધતું.
દૈવભોગે(અ)પરમેશ્વર
ના કરવાથી.
રૂપના)શરીરની કા-
નિત.
રૂપાળી(વિ)શોભિતી.
ખાટ(ના)આકાર.
સાદ(ના)અવાજ.
ફૂલી(કૃ)અહડા. ફૂલાઇ.
ઉડાડ(કૃ)ઉંચકી.

પાઠ ૧૫૬મો.
ટફું(ના)નાના ઘોડા.
મિઓ ના)મુસલમાન.
બૂઠો(વિ)ધરડો.
વાંસે(અ)પાછળ.
ભાગ્ય(ના)નસીબ.
ધટારત(વિ)લાયક.
અરવાર(ના)ઘોડો ખે-
સીને સ્વારી કરનાર.
કઠણુ(વિ)વજળર,
હીંકાડો(કિ)અલાવે.
મેણા(ના)કપકાનામોલ
ઝોલું(ના)ટોળું.
પાઠ ૧૫૭મો.
ગજબ ના)જીલમ.
રહેમ(ના)દયા.
ઠપકવું કિ)અટકવું.
જીવાળ(વિ)જીવવાળો.
કસદાર.
ઝોળી(ના)માંસડી.
ખમતી(વિ)ઉંચકી શ
કે એવી.

આસામી(ના)માણસ.
સાહેત વાર=થોડોવ-
ખત.
અવિચારી(વિ) વગર
વિચારના, અજુસ-
મજી.
વળી(ના)સાકટી.
પછાડા(ના)શરીર અ
ફાળવું તે.
કરોડો(ના)કિનારો, પા-
ણીમાં ઉડો ખાડો.
લજવાઇને કૃ)શરમા-
ઇને.
સારં નરસું(વિ)સારં
નકારં.
રૂકું (વિ) સારં.
પાઠ ૧૫૮મો.
ભુંડું (વિ) ખુરં, માફું
ભલું (વિ)સારં, રૂકું,
કાચકી (ના) પાણીના
સોષથી ગળે ખોલાય
નહીં તે.

ભોઠવો (ના) માટીનો હલકો (વિ) તુચ્છ.	બદલે નકાર.
કુંઝો.	પ્રભ (ના) રૈયત.
જેના (વિ) સારા.	પરિવાર (ના) વંશ.
મુખતી (ના) સાથી.	વિસ્તાર.
કોરા (ના) આંગળીના ધનહીણા (વિ) પૈસા વ-	સુવાગ (ના) સારી ગંધ
ટચદારા.	સારી ખુશખો.
મક્ષણી (ક્ર) પગડી.	ગરના.
રીઆપ એકલા પૈ	ધનવાન (વિ) પૈસાદાર
સા આપ.	અભ્યાસ (ના) આખેપ
ખાન (ના) જાત.	કુટુંબી (ના) કુટુંબના
માર (ના) અદાવત.	પિતા (ના) આપ, તાત
પાઠ રપદમે	સમન (વિ) બરાબર.
	દયાળ (વિ) રહેમવાળા.
	અવગુણ (ના) સારાને

(કવિતાની સમજૂતી). (૨૨).

આ દુનિઆમાંના બધા લોકો તે પરમેશ્વરની પ્રભ છે, અને માપણે બધા એક કુટુંબના, અને તે એક આપના છોકરાં છતાં મિત્રો. (૧).

તેમાં કોઈ શરીરે કાળા હોયછે ને કોઈ ગોરા હોયછે તેમ જ ગરીબ હોયછે ને કોઈ સરખા પૈસાદાર હોયછે, તે બધાને માણવા. કોઈને પણ હલકો ગણવો નહીં. (૨).

કુડાને બદલે બહુ કરવું (નકારાને બદલે સાર કરવું) એ સારા માણસની રીત છે, જેમકે સૂખડને સળગાવીને બાળીએ ત્યારે ત્રણ માંહેથી સારી ખુશખો નીકળેછે તેમ. (૩). વળી ના બચ્ચું જરા બાત્ર ખેંચે (કંઈ અટક્યાળું કરે તો રીસ ચડે) નથી. તેમજ કોઈ બાણસમજી માણસ કંઈ નુકસાન કરે તો હામાં દયા રાખવી (ગુસ્સે થવું નહીં). (૪).

પાઠ ૧૬૦ મો. આકર (વિ) કપર. કરી (ના) પડેછ. રીપુર (વિ) જરાક. પડેછ (ના) કરી. આપમત (ના) પોતાનું

ડાહાપણ.	ઉપયોગ (ના)ખપ,વા-	જેવું.
પાટણ(ના)ગુજરાતની	પરવું.	ખડકો (ના) ખાણ
જિતરે શેહેર છે.	માતખર(વિ)ફળદ્રપ.	સમુદ્રનીનીચેઆવેલા
મુળાડીઆં (ના)મૂળા	નરાજ (ના) કાશ.	મજબૂત પથરા.
આં.	સુરંગ (ના)નોંદર,ભેં-	લડાકો (ના) અવાજો
બેર (ના) મારો,જરી	યમાં ખાડો ખોદીમ	મિશ્ર (ના) ભેગ.
રાખવું.	હેદારજરી સગાખેવખાર(ના)માલ ભર-	
મતલબ (ના) સાર.	છે તે.	વાનું ઠેકાણું,
ખીડાપ(કિ) દુઃખીઆપ	થર(ના) પડ.	ગાળે (કિ) રસ કરે..
પાઠ ૧૬૧મો	ભાગળ (ના) દરવાજા,	ખૂદી(વિ)છુટી,તોખી

ગુજરાત દેશનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ.

(ચાવડા વંશ)

આપણા ગુજરાતમાં જૂનામાં જૂનું રાજ્યવંશભીપુરનું ગ-
ણાયછે. એ વંશભીપુર કાઠિઆવાડ વિભાગમાં ભાવનગરની ઉત્ત
રે થોડા ગાઉઉપર વળા કરીને ગામ છે તેની થડમાં હતું. એ
રજપૂત રાજ્યની મોટી રાજધાની હતી. એ રાજ્ય ડાંચી તેડાં
મુઘી ચાલ્યું તે નક્કી માલમ પડતું નથી, પણ કેટલાએક લેખ
ઉપરથી એમાં પાંચમો રાજા શીલાદીત થયો ત્યારથી એ રાજ્યની
કેટલીએક હકીકત જાણાઈ આવેછે. એ શીલાદીત રાજા ૬૦ સં
કરકમાં લડાઈમાં મરાયો. એ રાજા વેદ ધર્મી ને શિવ માર્ગી
હતો ને પૈસાની વાતમાં ખડુ કંજુસ હતો. અને તેજ સખખથી એ
વંશભીપુરનો નાશ થયો હોય એમ લાગેછે. વલભીપુરના નાશ થ
વાના કારણો બે કહેછે, એક તો થોડા એમ કહેછે કે વલભી-
પુરનીપાસે ઇસા રાણાના કુંગરઆગળ એક સાધુ પીતાના એવા
સાથ હતો હતા તે સાધુ પછી વલભીપુરમાં બીજા માંગવા ગ-

એ પણ કોઈએ તેને બીજા આપી નહીં તેથી તેણે શ્રાપ દર્શ કર્યું કે એ રોહિર ઉંધુ વળજે ને ધૂળ મળજે, તે કેહેતાંજ વલ્લભીપુર દટાઈ ગયું ને તેનો નાશ થયો, બીજું કારણ એ કેહેછે કે એ વલ્લભીપુરમાં મારવાડના પાલી રોહિરથી કોઈ કાકુ વેપારી આવીને વસ્યો હતો, તેની છોકરીપાસે જડાવ સોનાની કાંસડી હતી તે એક દિવસે ઉપસા શિલાદીત્ત રાજાની છોકરીએ જોઈ તે કાંસડી જોર જુલમથી શીલાદીત્તે તેની પાસેથી લઈ લીધી, તેથી તે કાકુ વેપારી મલેચ્છ લોકોપાસે ગયો અને તેમને એક લાખ સોનૈયા આપવા કબૂજ કરીને શીલાદત્ત રાજાઉપર ચઢાઈ કરાવી, જેમાં શીલાદીત્ત માર્યો ગયો અને વલ્લભીપુરનો નાશ થયો.

વલ્લભીપુરનો નાશ થયા પછી ચાવડા વંશનો રજપૂત રાજાએ જૂજરાતમાં રાજ્ય કર્યું. વલ્લભીપુર પછી એ રાજ્યની ગાદી કચ્છના ગણુ આગલ ઝીંજુવાડાનીપાસે પંચાસર નગર છે ત્યાં સ્થાપવામાં આવી, ત્યાં ચાવડા વંશનો પેહેલો રાજા જયશીખરી ઇ. સ. ૧૬૬૫થી રાજ્ય કરવા લાગ્યો. એ રાજાનીપાસે ઘણીજ દોલત હતી, અને તેની રાણી રૂપસુંદરી ઘણીજ પુટડી હતી. એ વેળા કનોજ દેશમાં કલ્યાણ નગર છે ત્યાં સાંલડી વંશનો ભૂવડ નામે મોટો બળવાન અને પ્રાકૃમી રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને જયશીખરીની મોટાઈ તથા બળની વાત કાને પડી, તથા જૂજરાત દેશની આબાદાનીની ઘણીક વાતો એક શંકર નામના કવિને મોકલે તેણે સાંભળી, તેથી તેણે જયશીખરીની સામા લડવાનું નક્કી કરીધું. અને પછી તેની સાથે મોટી લડાઈ કરી. તે લડાઈ બાવન દિવસ સુધી ચાલી તેમાં આખરે જયશીખરી હાર્યો ને માર્યો ગયો, ને જૂજરાતનું રાજ્ય ભૂવડ રાજાને હાથ આવ્યું.

હવે જયશીખરી લડાઈમાં મર્યો ત્યારે તેની રાણી રૂપસુંદરી ગર્ભવતી હતી તેને જયશીખરીએ મરતાં પેહેલાં તેના

કાઘ સુરપાળ સાથે વનમાં મોકલી દીધી હતી. હવે સુરપાળ તેને ત્યાં મૂકીને પાછો ફરતાં પોતાના બંનેવી જયશીખરીના મરણની વાત તેણે સાંભળી, એટલે તે સોરઠના હુંગરમાં ભરાઈ રહ્યો. હવે ત્યાં પેલી રૂપસુંદરીએ વનમાં ફળ ફૂલ ખાઈને દહાડા કાઢાડ્યા. ત્યાં એક ભીલડીએ તે ખાઈનું રક્ષણ કર્યું ખાદ્ય ડોક દહાડે રૂપસુંદરીને છોકરો અવતર્યો. એ છોકરો વનમાં અવતર્યો માટે એનું નામ તેણે વનરાજ (વનનો રાજા) પાડ્યું. વનરાજ છ માસનો થયો ત્યારે એક શીલગુણસુરી નામનો ગાંડુ ત્યાં આવ્યો તે જયશીખરીની રાણી તથા વનરાજને પોતાને ઘર તેડી ગયો. તે ત્યાં વનરાજને ઉઠરીને મોટો કર્યો.

એ વનરાજ આગળ જતાં મોટો શુરો ને સમજણો થયો, એટલે પછી તેણે પોતાના મામા સુરપાળ અને બીજાઓની મદદથી પોતાના ખાપનું ગદલું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું. ને ૪૦ સં. ૭૪૬ માં એટલે સંવત ૮૦૨ ની સાલમાં અણહિલવાડ નગર વસાવ્યું; ને ત્યાં પોતાની રાજધાની કરી. અણહિલવાડને હાલ સિધ્ધપોર પાટણ કહે છે, ને તે ગૂજરાતમાં સરસ્વતી નદીઉપર છે.

કાઘ અણહિલ નામના ભરવાડે વનરાજને જવા આવવાના રસ્તા બતાવેલા તેઉપરથી વનરાજે પોતાની રાજધાનીનું નામ અણહિલવાડ પાડ્યું. શ્રીદેવી નામની કાઘ સ્ત્રીએ વનરાજની ચાકરી કરી હતી. તેથી તે ખાઘ પાસે ગાદીએ બેસતી-વખતે વનરાજે દિલક કરાવ્યું; અને ચાંપો નામે વેપારી આગળ તેનો કારભારી હતો તેને વનરાજે પોતાનો પ્રધાન બનાવ્યો. એ ચાંપાએ ચાંપાનેર શહેર વસાવ્યું ચાંપાનેર શહેર રેવા કાઠામાં હાલોલ કસબાનીપાસે છે. વનરાજ ૬૦ વરસ રાજ્ય કરીને ૪૦ સં. ૮૦૬માં મરણ પામ્યો.

જયશીખરી પછી તેને છોકરો વનરાજ ગાદીએ બેઠો, તે

બ વનરાજ પછી તેનો છોકરો યોગ્યરાજ ગાદીએ બેઠો, યોગ્ય-
રાજ પછી તેનો છોકરો ખેમરાજ, ખેમરાજ પછી તેનો છોકરો
ભવડ, ભવડ પછી તેનો છોકરો વિજયસિંગ, વિજયસિંગ પછી
તેનો છોકરો રતનાદીત, અને રતનાદીત પછી તેનો છોકરો સામ-
તસિંગ ગાદીએ બેઠો.

વનરાજ મોટા જોરાવર ને આકાદુર રાજ થઈ ગયો. યો-
ગ્યરાજ ધણું ભણેલો હતો, ને તીર મારવાનું કામ સારું જાણુ-
નો હતો. ને તેણે ઊપજમાં વધારે કીધો હતો. ખેમરાજ જરા-
મોજારી સ્વભાવનો હતો ને તેણે પણ દેશની દોષત વધારી હ
તી રતનાદીત સાચો ને સારો ગુણુ વાળો માણસ હતો. સામત-
સિંગ સારો માણસ હતો નહીં, હમણાં ખોત્ર કંઈ ના ફરીને ખો-
લે જુદું. સામતસિંગ આવડા વંશમાં છેલ્લો રાજ થઈ ગયો.
આવડા વંશ ૪૦ સં ૧૯૬ થી સન ૬૪૨ સુધી એટલે ૨૪૬
વરસ ચાલ્યો. આવડા વંશમાં બચા મળીને આઠ રાજ થઈ ગયા
તેમનાં નામ, તથા રાજકર્થોના વરસની વંશાવળી નીચે મુજબ.

આરે ગાદીએ   આરે ગાદી   કેટલાં વરસ
બેઠો.   પરથી ઉઠ્યો   રાજ્ય કીધું.

જયશીખરી.	૪૦ સં ૧૯૬.....૭૪૬.....	૫૦
વનરાજ.	૪૦ સં ૭૪૬.....૮૦૬.....	૬૦
યોગ્યરાજ.	૪૦ સં ૮૦૬.....૮૪૨.....	૩૬
ખેમરાજ.	૪૦ સં ૮૪૨.....૮૬૬.....	૨૪
ભવડ.	૪૦ સં ૮૬૬.....૮૯૫.....	૨૯
વિજયસિંગ.	૪૦ સં ૮૯૫.....૯૨૦.....	૨૫
રતનાદીત.	૪૦ સં ૯૨૦.....૯૩૫.....	૧૫
સામતસિંગ.	૪૦ સં ૯૩૫.....૯૪૨.....	૭

પરિક્ષાના સવાલો.

જુનરાતમાં જુનામાં જૂનું રાજ્ય કયું ગણાય છે વલ્લભી.

(૬૫)

પૂર નગરકેણી તરફ છે? વલ્લભીપૂર કયા રાજ્યની રાજધાની હતી? વલ્લભીપૂરનું રાજ્ય ક્યાંથી તે ક્યાં સુધી ચાલ્યું? શીલાદિત્તરાજ કયા સનમાં મળ્યું પામ્યો? શીલાદિત્તરાજ કયો ધર્મ માનતો હતો તે કેવો હતો? વલ્લભીપૂરનો નાસ થવાનું કારણ શું? વલ્લભીપૂરનો નાશ થવાનું ખાનુ કારણ લોકો શું કહે છે? વલ્લભીપૂરનો નાશ થયા પછી કયા રાજ્યોએ ગૂજરાતમાં રાજ કર્યું? વલ્લભીપૂર પછી ગૂજરાતની ગાદી કયા નગરમાં સ્થાપવામાં આવી? પંચાસર નગર કેણી તરફ છે? પંચાસરમાં ચાવડા વંશનો પેલુંલો રાજ કયો થયો? જયશીખરી પાસે કેટલી દોલત હતી? જયશીખરીની ખાંડીનું નામ શું? રૂપસુંદરી દેખાતી કેવી હતી? જયશીખરી પંચાસર નગરની ગાદીએ બેઠો તેવારે કનોજ દેશના કલ્યાણ નગરમાં કયો રાજા રાજ કરતો હતો? ભૂવડ રાજા કેવો હતો? ભૂવડરાજ જયશીખરી સાથે લડાઈ કરવાને શાથી ઉત્સુક થયો? ભૂવડરાજને ને જયશીખરીને પછી લડાઈ થઈ કે નહીં? તે લડાઈ કેટલા દીવસ સુધી ચાલી? તે લડાઈમાં કાણ હાર્યું ને કાણ જીત્યું? પછી ગૂજરાતનું રાજ્ય કોને હાથ આવ્યું? જયશીખરી ભૂવડ રાજ સાથે લડાઈમાં મરાયો ત્યારે તેની રાણી રૂપસુંદરી કેવી દોલતમાં હતી? તે રૂપસુંદરીને જયશીખરીએ મરતાં પેહેલાં ક્યાં મોકલી દીધી હતી? કોની સાથે મોકલી દીધી હતી? સુરપાળે જયશીખરીના મરણની વાત સાંભળી ત્યારે તે ક્યાં ભરાઈ રહ્યો? રૂપસુંદરી વનમાં શું ખાતી હતી? રૂપસુંદરીની ખરદાશ વનમાં કાણે લીધી હતી? રૂપસુંદરીને દહાડા હતા તો તેને શું અવતર્યું? વનરાજ શાથી નામ પાડ્યું? વનરાજ છ મહિનાનો થયો ત્યારે તેને કાણ તેડી ગયું? રૂપસુંદરી પછી ક્યાં રહી? વનરાજ આગળ જતાં કેવો રાજ થયો વનરાજે પછી પોતાના આપનું ગયલું રાજ્ય આણું મેળવ્યું કે નહીં? વનરાજે પાછું રાજ્ય મેળવ્યું તો કોની મદદથી મેળવ્યું? વનરાજે કયું નગર વસાવ્યું? વનરાજે અણુ-હિલવાડ કયા શાસનમાં વસાવ્યું? વનરાજે પોતાની રાજધાની કયા

કરી? અણહિલવાડને હાલ શું કેલે છે? સિધ્ધપોર પાટણ કેણી તરફ છે? વનરાજે પોતાની રાજધાનીનું નામ અણહિલવાડ કેમ પાડ્યું? વનરાજ ગાદીએ બેઠો ત્યારે ટિલક કંઈ બધરી પાસે કરાવ્યું? તે બધરી પાસે ટિલક કરાવવાનું શું કારણ? વનરાજ ગાદીએ બેસતી વખત પ્રધાન કોને બનાવ્યો હતો? આંખા પ્રધાને કયું શહેર વસાવ્યું? આંખાનેર કેણી તરફ છે? વનરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કરીયું? વનરાજ કયા સાક્ષમાં મરણ પામ્યો? જયશીખરી પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વનરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? ચોગ્યરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? બેમરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? ભૂવડ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વિજયસિંગ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? રતનાદીત્ત પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વનરાજ કેવો રાજા થઈ ગયો? ચોગ્યરાજ કેવો રાજા હતો, તે તે શું કામ બળુતા હતો? બેમરાજ કેવી રીતેના માણસ હતો? રતનાદીત્ત કેવો માણસ હતો? સામતસિંગ સારો માણસ હતો કે નહીં? આવડા રજપૂતોમાં છેલ્લો રાજા કોણ થઈ ગયો? આવડા વંશ કેટલાં વરસ સુધી ચાલ્યો? આવડા વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજા થઈ ગયા? આવડા વંશના આડે રાજા કયારે ગાદીએ બેઠો કયારે ગાદી ઉપરથી ઉઠ્યા, ને દર એક જણે કેટલાં વરસ રાજ્ય કરીયું તે સામયું કહી બતાવો?

(સોલંકી વંશ).

આવડા વંશના છેલ્લા રાજા સામતસિંગને પેટે કાંઈ છોકરું હતું નહીં એટલે આવડા વંશના રાજ્યની ગાદી સોલંકી વંશમાં ગઈ. એવી રીતે કે સામતસિંગની બેહેન લીલાદેવી કરીને હતી તે કનોજના રાજા ભુવનાદિત્યના છોકરા રાજા સાથે પરણી હતી. તે લીલાદેવીને મળરાજ નામે છોકરો થયો. એ મળરાજ મૂળ નક્ષત્રમાં જન્મ્યો તેથી તેનું નામ મૂળરાજ પડ્યું. એ મૂળરાજે પોતાના મામા સામતસિંગને મારી નાખ્યો ને તેની ગાદીએ ઇ.સ. ૯૪૨ માં બેઠો. મૂળરાજ ગાદીએ બેઠો તેવારે ઉત્તરેથી અબ્બાસી રાજા ચઢી આવ્યો, અને દક્ષિણેથી તૈક્ષ્ણવ્યના રાજાએ પોતાના

(૧૭)

સરદાર બાપને સ્વારી કરવા મોકલ્યો, તેમાં મૂળરાજે અજમેરના રાજાને તો કાંઈક ધન આપીને પાછોવાળ્યો, અને સરદાર બાપને લડાઈમાં હરાવી નસાડી મૂક્યો. ત્યાર પછી મૂળરાજે સોરઠના રાજા ઉપર અઘાઈ કરીને તેને હરાવી પોતાની આણુ મનાવી અને તેની મદદે આ વેલા કચ્છના રાજા લાખાને માર્યો મૂળરાજે કેટલાંએક શિવાલય બંધાવ્યાં, અને સિદ્ધપોરમાં એક મોટું 'રૂદ્રમાળ દેહેર' બંધાવ્યું અને ઔદીય બ્રાહ્મણોને ગૂજરાતમાં વસાવ્યા. એ મૂળરાજ સોલંકી વંશનો પૈતૃકો રાજા લોભી તેમ પરાક્રમી હતો. તે ૫૫ વરસ રાજ્ય કરીને ૬૦ સં ૯૬૭ માં મરણ પામ્યો.

મૂળરાજ પછી તેની ગાદીએ તેનો છોકરો ચામૂડ બેઠો. ચામૂડને ત્રણ છોકરા હતા (વલ્લભસેન, દુલ્લભસેન ને નાગરાજ), તેમાં ચામૂડે ૧૩ વરસ રાજ્ય કરીને પોતાના મોટા છોકરા વલ્લભસેનને ગાદી સોંપી ને પોતે કાશીએ જઈ રહ્યા. વલ્લભસેન થોડા મહિના રાજ્ય ભોગવી સૈયડના રોગથી મરણ પામ્યો. એ વલ્લભસેન પછી તેની ગાદી તેના ભાઈ દુલ્લભસેનને મળી. દુલ્લભસેને સારી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું, દેશની આબાદાની કરી, અને તળાવ દેહેરાં બંધાવ્યાં તથા ખીજાં ધર્મનાં કામો કર્યાં.

દુલ્લભસેન પછી ચામૂડના ત્રીજા છોકરા નાગરાજનો છોકરો ભીમદેવ ગાદીએ બેઠો. એ ભીમદેવના વખતમાં ધિજનીના સુલતાન મહમદ બાદશાહે ૬૦ સં ૧૦૨૪ માં ગૂજરાત ઉપર સ્વારી કરી ત્યાં ભીમદેવ નાઠો, ને મહમદે કાઠિઆવાડની નૈરલ દિશાએ પ્રજાસપાટણમાં સામનાથનું દેહેર છે તે લૂટી લીધું, ને ત્યાંથી બહુ પૈસા મેળવી પોતાના દેશ તરફ ચાલતો થયો. એ ભીમદેવના વખતમાં વીમળશાહ નામે પૈસાદાર શ્રાવક આણુ ઉપર અને આરાસુર ઉપર સાગા આરમળાણનાં ત્રણ ધર્મનાં દેહેરાં બંધાવ્યાં. ભીમદેવ મહા બાણાવળી ને જોરાવર રાજા હતો. તેને ત્રણ છોકરા હતા (કરણ, ખેમરાજને, મૂળરાજ), તેમાં ભીમદેવ ૪૦ વરસ રાજ્ય કરીને ૬૦ સં ૧૦૭૨ માં પોતાના છોકરા ક-

૧૦૭૨

(૬૮)

રણુને રાજ્ય સોંપી પોતે તિથવાસી થયો. કરણુ રાજા ગાદીએ બેઠા પછી તેણે ધંધુકા, મેહેવાસ વગેરેના કોળી રાજાઓને વશ કર્યા તેથી એના વખતમાં લડાઈઓ થઈ નથી. એ કરણુ રાજાએ પાટણની દક્ષિણે મોઢેરા ગામ છે ત્યાં કરણુ સાગર નામે મોઢું તળાવ બંધાવ્યું, તથા કરણાવતી શહેર વસાવ્યું. એ કરણાવતી શહેર ક્યાં છે તે માત્રમ પડ્યું નથી.

કરણુ રાજા દક્ષિણ માંહેલા ચંદ્રાવતી નગરના રાજા રાજા કૃશીની છાકરી મીનળદેવી સાથે પરણ્યો હતો. તેને સિદ્ધરાજ નામે કુંવર થયો એ સિદ્ધરાજ ૧૧ વરસનો થયો એટલે કરણુ રાજા મરણ પામ્યો. સિદ્ધરાજની નાની ઉમ્મરમાં આપ મરણ પામ્યો તેથી થોડાં વરસ સિદ્ધરાજની મા મીનળદેવીએ રાજ્ય ચલાવ્યું. એ મીનળદેવીએ અમદાવાદ જીલ્લાના વીરમગામ કસબામાં મુનસર, ને ધોળકા કસબામાં મલાવ એવાં બે તળાવો બંધાવ્યાં સિદ્ધરાજ ન્હોતો હતો ને તેની મા મીનળદેવી રાજ્ય ચલાવતી હતી તે વખત માળવાના રાજા યસોવરમાને એ રાજ્ય પર ચૂઢાઈ કરી. પણ પાછળથી સિદ્ધરાજ તેની સાથે આર વરસ સુધી લડ્યો ને અતે તે યસોવરમાન રાજાને હરાવીને કેદ કરીધો. વળી કોઈ કુંભારને ત્યાં ઉછરેલી છોકરી નામે રાણીક દેવી કરીને હતી. તેની સાથે સિદ્ધરાજનો વિવાહ થયેલો હતો, તે કુંવરીને સોરઠનો રાજા રાખેંગાર જોર જુલમથી લઈ જઈને પરણ્યો, તેથી તે કન્યા પાછી લેવા સાદું સિદ્ધરાજને તે સોરઠના રાજા રાખેંગાર સાથે મોટી લોડાઈ કરી તેમાં રાખેંગાર હાર્યો ને સિદ્ધરાજે રાણીક દેવીને પાછી આણી પણ પછી તે રાણી રાણીકદેવી પાછી સિદ્ધરાજ સાથે પરણી નહીં ને વઢવાણ આગળ સતી થઈને બળી મેંઘ. સિદ્ધરાજે પાટણમાં સહસ્રલિંગ તળાવ બંધાવ્યું, અને સિદ્ધપોરમાં રૂદ્રમાળ બંધાવ્યું, ને બીજાં ધર્મનાં કામો કરીને લોકોને સુખી કયા તેથી તેની ઘણી નામના થઈ, સિદ્ધરાજ એ હિંદુ રાજાઓમાં સૌથી મોટો વિદ્વાન અને પ્રતાપી રાજા થઈ ગયો. તેણે રેવતને સુખ ધાય એવી રીતે રા-

જ્યેષ્ઠ યજ્ઞાવ્યુતેથી હાલ તેને સિદ્ધરાજ જયસિંહ કે સધરાજે-
સંગ કેહે છે. એ રાજ ૪૯ વરસ રાજ્ય કરીને સન ૧૧૪૩માં
મરણ પામ્યો.

સિદ્ધરાજને કાંઈ છોકરો હતો નહીં તેથી તેનું રાજ્ય તેના
ઓરમાન કાફા ખેમરાજના વંશમાં ગયું. ખેમરાજને દેવપ્રસાદ
કરીને છોકરો હતો, દેવપ્રસાદને ત્રિભોવનપાળ કરીને છોકરો હતો-
અને ત્રિભોવનપાળને મહીપાળ, કીરતીપાળ. ને કુમારપાળ એવ,
ત્રણ છોકરા હતા-તેમાં સિદ્ધરાજ પછી તેની ગાદીએ તે ખેમ-
રાજના છોકરાનો છોકરો, ને તેનો છોકરો કુમારપાળ બેઠો. કુમ-
રપાળને ગાદીએ બેસાડવાની સિદ્ધરાજની તો મરણ હતી નહીં
પણ સિદ્ધરાજ મુવા પછી તેના પ્રધાનોએ કુમારપાળને ગાદીએ
બેસાડ્યો. એ કુમારપાળે ધણું શિવાલય તથા પારસનાથનાં દે-
હેરાં બંધાવ્યાં. એ રાજ ૩૧ વરસ રાજ્ય કરીને રગત પીતના
રોગથી મરણ પામ્યો. અને કેટલાક કેહેછે કે તેના બત્રિજ
અજેપાળે ઝેર દધને તેને મારી નાંખ્યો. કુમારપાળ પછી તેનો
ભાઈ મહીપાળનો છોકરો અજેપાળ ગાદીએ બેઠો. એ રાજ વૈ-
શ્નવ ધર્મને માનતો. તેથી જૈનધર્મનાં ધણાંક દેહેરાં તેણે તો-
ડાવી નાંખ્યાં. એને રાજ્ય કરતાં ત્રણ વરસ થયાં એટલામાં એ-
ની દેવડીના કોઈ માણસે કટાર મારી એનો જીવ લીધો. એ-
અજેપાળ પછી તેની ગાદીએ તેનો નાનો છોકરો મૂળરાજ બે-
ઠો. એ મૂળરાજને બચપણમાં ગાદી મળી તેથી તેનું નામ બા-
ળ મૂળરાજ પડ્યું. એની નાની ઉંમરને લીધે થોડી મુદત એ
ની માએ રાજ્યનો વહિવટ ચલાવ્યો. એ બાળ મૂળરાજના વન
ખતમાં મહમદ શાહબુદ્દીન ગોરી નામના મુસલમાન બાદશાહે-
ગૂજરાત ઉપર ચઢાઈ કરી હતી, પણ તેને બાળમૂળરાજના કા-
કા બોળા બીમદેવે હરાવીને પાછો કાઢાડ્યો. એ વરસ સુધી બા-
ળમૂળરાજનું રાજ્ય ફક્ત નામનું ચાલ્યું, પછી તેની ગાદીએ તે
નો કાકો બીમદેવ બેઠો. એ બીમદેવ રાજ ચઢાડે ને અવિચા-

(૭૦)

રી હતો તેથી તેને ભોળો ભીમદેવ કહે છે. એ ભોળા ભીમદેવ
ને ને દીલ્હીના ચોહાણુ જાતના પૃથુરાજને મોટી લડાઇ થઇ હ-
તી. કારણ કે પૃથુરાજનો વિવાહ જે આગુના રાજાની છોકરી
સાથે થયો હતો તે કન્યા ભોળા ભીમને જોઇતી હતી, પણ તે
માં ભોળો ભીમ હાથો ને તેનું કાંઇ ચાલ્યું નહીં. ભોળો ભીમ-
૬૩ વંસ રાજ્ય કરીને મરણ પામ્યો. ત્યાર પછી તેની ગાદીએ
ત્રિભોવનપાળ બેઠો. એ ત્રિભોવનપાળ સોલંકી વંશનો છેલ્લો-
રાજા થઇ ગયો. તેણે કુકત બેજ વંસ રાજ્ય કીધું એટલામાં
વાઘેલા વંશના વિશળદેવ રાજાએ તેને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી
મુક્યો, ને પછી એ સોલંકીના રાજ્યપર વાઘેલા રાજાની સત્તા બે-
ઠી. ત્રિભોવનપાળ રાજાના વખતમાં કાંઇ જાણવા જોગ બીના
બની નથી. સોલંકીવંશ ૪૦ સં ૯૪૨થી સન ૧૨૪૪ સુધી એ
ટકે ૩૦૨ વરસ ચાલ્યો. સોલંકી વંશમાં બધા મળીને ૧૨ રાજા થઇ
ગયા તેમનાં નામ, તથા રાજ્ય કર્યાના વરસની વંશાવળી નીચે મુજબ.

ક્યારે ગાદીએ ક્યારે ગાદીપર- કેટલાં વરસ
બેઠો. થી ઉઠ્યો રાજ્ય કીધું.

મૂળરાજ.	૪૦ સં	૯૪૨.....	૯૯૭.....	૫૫
ચમૂડ.	૪૦ સં	૯૯૭.....	૧૦૧૦.....	૧૩
વલ્લભસેન.	૪૦ સં	૧૦૧૦.....	૧૦૧૦.....	થોડા મહિના.
દુર્લભસેન.	૪૦ સં	૧૦૧૦.....	૧૦૨૨.....	૧૨
ભીમદેવ.	૪૦ સં	૧૦૨૨.....	૧૦૭૨.....	૫૦
કરણ.	૪૦ સં	૧૦૭૨.....	૧૦૯૪.....	૨૨
સિદ્ધરાજ.	૪૦ સં	૧૦૯૪.....	૧૧૪૩.....	૪૯
કુમારપાળ.	૪૦ સં	૧૧૪૩.....	૧૧૭૪.....	૩૧
અન્નેપાળ.	૪૦ સં	૧૧૭૪.....	૧૧૭૭.....	૩
બાળમૂળરાજ.	૪૦ સં	૧૧૭૭.....	૧૧૭૯.....	૨
ભોળોભીમદેવ	૪૦ સં	૧૧૭૯.....	૧૨૪૨.....	૬૩
ત્રિભોવનપાળ.	૪૦ સં	૧૨૪૨.....	૧૨૪૪.....	૨

(પરીક્ષાના સવાલો).

ચાવડા વંશના છેલ્લા રાજા સામતસિંગને પેટ શું છોકરાં હતાં? સામતસિંગ મુવા પછી ચાવડા વંશની ગાદી ક્યા વંશમાં ગઈ? સામતસિંગની બેહેનનું નામ શું? લીલાદેવી કોની સાથે પરણી હતી? મૂળરાજ કોનો છોકરો? મૂળરાજ શાથી ના મ પડ્યું? સામતસિંગ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? મૂળરાજ સામતસિંગનો શું સગો થાય? મળરાજને સામતસિંગે ખુશીથી ગાદી ઉપર બેસાડ્યો કે? મૂળરાજ ક્યા વરસમાં સામતસિંગની ગાદીએ બેઠો? મૂળરાજ ગાદીએ પેટો ત્યારે ક્યા ક્યા રાજ ચઢી આવ્યા? પછી તે રાજ્યોએ શું કીધું? ત્યાર પછી મૂળરાજે ક્યાં ચઢાઈ કરી ને કોને માર્યો? મૂળરાજે ધર્મના શું શું કામો કીધા? કઈ જાતના બ્રાહ્મણોને મૂળરાજે ગૂજરાતમાં વસાવ્યા? મૂળરાજ કેવો રાજા હતો? મૂળરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું, ને ક્યા સાલમાં મરણ પામ્યો? મૂળરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? ચામડને કેટલા છોકરા હતા તેમાં નામ દેઓ? ચામડ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? વલ્લભસેને કેટલા વરસ રાજ્ય કીધું? વલ્લભસેન શાથી મરણ પામ્યો? વલ્લભસેનની ગાદી કોને મળી? દુર્લભસેને કેવી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું ને શું શું કામો કીધાં? દુર્લભસેન પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? ભીમદેવ ના વખતમાં ક્યા બાદશાહ ગુજરાત ઉપર સ્વારી કરી હતી? ક્યા વરસમાં સ્વારી કરી હતી? તેમાં ભીમદેવનું શું થયું? સુત તાન મહમૂદે પછી કયું દેહરું લટક્યું? ને દેહરામાંથી શું શું તેણે લૂંટી લીધું? સોમનાથનું દેહરું કેણી તંક ફર? ભીમદેવના વખતમાં આખું ઉપર ને આરામુર ઉપર કોણે દેહરાં બંધાવ્યા? ભીમદેવ કેવો રાજા હતો? ભીમદેવને કેટલા છોકરા હતા તેના નામ દેઓ? ભીમદેવે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું, ને ક્યા સાલમાં રાજ્યની ગાદી છોડી? ભીમદેવે રાજ્યની ગાદી કોને સોંપી? કરણ રાજ્યએ ગાદીએ બેઠા પછી તેણે ક્યા લોકોને વશ કર્યા? કરણ રા-

(૭૨)

જાનાવખતમાં લડાઈઓ કેવી થઈ? કરણ રાજ્યએ કયું તળાવ બંધાવ્યું? ને કયું શેહેર વસાવ્યું? કરણ સાગર તળાવ કયા છે? કરણાવતી શેહેર કયાં છે? કરણ રાજ્ય કેની સાથે પરણ્યો હતો? કરણ રાજ્યના છોકરાનું નામ શું? સિદ્ધરાજ કેટલાં વરસનો થયો ત્યારે કરણ મરણ પામ્યો? સિદ્ધરાજ નાની ઉંમરનો હતો ને તેનો આપ મરણ પામ્યો ત્યારે થોડાં વરસ રાજ્ય કાણે ચલાવ્યું? સિદ્ધરાજની માનું નામ શું? મીનળદેવીએ કયા કયા તળાવો બંધાવ્યાં? મીનળદેવી રાજ્ય ચલાવતી હતી તેવારે તેના રાજ્ય ઉપર કાણે ચઢાઈ કરી હતી? પછી તે યસોવરમાન રાજ્યનું શું થયું? સિદ્ધરાજનો વિવાહ કેની સાથે થયો હતો? રાણીકદેવી કેની છોકરી હતી? રાણીકદેવીને કાણુ પરણી લઈ ગયું હતું? રાણીકદેવીને સાડે કેને કેને લડછ થઈ હતી? સોરઠના રાજ પાસેથી રાણીકદેવી સિદ્ધરાજને હથ ચાવી કે નહીં? સિદ્ધરાજે કયાં તળાવ બંધાવ્યું, અને રૂઢમાળ કયાં બંધાવ્યું? સિદ્ધરાજની નામના શાથી થઈ? સિદ્ધરાજ એ હિંદુરાજ્યોમાં કેવો રાજ થઈ ગયો? સિદ્ધરાજ જ્યસિંહ અથવા સક્રરાજેસંગ કેમ કેહે છે? સિદ્ધરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું, ને કયા શાલમાં મરણ પામ્યો? સિદ્ધરાજને કેટલા છોકરા હતા? સિદ્ધરાજને કંઈ છોકરું હતું નહીં ત્યારે તેની ગાદી કેના વંશમાં ગઈ? ખેમરાજને કેટલા છોકરા હતા? દેવપ્રસાદને કેટલા છોકરા હતા? ત્રિભોવનપાળને કેટલા છોકરા હતા? સિદ્ધરાજ પછી તેની ગાદીએ કાણુ ખેડું? સિદ્ધરાજની મરણ કુમાર પાળને ગાદીએ ખેસાડવાની ખરી કે નહીં? કુમારપાળને સિદ્ધરાજની ગાદીએ કાણુ ખેસાડ્યો? કુમારપાળે શું શું ધર્મનાં કામો કીધા? કુમારપાળે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? કુમારપાળ શાકરણથી મરણ પામ્યો? કુમારપાળ પછી તેની ગાદીએ કાણુ ખેડું? અન્નેપાળે કયો ધર્મ પાળતો હતો? અન્નેપાળને કાણુ મારી નાંખ્યો? અન્નેપાળ પછી કાણુ ગાદીએ ખેડું? બાળમૂળરાજ શાથી નામ પડ્યું?

(૭૩)

બાળમૂળરાજ નાનો હતો તેથી થોડી મુદત કાણે રાજ્ય ચલાવ્યું. બાળમૂળરાજના વખતમાં ક્યા મુસલમાન બાદશાહે ગૂજરાત ઉપર ચઢાઈ કરી હતી? પછી તે ચઢાઈમાં શું થયું? બાળમૂળરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કરીધું? બાળમૂળરાજ પછી તેની ગાદીએ કાણ બેઠું? ભીમદેવને ભોળો ભીમદેવ શાથી કેહેછે? ભોળા ભીમદેવને કોની સાથે લડાઈ થઈ હતી? શાકારણથી ભીમદેવને પૃથુરાજ સાથે લડાઈ કરવી પડી હતી? પછીભીમદેવનું તે લડાઈમાં શું થયું? ભોળોભીમ કેટલાં વરસ રાજ્ય કરીને મરણ પામ્યો? ભોળાભીમની ગાદીએ કાણ બેઠું? સોલંકી વંશમાં છેલ્લે રાજા કાણ થઈ ગયો? ત્રિભોવનપાળે કેટલાં વરસ રાજ્ય કરીધું ત્રિભોવનપાળને ગાદી ઉપરથી કાણે ઉઠાડી મૂક્યો? સોલંકી વંશ પછી ક્યા વંશના રાજાઓ થયા? ત્રિભોવનપાળના વખતમાં શું શું જાણવા બેગ બીના બની? સોલંકી વંશ કેટલાંવરસ ચાલ્યો? સોલંકી વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજાઓ થઈ ગયા? સોલંકી વંશના બારે રાજા ક્યારે ગાદીપર બેઠા ને ક્યારે ગાદીપરથી ઉઠ્યા, ને દરએક જણે કેટલાં વરસ રાજ્ય કરીધું તે સામટું કહી જાઓ? (વાઘેલા વંશ).

કોઈ વાઘેલો રજપૂત લવણપ્રસાદ વાઘેલા ગામમાં રહેતો હતો તેથી વાઘેલા વંશ નામ પડ્યું. એ લવણ પ્રસાદ સોલંકી વંશના ભોળા ભીમદેવ રાજાનો પ્રધાન બન્યો હતો. પાછળથી અકેકને અણનાવ થયો તેથી લવણપ્રસાદે બંડ ઉઠાવી તેનો મલક બધો કબજો કરી લીધો. એ લવણપ્રસાદને વીરધવળ નામે પરાક્રમી છોકરો હતો તેણે બાપના રાજ્યમાં વધારો કર્યો એ વીરધવળને વસ્તુપાળ ને તેજપાળ એવા બે પ્રધાન હતા. તેઓ મોટા સડવેયા હતા. વીરધવળ રાજા ૬૦ સં ૧૨૪૦માં મરણ પામ્યો, ત્યાર પછી તેની ગાદીએ તેનો છોકરો વિશળદેવ બેઠો. એ વિશળદેવ વાઘેલા વંશના પેઢેલો રાજા થયો. વિશળદેવે ૬૦સં ૧૨૪૪માં અણહિલવાડ એટલે પાટણ ઉપર સ્વારી કરીને

(૭૪)

ત્યાંના છેલ્લા સોત્રાંકી રાજા ત્રિભોવનપાળને હરાવી તેનું રાજ્ય જીતી લીધું, ને પોતે તેની ગાદી ઉપર બેઠો. પછી તેણે ગુજરાત માં જેલમાં વીશનગર ને વીજનપોર એવાં બે શહેરો વસાવ્યાં ને ઉભો ધનો કિલ્લો બાંધ્યો. એ વિશળદેવ રાજા કર્ણાટકના રાજાની કુંવરી સાથે પરણ્યો હતો. વિશળદેવે ૧૮ વરસ રાજ્ય કરીધું, ત્યાર પછી તેની ગાદીએ અનુક્રમે અરગુનદેવ, સારંગદેવ, ને કરણ પ્રેક્ષા એવા ત્રણ રાજાઓ થયા. વાઘેલા વંશનો છેલ્લો રાજા કરણ પ્રેક્ષા ૬૦ સ. ૧૨૭૬માં ગાદીએ બેઠો. એ કરણપ્રેક્ષા રાજાની પાસે માધવ અને કૈશવ એવા બે પ્રધાન હતા, તેમાં માધવની બધરી ધણી રૂપવંતી હતી તેને કરણ રાજાએ જોર જીત્યમથી લઈ લીધી ને વળી કૈશવ પ્રધાનને મારી નાંખ્યો. તેથી માધવ પ્રધાન દીલ્હીના અલાઉદ્દીન બાદશાહ પાસે ગયો, ને તેને કેટલીક ભેટ આપીને સમજાવીને ગુજરાત ઉપર તે અલાઉદ્દીન પાસે ચડાઈ કરાવી. પછી કરણ રાજાની ને અલાઉદ્દીનની મોટી લડાઈ થઈ તેમાં કરણ રાજા હાર્યો ને દક્ષિણ તરફ નાસી ગયો, ને તેનું રાજ્ય એ અલાઉદ્દીન ખીલ્જીએ જીતી લીધું. વળી એ કરણ રાજાની રાણીઓને પકડીને તેને દીલ્હી મોકલી દીધી ને તેમાંની એક કમળાદેવી કરીને હતી તેને અલાઉદ્દીને પોતાની સ્ત્રી કરી રાખી. એ કમળાદેવીને એક છોકરી હતી તે આ વખતે પોતાનો બાપ કરણ નાહો તેની સાથે હતી. કરણ રાજા તેને લઈને દક્ષિણમાં નાશીકની કુત્તરે બાગલાણમાં બાંધ્યો હતો ત્યાં અલાઉદ્દીને ફોજ મોકલીને તે છોકરીને પણ પોતાની પાસે તેડાવી લીધી. એ રીતે વાઘેલા રાજાઓની પડતી આવી ને છેલ્લો રાજા કરણ જયારથી લડાઈમાં અલાઉદ્દીન ખીલ્જી સાથે હાર્યો ત્યારથી ગુજરાતની ગાદી મુસલમાનના હાથમાં ગઈ. વાઘેલા વંશમાં બધા મધીને ચાર રાજાઓ થયા તેમનાં નામ, તથા રાજ્ય કર્યાના વરસની વંશાવળી નીચે મુજબ.

(૭૫)

આરે ગાદીએ   આરે ગાદીપર   કેટલાં વરસ.
એટા.   થી ઉઠ્યો.   રાજ્ય કીધું.

વિશળદેવ   ૬૦ સ૦ ૧૨૪૪.....૧૨૬૨.....૧૮
અરબુનદેવ ૬૦ સ૦ ૧૨૬૨.....૧૨૭૫.....૧૩
સારંગદેવ   ૬૦ સ૦ ૧૨૭૫.....૧૨૭૬..... ૪
કરણુ ઘેલો   ૬૦ સ૦ ૧૨૭૬.....૧૨૮૪..... ૫

(પરિક્ષાના સવાલો).

વાઘેલા વંશ શાથી નામ પડ્યું? લવણ પ્રસાદ કોનો પ્રધાન બન્યો હતો? ભોળા ભીમદેવનો મૂલક શાકારણથી લવણપ્રસાદે બધો લઘ લીધો? લવણપ્રસાદના છોકરાનું નામ શું? વીરધવળને ક્યા બે પ્રધાનો હતા તેનાં નામ દેઓ? વીરધવળ રાજ્ય ક્યા વરસમાં મરણ પામ્યો? વીરધવળ પછી તેની ગાદીએ કાણ બેઠું? વાઘેલા વંશમાં પહેલો રાજ્ય ક્યો થયો? વિશળદેવે ક્યાં સ્વારી કરી ને ક્યા વરસમાં? વિશળદેવે કોનું રાજ્ય જીતી લીધું? વિશળદેવ રાજ્યએ ક્યા ક્યા રોકેરા વસાવ્યાં? વિશળદેવ રાજ્ય કોની છોકરી સાથે પરણ્યો હતો? વિશળદેવે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? વિશળદેવ પછી તેની ગાદીએ ક્યા ક્યા રાજ્યએ થયા? વાઘેલા વંશનો છેલ્લો રાજ્ય ક્યો? કરણુઘેલો ક્યા સાલમાં ગાદીએ બેઠો? કરણુ રાજ્ય પાસે ક્યા ક્યા બે પ્રધાનો હતા? કરણુ રાજ્યનું રાજ્ય કાણ જીતી લીધું? કરણુ ઘેલાને કોની સાથે લગાઈ થઈ હતી? કરણુ ઘેલાને ને અલાઉદ્દીન ખીલજીને લગાઈ થયાનું કારણ શું? રાજ્ય કરણુ લગાઈમાં હાર્યો તો નાશીને ક્યાં જતો રહ્યો? કરણુ રાજ્યની રાણીએને પકડીને અલાઉદ્દીને ક્યાં મોકલી દીધી? કરણુની બધી રાણીઓમાંથી કઈ રાણીને અલાઉદ્દીને પોતાની બધરી બનાવી? કમળાદેવીને એક છોકરી હતી તે કરણુ નાડો તેની સાથે હતી કે અલાઉદ્દીન પાસે હતી, કમળાદેવીની છોકરીને કરણુ પાસેથી અલાઉદ્દીને શી રીતે તેડાવી લીધી? વાઘેલા રાજ્યએની પક્ટી આરથી આવી? ગૂજરાતની ગાદી મુસલમાનના હાથમાં

કયારથી ગઇ? વાઘેલા વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજાઓ થઇ ગયા? વાઘેલા વંશના રાજાઓનાં નામ, અને તેઓના રાજ્ય કયાના વરસની વંશાવળી બોલી જાઓ?

A	a	À	à	એ	N	n	Ń	ń	એન
B	b	Ā	ā	બી	O	o	Ō	ō	ઓ
C	c	Ĉ	ĉ	સી	P	p	Ĥ	ĥ	પી
D	d	Ď	ď	ડી	Q	q	Ŧ	ŧ	ક્યુ
E	e	Ē	ē	ઇ	R	r	Ŗ	ŗ	આર
F	f	Ĝ	ĝ	એફ	S	s	Ŝ	ŝ	એસ
G	g	Ĝ	ĝ	જી	T	t	Ţ	ţ	ટી.
H	h	Ĥ	ĥ	એચ	U	u	Ŭ	ŭ	યુ
I	i	Ĵ	ĵ	આઇ	V	v	Ų	ų	વી
J	j	Ĵ	ĵ	જે	W	w	Ŵ	ŵ	ડબલ્યુ
K	k	Ķ	ķ	કે	X	x	Ẃ	ẃ	એક્સ
L	l	Ł	ł	એલ	Y	y	Ỳ	ỳ	વાઇ
M	m	Ṃ	ṃ	એમ	Z	z	Ẑ	ẑ	ઝેડ

